

**T.C.
SAKARYA ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ**

**ORTAÖĞRETİM ÖĞRENCİLERİNİN İNANÇ
ESASLARINI ALGILAYIŞ BİÇİMLERİ
(TUZLA ÖRNEĞİ)**

YÜKSEK LİSANS TEZİ

Necip Fazıl MENDEŞ

**Enstitü Anabilim Dalı : Temel İslam Bilimleri
Enstitü Bilim Dalı : Kelam**

Tez Danışmanı: Doç. Dr. Ramazan BİÇER

OCAK 2010

T.C.
SAKARYA ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ

ORTAÖĞRETİM ÖĞRENCİLERİNİN İNANÇ
ESASLARINI ALGILAYIŞ BİÇİMLERİ
(TUZLA ÖRNEĞİ)

YÜKSEK LİSANS TEZİ

Necip Fazıl MENDEŞ

Enstitü Anabilim Dalı : Temel İslam Bilimleri
Enstitü Bilim Dalı : Kelam

Bu tez 29/01/2010 tarihinde aşağıdaki jüri tarafından oybirliği ile kabul edilmiştir.

Doç.Dr. Ramazan BİÇER Doç.Dr. Mustafa AKÇAY Doç.Dr.İbrahim ÇAPAK

Jüri Başkanı

- ☐ Kabul
- ☐ Red
- ☐ Düzeltme

Jüri Üyesi

- ☐ Kabul
- ☐ Red
- ☐ Düzeltme

Jüri Üyesi

- ☐ Kabul
- ☐ Red
- ☐ Düzeltme

BEYAN

Bu tezin yazılmasında bilimsel ahlak kurallarına uyulduğunu, başkalarının eserlerinden yararlanılması durumunda bilimsel normlara uygun olarak atıfta bulunulduğunu, kullanılan verilerde herhangi bir tahrifat yapılmadığını, tezin herhangi bir kısmının bu üniversite veya başka bir üniversitedeki başka bir tez çalışması olarak sunulmadığını beyan ederim.

Necip Fazıl MENDEŞ

29.01.2010

ÖNSÖZ

Günümüzde insanların en önemli meseleleri arasında, din ve inanç önemli bir yer tutmaktadır. Bu konularda pek çok soru sorulmaktadır. Fakat bu sadece günümüzde ortaya çıkmış bir mesele değildir. İnanç esasları ve onların algılanış biçimi insanoğlunun her devirde gündemini meşgul etmiştir. Bu konuda pek çok filozof, düşünür ve bilim adamı fikir yürütmüş; eserler kaleme almıştır.

İnancın muhatabı insan olduğu için, inancı anlamak da insanı tanıyıp anlamaya bağlı olmaktadır. Bu çalışmayı dini kaynaklarda yer alan bilgilerle, insana yönelik bilgilerin kaynaştırılıp süzülmesi gerektiği düşüncesinden yola çıkarak yaptık. Böyle bir sentezin aynı zamanda insanın inancına yönelik eğitim imkanlarını da arttıracak düşüncesindeyiz. Bundan ötürü insani ilimlerin tespitleriyle birlikte bu malzemeleri yerli yerinde kullanmak insana yapılacak en önemli hizmetler arasında yer alır.

Biz de geleceğimizin teminatı olan gençlerimizin inanç esasları konusundaki algılama biçimlerini merak ettik. Yaptığımız bu çalışmada mümkün olduğu kadar gençlerin temel gelişim özelliklerini de göz önünde bulundurduk. Öğrenciler üzerinde yaptığımız bu anket uygulamasıyla, öğrencilerin genelde dini, özelde inanç konularını; medya, aile, çevre, din kültürü ve ahlak bilgisi kitaplarından nasıl öğrendiklerini tespit etmeye çalıştık. Bu çalışmada hangi kesimin daha etkin olduğunu, öğrendikleri inanç konularının boyutunu ve sağlıklı din anlayışına uygunluğunu ortaya koymaya çalıştık. Bir alan araştırması olan bu çalışmada dini algılayışın davranışlara yansımaları ve hayata bakışa etkisini tespit etmeye çalıştık. Çalışmamızın birinci ve ikinci bölümlerinde teorik bilgiler vermekle birlikte, üçüncü bölümde yaptığımız sentez ve analizlerle özgün bir eser telif etmeye çalıştık.

Çalışmada konunun sınırlarının belirlenmesi amaç ve önemi tekniği ve yönteminin anlatıldığı “Giriş” kısmından sonra üç ayrı bölüme yer verilmiştir. Birinci bölümde kavramsal çerçeve, ikinci bölümde gençlerin inanç esaslarını algılayış biçimlerini etkileyen unsurlar, üçüncü bölümde ise anket tekniği ile alınan bulgulara yer verilmiş, bunlarla ilgili yorum ve değerlendirmelerde bulunulmuştur. Bu değerlendirmelerde yaş, cinsiyet ve başkalarının etkisi değişkenler dikkate alınarak gerçekleştirilmiştir.

Bu itibarla gerek konu seçimimde ve gerekse araştırma süresince yapmış olduğu teşvik, yardım ve destekleri için danışman hocam Doç. Dr. Ramazan Biçer'e, istatistiki metotlar açısından yardımlarını esirgemeyen eşim Nurdan Mendes'e, arkadaşım Fatih Akbıyık ve Bora Çelik'e, anket uygulamamda yardımcı olan eğitimci arkadaşlarım İsmail Durmaz, Fatih Taşar ve soruları içtenlikle cevaplayan tüm öğrencilere şükranlarımı arz etmek isterim.

Necip Fazıl MENDEŞ

İstanbul-2010

İÇİNDEKİLER

Sayfa

İÇİNDEKİLER.....	i
KISALTMALAR	iii
TABLolar LİSTESİ.....	iv
ÖZET	viii
SUMMARY.....	1
GİRİŞ	2
BÖLÜM 1: KAVRAMSAL ÇERÇEVE	7
1.1. Din Olgusu ve Bireylerin Yaşamındaki Önemi	7
1.1.1. Kavramsal Olarak Din	7
1.1.2. Dinin kurumsal niteliği	8
1.1.3. Sosyolojik Açıdan Din.....	12
1.2. Din Olgusunun Bireyin Sosyalleşmesindeki Rolü	14
1.3. İslam’da İnanç Esasları Kavramı.....	21
1.4. İnanç Esaslarının İçeriği ve Önemi.....	22
BÖLÜM 2: GENÇLERİN İNANÇ ESASLARINI ALGILAYIŞ BİÇİMLERİNİ ETKİLEYEN UNSURLAR	24
2.1. Tarihsel Süreç Bağlamında Eğitim Kavramı ve İşlevleri	24
2.2. Eğitim İşlevleri ve Bireyler	26
2.3. Gelişim Devrelerinden Ergenlik ve Gençlik	29
2.4. Ergenlik Döneminde Çevre	30
2.4.1. Aile Çevresi	30
2.4.2. Arkadaş Çevresi	30
2.4.3. Okul Çevresi	31
2.5. Ortaöğretim Çağındaki Öğrencilerin Dini Gelişimi	32
2.5.1. Dini Şuurun Uyanması ve Gelişimi.....	33
2.5.2. Dini Kabullerin Sorgulanması	33
2.5.3. Dini Duyguların Benlik-Kişilik İçindeki Yeri	34
2.6. Günümüz Kitle İletişim Ortamında Gençlerin Dini Algılarını Etkileyen Diğer Unsurlar	35

2.6.1. İletişim Çağı.....	35
2.6.2. Televizyon	37
2.7. Kitle İletişim Araçları ve Günümüz Dünyasının Gençlerin İnanç Esaslarını Kavramadaki Rolü	39
BÖLÜM 3: ORTAÖĞRETİM ÖĞRENCİLERİNİN İNANÇ ESASLARINI ALGILAYIŞ BİÇİMLERİ ÜZERİNE BİR UYGULAMA.....	42
3.1. Bulgular ve Yorumlar	42
SONUÇ	98
KAYNAKÇA	103
EKLER	106
ÖZGEÇMİŞ	116

KISALTMALAR

- AÜİF.** : Ankara Üniversitesi İlahiyat Fakültesi
a.g.e. : Adı geçen eser
a.g.m. : Adı geçen makale
Bkz. : Bakınız
C. : Cilt
Çev. : Çeviren, Çevirenler
DİA : Türkiye Diyanet Vakfı İslam Ansiklopedisi
Ed. : Editör
Haz. : Hazırlayan
Hz. : Hazreti
Yay. : Yayınları, yayınevi, yayıncılık

TABLÖLER LİSTESİ

Sayfa

Tablo 1: Hayatının Son Beş Yılını Ağırlıklı Olarak Geçirdiği Yerleşim Biriminin Cinsiyet'e Göre Dağılımı.....	42
Tablo 2: Ailenin Sosyo-Ekonomik Düzeyinin Cinsiyete Göre Dağılımı.....	43
Tablo 3: Annenin Öğrenim Durumunun Cinsiyete Göre Dağılımı.....	43
Tablo 4: Babanın Öğrenim Durumunun Cinsiyete Göre Dağılımı.....	44
Tablo 5: Annenin Dini İncancının Cinsiyete Göre Dağılımı	44
Tablo 6: Babanın Dini İncancının Cinsiyete Göre Dağılımı.....	45
Tablo 7: Dini İncancının Cinsiyete Göre Dağılımı.....	45
Tablo 8: Dinî İnanç Kabullerinin Oluşmasında Başkalarının Etkisinin Cinsiyete Göre Dağılımı	46
Tablo 9: Dinî İnanç Kabullerinin Oluşmasında Kimin Etkisi Olduğunun Cinsiyete Göre Dağılımı	47
Tablo 10: Allah'a İnanma ile İlgili İncancı En Uygun Biçimde Dile Getiren İfadenin Cinsiyete Göre Dağılımı.....	48
Tablo 11: Peygamberlere İnanma ile İlgili İncancı En Uygun Biçimde Dile Getiren İfadenin Cinsiyete Göre Dağılımı	49
Tablo 12: Kutsal Kitaplara İnanma ile İlgili Düşünceleri En Uygun Biçimde Dile Getiren İfadenin Cinsiyete Göre Dağılımı.....	50
Tablo 13: Kutsal Kitap Denilince Ne Anlaşıldığının Cinsiyete Göre Dağılımı	51
Tablo 14: Melek İncancı ile İlgili En Uygun İfadenin Cinsiyete Göre Dağılımı.....	51
Tablo 15: Ahiret Gününe, Öldükten Sonra Dirilmeye, Bir Başka Dünyada Bedensel Diriliğe İnanma Durumunun Cinsiyete Göre Dağılımı.....	52
Tablo 16: Kadere Yani Hayır ve Şerrin Allah'tan Olduğuna İnanma Durumunun Cinsiyete Göre Dağılımı.....	53
Tablo 17: Hayatını Düzenlemede İnanç Esaslarını (Örneğin Allah'a, ahirete, kadere inanma vs.) Bir Engel ve Sorun Olarak Görme Durumunun Cinsiyete Göre Dağılımı	54
Tablo 18: Dinî İncancıyla Çelişen Bir Durumla Karşılaştıklarındaki Tutumunun Cinsiyete Göre Dağılımı.....	55
Tablo 19: Söz ve Davranışlarını İnanç Esaslarınıza Göre Şekillendirme Durumunun Cinsiyete Göre Dağılımı.....	55
Tablo 20: Güzel Söz ve Davranışlarının (Ahlak) Kaynağının Ne Olduğunun Cinsiyete Göre Dağılımı	56
Tablo 21: Kötü Söz Söylediğinde veya Kötü Davranışta Bulunduğundaki Tavrının Cinsiyete Göre Dağılımı.....	57
Tablo 22: Şiddetli Bir Hastalık veya Felaket Yapıldığında Tutumunun Cinsiyete Göre Dağılımı	58
Tablo 23: Mutlu Eden Başarıların Kaynağının Cinsiyete Göre Dağılımı	59
Tablo 24: Ölüm ve Ölüm Sonrası Hayat ile İlgili Düşüncelerini İfade Eden Maddenin Cinsiyete Göre Dağılımı.....	60
Tablo 25: Allahın Her Şeyi Bilmesi, İşitmesi ve Görmesi İncancının Davranışlarına Etkisinin Cinsiyete Göre Dağılımı	61
Tablo 26: Dinî İnanç Esaslarının Birey İçin Gerekli ve Faydalı Olduğunu Düşünme Durumunun Cinsiyete Göre Dağılımı	62

Tablo 27: "Evrendeki kusursuzluk ve düzen bir yaratıcının varlığını ve O'nun birliğini göstermektedir." İfadesine Katılım Düzeyinin Cinsiyete Göre Dağılımı	63
Tablo 28: "Yapılan iyilik ve kötülük, küçük de olsa Ahirette karşılığını bulacaktır." İfadesine Katılım Düzeyinin Cinsiyete Göre Dağılımı	64
Tablo 29: "Kadere inanmak gelecekle ilgili plan yapmama ve çalışmama engel değildir." İfadesine Katılım Düzeyinin Cinsiyete Göre Dağılımı	64
Tablo 30: "Hz. Muhammed ve diğer peygamberlerin Hayatları ve sözleri davranışlarını olumlu etkilemiştir." İfadesine Katılım Düzeyinin Cinsiyete Göre Dağılımı ..	65
Tablo 31: "Kur'an-ı Kerim'i okumak bana huzur veriyor. Düşünce ve davranışlarını olumlu yönlendiriyor." İfadesine Katılım Düzeyinin Cinsiyete Göre Dağılımı	66
Tablo 32: "Meleklerin her davranışlarımızı kaydettiğini bilmek beni kötülükten uzaklaştırıp iyiliğe yakınlştırıyor yönlendiriyor." İfadesine Katılım Düzeyinin Cinsiyete Göre Dağılımı.....	66
Tablo 33: Hayatının Son Beş Yılını Ağırlıklı Olarak Geçirdiği Yerleşim Birimlerinde Dinî İnanç Kabullerinin Oluşmasında Başkalarının Etkisinin Olup Olmama Durumuna Göre Dağılımı	67
Tablo 34: Ailenin Sosyo-Ekonomik Düzeyinin Dinî İnanç Kabullerinin Oluşmasında Başkalarının Etkisinin Olup Olmama Durumuna Göre Dağılımı.....	68
Tablo 35: Annenin Öğrenim Durumunun Dinî İnanç Kabullerinin Oluşmasında Başkalarının Etkisinin Olup Olmama Durumuna Göre Dağılımı.....	68
Tablo 36: Babanın Öğrenim Durumunun Dinî İnanç Kabullerinin Oluşmasında Başkalarının Etkisinin Olup Olmama Durumuna Göre Dağılımı.....	69
Tablo 37: Annenin Dini İncancı Dinî İnanç Kabullerinin Oluşmasında Başkalarının Etkisinin Olup Olmama Durumuna Göre Dağılımı	70
Tablo 38: Babanın Dininin, Dinî İnanç Kabullerinin Oluşmasında Başkalarının Etkisinin Olup Olmama Durumuna Göre Dağılımı	71
Tablo 39: Dini İncancının Dinî İnanç Kabullerinin Oluşmasında Başkalarının Etkisinin Olup Olmama Durumuna Göre Dağılımı	72
Tablo 40: Dinî İnanç Kabullerinin Oluşmasında Kimin Etkisin Olduğunun Dinî İnanç Kabullerinin Oluşmasında Başkalarının Etkisinin Olup Olmama Durumuna Göre Dağılımı	73
Tablo 41: Allah'a İnanma ile İlgili İncancı En Uygun Biçimde Dile Getiren İfadenin Dinî İnanç Kabullerinin Oluşmasında Başkalarının Etkisinin Olup Olmama Durumuna Göre Dağılımı	74
Tablo 42: Peygamberlere İnanma ile İlgili İncancı En Uygun Biçimde Dile Getiren İfade Dinî İnanç Kabullerinin Oluşmasında Başkalarının Etkisinin Olup Olmama Durumuna Göre Dağılımı	75
Tablo 43: Kutsal Kitaplara İnanma İle İlgili Düşünceleri En Uygun Biçimde Dile Getiren İfadenin Dinî İnanç Kabullerinin Oluşmasında Başkalarının Etkisinin Olup Olmama Durumuna Göre Dağılımı	76
Tablo 44: Kutsal Kitap Denilince Ne Anlaşıldığının Dinî İnanç Kabullerinin Oluşmasında Başkalarının Etkisinin Olup Olmama Durumuna Göre Dağılımı	77
Tablo 45: Melek İncancı ile İlgili En Uygun İfadenin Dinî İnanç Kabullerinin Oluşmasında Başkalarının Etkisinin Olup Olmama Durumuna Göre Dağılımı	78

Tablo 46: Ahiret Gününe, Öldükten Sonra Dirilmeye, Bir Başka Dünyada Bedensel Diriliğe İnanma Durumunun Dini İnanç Kabullerinin Oluşmasında Başkalarının Etkisinin Olup Olmama Durumuna Göre Dağılımı.....	79
Tablo 47: Kadere Yani Hayır ve Şerrin Allah’tan Olduğuna İnanma Durumunun Dini İnanç Kabullerinin Oluşmasında Başkalarının Etkisinin Olup Olmama Durumuna Göre Dağılımı.....	80
Tablo 48: Hayatını Düzenlemede İnanç Esaslarının (Örneğin Allah’a, ahirete, kadere inanma vs.) Bir Engel ve Sorun Olarak Görme Durumunun Dini İnanç Kabullerinin Oluşmasında Başkalarının Etkisinin Olup Olmama Durumuna Göre Dağılımı	82
Tablo 49: Dinî İncancıyla Çelişen Bir Durumla Karşılaştığındaki Tutumunun Dini İnanç Kabullerinin Oluşmasında Başkalarının Etkisinin Olup Olmama Durumuna Göre Dağılımı	83
Tablo 50: Söz ve Davranışların İnanç Esaslarınıza Göre Şekillendirme Durumunun Dini İnanç Kabullerinin Oluşmasında Başkalarının Etkisinin Olup Olmama Durumuna Göre Dağılımı.....	84
Tablo 51: Güzel Söz ve Davranışlarının (Ahlak) Kaynağının Ne Olduğunun Dini İnanç Kabullerinin Oluşmasında Başkalarının Etkisinin Olup Olmama Durumuna Göre Dağılımı	85
Tablo 52: Kötü Söz Söylediğinde veya Kötü Davranışta Bulunduğundaki Tavrının Dini İnanç Kabullerinin Oluşmasında Başkalarının Etkisinin Olup Olmama Durumuna Göre Dağılımı.....	86
Tablo 53: Şiddetli Bir Hastalık veya Felaket Yaşadığındaki Tutumunun Dini İnanç Kabullerinin Oluşmasında Başkalarının Etkisinin Olup Olmama Durumuna Göre Dağılımı	87
Tablo 54: Mutlu Eden Başarıların Kaynağının Dini İnanç Kabullerinin Oluşmasında Başkalarının Etkisinin Olup Olmama Durumuna Göre Dağılımı.....	88
Tablo 55: Ölüm ve Ölüm Sonrası Hayat ile İlgili Düşüncelerini İfade Eden Maddenin Dini İnanç Kabullerinin Oluşmasında Başkalarının Etkisinin Olup Olmama Durumuna Göre Dağılımı.....	89
Tablo 56: Allah’ın Her Şeyi Bilmesi, İşitmesi ve Görmesi İncancının Davranışlarına Etkisinin Dini İnanç Kabullerinin Oluşmasında Başkalarının Etkisinin Olup Olmama Durumuna Göre Dağılımı.....	90
Tablo 57: Dini İnanç Esaslarının Birey İçin Gerekli ve Faydalı Olduğunu Düşünme Durumunun Dini İnanç Kabullerinin Oluşmasında Başkalarının Etkisinin Olup Olmama Durumuna Göre Dağılımı.....	91
Tablo 58: “Evrendeki kusursuzluk ve düzen bir yaratıcının varlığını ve O’nun birliğini göstermektedir.” İfadesine Katılım Düzeyinin Dini İnanç Kabullerinin Oluşmasında Başkalarının Etkisinin Olup Olmama Durumuna Göre Dağılımı	92
Tablo 59: “Yapılan iyilik ve kötülük, küçük de olsa Ahirette karşılığını bulacaktır.” İfadesine Katılım Düzeyinin Dini İnanç Kabullerinin Oluşmasında Başkalarının Etkisinin Olup Olmama Durumuna Göre Dağılımı.....	93
Tablo 60: "Kadere inanmak gelecekle ilgili plan yapmama ve çalışmama engel değildir." İfadesine Katılım Düzeyinin Dini İnanç Kabullerinin Oluşmasında Başkalarının Etkisinin Olup Olmama Durumuna Göre Dağılımı.....	94
Tablo 61: "Hz. Muhammed ve diğer peygamberlerin hayatları ve sözleri davranışlarımızı olumlu etkilemiştir." İfadesine Katılım Düzeyinin Dini İnanç	

Kabullerinin Oluşmasında Başkalarının Etkisinin Olup Olmama Durumuna Göre Dağılımı	95
Tablo 62: "Kur'an-ı Kerim'i okumak bana huzur veriyor. Düşünce ve davranışlarımı olumlu yönlendiriyor." İfadesine Katılım Düzeyinin Dini İnanç Kabullerinin Oluşmasında Başkalarının Etkisinin Olup Olmama Durumuna Göre Dağılımı	96
Tablo 63: "Meleklerin her davranışlarımızı kaydettiğini bilmek beni kötülükten uzaklaştırıp iyiliğe yakınlaştırıyor yönlendiriyor." İfadesine Katılım Düzeyinin Dini İnanç Kabullerinin Oluşmasında Başkalarının Etkisinin Olup Olmama Durumuna Göre Dağılımı	97

ÖZET

Tezin Başlığı: Ortaöğretim Öğrencilerinin İnanç Esaslarını Algılayış Biçimleri (Tuzla Örneği)			
Tezin Yazarı:	Necip Fazıl MENDEŞ	Danışman:	Doç. Dr. Ramazan BİÇER
Kabul Tarihi:	29/01/2010	Sayfa Sayısı:	VIII(önkısım)+105(tez)+11 (ekler)
Anabilim Dalı:	Temel İslam Bilimleri	Bilim Dalı:	Kelam
<p>Türk toplumunun önemli bir kesitini oluşturan ortaöğretim öğrencilerinin inanç konularını algılayış biçimlerini konu edinen alan araştırmaları çok değildir. İlahiyat fakültelerinin din sosyolojisi, din eğitimi ve din psikolojisi anabilim dallarında konuyla ilgili bir takım araştırmalar yapılmaktadır. Ancak kelam bilim dalında, uygulamalı sosyolojinin yöntem ve tekniklerini kullanarak yapılan alan araştırmalarının çok az olduğu görülmektedir.</p> <p>Günümüzde ergenlik dönemine ilişkin psikolojik ve sosyolojik birçok araştırma yapılmaktadır. Ergenlik dönemi bireyin dünyaya geldikten sonraki ilk 8 ayı hariç hayatı boyunca değişimi en yoğun yaşadığı dönemdir. Dolayısıyla ergenlik dönemi yaşam dönemlerinin en önemlilerindendir. Ergenlik döneminde birey biyolojik anlamda vücudunda değişiklikler yaşarken kimlik gelişimini tamamlamaya da çalışır.</p> <p>Kimliğin bir parçası olan dini yönelim de bu dönemde oluşmaya ve bireyin kişiliğinde oturmaya başlar. Hiç şüphesiz ergenlik dönemindeki birey bütün bu değişimleri yaşarken çevresinden ve en önemlisi de o ana dek en yakınında bulunan anne babasından ve onların tutum ve davranışlarından etkilenir ve bu etkilenme ergenin kişiliğine ve dolayısıyla dini yönelimine de yansır. Ergenlik çocukluk ile yetişkinlik arasındaki büyüme periyodudur. Bu periyotta birey biyolojik, sosyal,duygusal ve zihinsel gelişimler yaşar. Her ne kadar gelişim sürecinde zaman dilimi her insan için aynı olmasa da neticede her ergen yetişkin olacaktır. Bu düşünüşle ergenlik; bireyin tamamıyla olgunlaşmış, sorumluluk sahibi bir birey olmadan önce geçmek zorunda olduğu çocukluk ile yetişkinlik arasındaki bir köprü gibidir.</p> <p>Bireyin kişilik gelişimi, doğuştan getirilen bazı özelliklerin, çevre etkisi altında biçimlendirilmesiyle oluşur. Birey üzerindeki çevre etkisi ilk olarak anne-baba etkisi ile oluştuğuna göre, birey doğal olarak onların aracılığı ile yaşadığı kültürün özelliklerini, yaşam biçimlerini algılamaya başlar. Daha sonraki yıllarda ruh sağlığı yerinde bir birey olabilmesi psikolojik gelişim evrelerinde sergilenen çevrenin çeşitli uyaranlarına büyük ölçüde bağlıdır.</p> <p>Çünkü bu dönem toplumu oluşturan bireylerin kişiliklerinin geliştiği ve hayata hazırlandıkları bir dönemdir. Bu dönem içinde birçok unsur ve olgu etkilidir. Bulardan biri de din olgusudur. Özellikle günlük yaşamda ergenlere yol gösteri olan dinin inanç esaslarının öğrenilip içselleştirilmesi önemlidir. Bu bağlamda, ergenlerin inanç esaslarını benimseyip davranışlarına yansıtmaları önemlidir.</p> <p>Araştırmada kelam ilminin temel konularını içeren özgün bir anket geliştirilmiş, bulgular bilimsel yöntem ve tekniklere uygun olarak elde edilerek yorumlanmıştır.</p>			
Anahtar Kavramlar: İslam, Din, İnanç Esasları, Kelam İlmi, Ergenlik, Kişilik			

SUMMARY

Title of the Thesis: The Perception Manners of the Islamic Beliefs Credo by the Secondary Students (The Sample of Tuzla-Istanbul)			
Tezin Yazarı:	Necip Fazıl MENDEŞ	Danışman:	Assoc. Prof. Ramazan BİÇER
Kabul Tarihi:	29/01/2010	Sayfa Sayısı:	VIII(pretext)+105(main body)+11(appendices)
Anabilim Dalı:	Essential Islamic Sciences	Bilim Dalı:	Kalam/Islamic Theology
<p>The research areas, the subject matter of which are about the comprehension manner of the belief subjects of the secondary and high school students that are forming a big part of the Turkish society, are not so much exist. In the sociology of theology, education of theology and psychology of theology departments of seminary researches are being done related to the subject. But in the kalam department there are only a few researches are being done using the methods and techniques.</p> <p>Today, many psychological and sociological researches are done on adolescent period. Apart from the first 8 months after birth, adolescence is the period where the individual experiences most changes. Therefore, adolescence is one of the most important periods of life. During adolescence, as the individual experiences biological changes in his/her body, he/she also tries to establish an identity development.</p> <p>As part of the identity, religious inclinations also emerge and settle during this period. Indeed, while the adolescent individual experiences all these changes, he/she is influenced by his/her surroundings, and by his/her parents in particular and this influences are reflected in adolescent person's personality and therefore religious inclination. Adolescence is the period between childhood and adulthood. In this period, individual experiences biological, social, emotional and cognitive development. Even though the development period may not be at the same length, in the end, every adolescent will become an adult. With this thought, adolescence is like a bridge between childhood and adulthood which every individual has to cross before becoming a mature, responsible individual.</p> <p>Individual's identity development occurs through shaping some characteristics brought from birth under the influence of the environment. Since the influence of the environment is first established through parents' influence, individual naturally starts to perceive the culture he/she is living in through them. In later years, the possibility of him/her becoming a psychologically healthy individual largely depends on the environments' stimulus presented at development phases.</p> <p>Be cause, this period is a period when the personalities of the individuals that constitute the society are formed and when they are prepared for life. A lot of elements and phenomena are effective in this period. Religion is one of them. Especially in daily life, it is important that adolescents learn and internalize the essence of religious beliefs which guides them. Within this context, it is important that adolescents grasp the essence of belief and reflect them on to their behaviors.</p> <p>In this research an original inquiry including the basic subjects of kalam is developed, and findings are interpreted with suitable scientific methods and techniques.</p>			
Keywords: Islam, Religion, essence of Belief, Islamic Theology Adolescence, Personality			

GİRİŞ

Ergenler, bir toplumun temel yapı taşları ve istikbalidir. Ergenleri tanımak toplumun hem bu gününü hem de yarınlarını tanımak demektir. Çünkü ergen bu gün toplumsal statüsü olmayan fakat bireysel anlamda toplumun küçük bir ferdi olarak varlığını sürdüren, istikbalde toplumda hem statüye sahip hem de yönetime talip bir kişidir.

Ergenlik kavramı oldukça geniş bir grubu ifade ettiği için araştırılması da zordur. Onun içindir ki bu araştırmada ergenler içerisinde halen orta öğretimde okuyan öğrenciler seçilmiştir. Ayrıca katılımcıların sayısı ve örneklem alanı sınırlandırılmıştır.

Ergenlik dönemi şüphe, tereddüt, karmaşa, kafa karışıklığı ve çelişkilerin en çok yaşandığı bir evredir. Bu evrede ergenler, geçirmekte oldukları zihinsel ve biyolojik gelişim ve değişimlere paralel olarak tutum, davranış ve tavırlarında da değişiklikler yaşarlar. Bu değişim, ergenlerde bazı objelere karşı tavır belirlemelerine neden olur. Tavır belirleyecekleri objelerden biri de dindir. Ergen her şeyi kendince sorgular ve uygun olanları kabul ederken uygun olmayanlara karşı tavır koyar. Bu tavır belirleme dini konularla ilgili olduğu zaman biraz daha muhafazakâr bir tutumla olaya yaklaşır.

Ergenliğin ilk yıllarında bazı konuları tam olarak anlamasa bile eleştirmekten çekinir. Ergenlerin en zorlandığı konulardan birisi o zamana kadar din adına öğrenip yaşadıklarıyla, ergenlik döneminde duydukları, okudukları ve gördükleri arasında çelişkinin olması veya olduğunu sanmasıdır. Önceleri anlamış görünse de sonra uygun bulduğu çevrede tutumunu netleştirir. İman gerektiren metafizik konularda bile zaman zaman isyankâr tavır koymaktan da geri durmaz. Fakat bunlar bütünlük ve tutarlık arz etmeyen geçici davranışlardır. Ergenlere verilecek din eğitiminde, ergenlik döneminde ortaya çıkan bu tür davranışların bilinmesi eğitimcilere büyük kolaylık sağlayacaktır.

Ergenlerin bu dönemde edindikleri bilgi ve tecrübeler ise geleceğini etkileyeceği için bu yıllarda verilen eğitim, terbiye ve usuller önemlidir. İlgili dönemde ergenlerin üzerinde aile, okul ve çevrenin etkinliği fazladır. Bu bağlamda İslam'ın inanç esaslarının ergenler tarafından öğrenilmesi ve içselleştirilmesi sürecinde bu dönem oldukça önemli bir yere sahiptir.

Bu bağlamda, çalışmanın birinci bölümünde din olgusu ve dinin insan ve toplum yaşamındaki yeri değerlendirilecektir. Ayrıca bu bölümde inanç esasları kavramına değinilecektir.

İkinci bölümde ise kişiliğin gelişiminde eğitimin rolü, eğitimin işlevleri, ergenlik dönemi ve ergenlik döneminde inanç esaslarının yorumlanması konularına değinilecektir.

Üçüncü ve son bölümde ise araştırma kısmı tablo açıklama ve yorumlarıyla değerlendirilecektir.

Araştırmanın Amacı ve Önemi

Bu araştırmada, kelim ilminin işlevsel alanı olan din inancı ile ilgili ortaöğretim öğrencilerini anlayış seviyesi, kavrayış düzeyi ve onların üzerindeki inancın etki boyutu incelenmektedir. Araştırmada elde edilen verilerin, şimdiye kadar genel olarak teorik çerçevede ele alınıp değerlendirilen din konusunun, öğrenci kesimindeki yansımalarını kelim ilmi açısından değerlendirilmesine imkân vermesi açısından önemi büyüktür.

Öte yandan ortaöğretim öğrencilerinin dinî inancının ve bu inancın oluşumunda etkili olan nedenlerin tespit edilmesi, söz konusu inancın arka planını oluşturan inanç ekolleriyle mukayesesini kolaylaştıracak ve ayrıca mevcut inanç problemlerinin çözümü konusunda bize sağlıklı bir bakış açısı kazandıracaktır.

İslam dininin ilk dönemlerinden itibaren dinin inanç esaslarının anlaşılması ve yorumlanması çerçevesinde pek çok inanç okulu ortaya çıkmış ve Müslümanların inanç yapıları, bu okulların görüşleriyle şekillenmiştir. Dini gerekçeler yanında siyasi, sosyal, ekonomik ve kültürel etkilerle ortaya çıkan söz konusu okulların kendilerine özgü bir zihniyet oluşturduğu da bilinen bir husustur.

Bu çalışmada inanç konularının ve söz konusu algılayış biçiminin toplumumuzu oluşturan ve farklı ekonomik, sosyo kültürel bir yapıya sahip olan halk kesiminin üzerindeki etkilerini ve bunların nedenlerini ortaya koymak için özgün bir anket geliştirilmiştir. Öte yandan elde edilen bulguların Türk toplumunun genç kesiminin inanç yapısı hakkında da önemli ipuçları verecek olması, araştırmanın önemini artıracaktır.

Araştırmanın varsayımları

Ortaöğretim öğrencilerinin olgusal kimliği çerçevesinde inanç konularıyla ilgili temel yaklaşım ve tutumlarının belirli noktalarda kümeleşmekle birlikte, bir takım farklılıklar göstermesi, araştırmamızın temel varsayımıdır. Bununla birlikte çalışmamızın alt varsayımlarını, yani hipotezlerini şöyle sıralayabiliriz:

1. Ortaöğretim öğrencilerinin inanç konularıyla ilgili görüş ve tutumlarında cinsiyete göre farklılık göstermektedir.
2. Öğrencilerin inanç konularıyla ilgili görüşlerinde hayatında yaşadıklarının büyük bir etkisi bulunmaktadır.
3. Ailelerin ekonomik durumu, öğrencilerin inanç ilkeleri konusundaki anlayış ve algılayışlarında farklılaşmaya neden olmaktadır.
4. Öğrencilerin konuyla ilgili tutum ve algılayışlarında aldıkları dinî öğretimin önemli bir payı vardır.
5. Siyasi görüşler, öğrencilerin inanç konularını algılayışının şekillenmesinde pay sahibidir.
6. Öğrencilerin bağlı bulunduğu mezhebin, inanç konularını anlayışlarında etkili olduğu düşünülmektedir.
7. Öğrencilerin kendisinin dini nispeti ve seviyesi doğrultusunda kabulüne göre algılayışı şekillenmektedir.

Araştırmanın Kapsam ve Sınırları

İstanbul-Tuzla Ortaöğretim öğrencilerinin inanç konusundaki algılayışlarını ele alan bu çalışma, diğer deneye dayalı araştırmalarda görüldüğü gibi, belli bir kapsam ve sınır çerçevesinde gerçekleştirilmiştir. Her şeyden önce araştırmanın bulguları, seçilen örneklem ve araştırma alanı Tuzla ile sınırlıdır. Araştırmada elde edilen bulgular, deneklerin anket sorularına verdikleri cevapların doğru olduğu varsayımıyla sınırlıdır. Belli bir zaman diliminde yapılan araştırmanın örneklem grubunda yer alan öğrencilerin anket sorularına verdikleri cevap doğrultusundaki görüşlerinin zamanla değişmesi mümkündür. Bu bakımdan araştırma, anketlerin uyguladığı zaman dilimiyle sınırlıdır.

Araştırmanın Yöntemi

Bilimsel bir araştırmayı birtakım yöntem ve tekniklere göre gerçekleştirmek, sağlıklı sonuçlara ulaşma açısından önemlidir. En geniş anlamda yöntem, bizi amaca götüren yol olup, zihinsel ve bilimsel bir süreci gerektirir. Bilimsel yöntemin güvenilirliği ise, kullanılacak tekniklerin uygunluğu ile mümkündür. Bu nedenle yöntem veya zihinsel süreç ile kullanılan teknik arasında birebir uygunluk olmalıdır (Türkdoğan 1989, 169).

Araştırmanın yöntemi başlıklı bu bölümde evren ve örneklem, verilerin toplanması ve verilerin analizi hakkındaki bilgilere yer verilecektir.

Araştırmanın Modeli

Bilimsel bir araştırmanın gerçekleştirilebilmesi için araştırma yöntemleri adı verilen bir takım modellerin kullanılması gerekir. Esas olarak yöntemlerde kullanılan aşamalar, temel hareket noktası bakımından bir farklılık göstermezler. Bu sıralamada varsayımın ortaya konulması ve araştırma konusunun tespitinden başlayarak kullanılacak araştırma tekniklerinin seçilmesi, verilerin toplanması, değerlendirilmesi ve sonuçlandırılmasına kadar izlenen yol, bilimsel yöntemi belirler (Türkdoğan 1989, 153–154).

Araştırma modeli yapılacak araştırmanın konu, amaç, kapsam, hipotez, değişken, süre ve maliyet gibi araştırmanın amacına uygun olarak yürütülebilmesi için gerekli bütün şartların önceden detaylı bir şekilde düzenlenmesi, kısaca araştırmanın konusunu belirleme işleminden başlayarak sonuçların sunulmasına kadar geçen faaliyetleri kapsayan bir süreçtir (Arslantürk 2001, 39).

Araştırmamızın modeli iki farklı metot kullanılarak oluşturulmuştur. Teorik çerçevedeki bilgiler, genel olarak alan araştırmalarında görüldüğü gibi, ayrı bir bölüm altında değil, tekrardan kaçınmak ve mukayese imkânı vermek açısından sistemleştirilmiş uygulamalı bölümün başlıkları altında dökümantasyon metoduyla verilmiştir. Uygulamalı kısmında ise, tasvir araştırması çerçevesinde anket formu kullanılarak elde edilen veriler, ilgili istatistik metot ve teknikler kullanılarak varsayımların test edilmesi sağlanmıştır.

Bir araştırmada sosyal olay ve olguların olduğu gibi değiştirilmeden ortaya konulması, tasvir metodu ile gerçekleştirilmekte ve olayların önemlerine göre sınıflandırılması da aynı metotla mümkün olmaktadır (Koçar 2009, 16).

Ampirik sosyal araştırmalarda tasvir metodunun özel bir şekli de tarama modelidir. Burada sadece verileri toplayıp mevcut özellikleri kaydetmek işlemi yapılmaktadır.

Araştırmanın bağımsız değişkenleri, cinsiyet, yaş, hayatın büyük bir bölümünün geçtiği yerleşim birimi ve coğrafi bölge, çalıştığı iş alanı ve ekonomik gelir, bağlı bulunduğu mezhep, siyasi görüşü, kendisini yakın hissettiği cemaat veya tarikat ve dine bağlılık düzey algılamasıdır. Bağımlı değişkeni ise, İstanbul-Tuzla Ortaöğretim öğrencilerinin inanç konularını algılayış biçimi ve bu alandaki tutumlarıdır.

Evren ve Örneklem

Araştırmamızda örnekleme yoluyla bilgi toplama, incelenecek olan büyük grubun bütün özelliklerini temsil eden bir parçasının belirli kuralları çerçevesinde seçilmesi işlemidir. İncelenecek olan büyük gruba ise, evren veya anakütle adı verilmektedir. Anakütleyi temsil yeteneğine sahip, onun küçültülmüş bir modelini oluşturmak ve bu model vasıtasıyla anakütleyi tasvire çalışmak, hedef olmalıdır. Anakütleyi temsil yeteneğine sahip olan bu modele örneklem adı verilmektedir (Arslantürk 2001, 102).

Araştırmada tesadüfi örnekleme tekniği kullanılarak ana kütle temsil yeteneğine sahip olan bir örneklem oluşturulmuş, kota yöntemiyle de mevcut kategorideki denek sayısı belirlenmiş ve böylece anakütlenin bir çeşit minyatür modeli kurularak veriler elde edilmiştir (Koçar 2009, 17).

Evrenini, İstanbul-Tuzla ortaöğretim öğrencilerinin oluşturduğu araştırmamızda, öğrenci profilini en doğru bir şekilde yansıtabileceği düşünülen halk kesimi örneklem olarak seçilmiştir.

Veriler ve Toplanması

Araştırma verileri, araştırmacı tarafından hazırlanan 33 sorudan oluşan “İnanç Esasları Algılayış Biçimleri Anketi” yardımıyla toplanmıştır. 750 ortaöğretim öğrencisine anketler dağıtılıp geriye 510 kullanılabılır anket dönmüştür.

Verilerin Çözümü ve Yorumlanması

Araştırma sonucunda elde edilen veri ve bilgiler amaçlarımız doğrultusunda SPSS 15.0 (Statistical Package for the Social Sciences) programı yardımıyla değerlendirilmiştir. Aratırmada "crosstab" testi analizlerinden yararlanılmıştır. Elde edilen sonuçlar, tablolaştırılarak bulgular bölümünde yorumlanmıştır.

BÖLÜM 1: KAVRAMSAL ÇERÇEVE

Bu bölümde kavramsal çerçeve başlığı altında din olgusu ve bireylerin yaşamındaki önemi; terim olarak din, sosyolojik açıdan din, din olgusunun bireyin sosyalleşmesindeki rolü, islamda inanç esasları, bunların içeriği ve önemi üzerinde durulacaktır.

1.1. Din Olgusu ve Bireylerin Yaşamındaki Önemi

1.1.1. Kavramsal Olarak Din

Geniş olarak; yaşam biçimi, hayatın nasıl yönlendirilmesi gerektiği konusunda benimsenen düşünce, inanç, ilke, değerler bütünü (religion)dür. Dar anlamıyla, evrendeki düzeni ve hayatı ancak yaratıcı bir tanrının varlığı ile anlamlandırarak insanlığı kurtuluşa davet eden çağrılardan her birine verilen addır.

Din, kutsal fikrine dayalı olan ve müminleri bir sosyo-dinsel topluluk içinde birleştiren bir inançlar, semboller ve pratikler kümesidir. Kutsal, din dışıyla tam bir karşıtlık içindedir. Çünkü kutsalda huşu esastır. Sosyologlar dini, bir tanrı ya da tanrılara ait inançla değil, kutsallara gönderme yaparak tanımlamışlardır. Bu, toplumsal karşılaştırmayı olanaklı kılar

Toplumsal yaşam içerisinde siyasal ya da siyasi nitelemesini “kamu işlerine ilişkin olan[la]”(Duverger, 1975:24) öncüllememiz, kulla Tanrı arasında bir ilişki biçiminde aktarılan din yorumu açısından anlamlı olabilir. Ne var ki, dinin önemli yönlerinden bir de toplumsal ilişkilerle bağlantılı olarak sergilenen davranış biçimleridir (Akyüz, 2005:15). Dinin tanrısal boyutuyla birlikte toplumsal ilişkilerle de şekillenen davranış boyutu da önemlidir.

Bu bağlamda din, kamusal yaşam üzerinde de etkin bir unsur olarak karşımıza çıkmaktadır. Dinin, sosyal yaşamın hemen hemen her alanında gözlemleyebildiğimiz kapsayıcılığı ve buna karşın sosyal yaşamın kontrolüne ve yönetimine talip olan siyasetin, var oluş koşulları açısından, tarihsel bir akrabalıklarının olduğunu söylemek mümkündür. Antropoloji literatüründe “Avcı ve Toplayıcı Toplamlar” olarak bilinen ilkel topluluklar, sözünü ettiğimiz akrabalığın soy kütüğünün ne kadar gerilere götürülebileceğini göstermesi bakımından bir hayli ilgi çekicidir (Emiroğlu ve Aydın, 2003:97).

Giddens, Avcı ve Toplayıcı toplumlarda kamusal alanın teşekkül ettiği önemli alanlardan biri olarak dini törenler ve bu törenler için yapılan aktiviteleri göstermektedir. Başka bir ifade ile sözünü ettiğimiz topluluklarda din ve bir anlamda kamusal yaşamın bir arada var olduğunu söylemek mümkündür (Giddens, 2000:51). Dinin sosyal boyutu ile birlikte tarih boyunca siyasetle de içli dışlı olduğunu görmek mümkündür.

İlk olarak, siyaseti, döneminin devlet bilimi olan site (Polis) yönetiminin incelenmesi olarak ele alan Aristo'ya götürmek olanaklıdır (Duverger, 1975:24). Polis (site devleti) sınırları belli bir toprak üzerinde kurulmuş siyasal, sosyal, askeri ve ekonomik bir bütündür. Polis aynı zamanda da dini bir birim anlamı da taşımaktadır. Polis'in koruyucuları, yol göstericileri olan tanrıları vardır. Öyle ki, polis gücünü, ululuğunu ve üyeleri üzerindeki sınırsız iktidarını ve baskısını bu dini yapısından almaktadır (Göze, 2000:1).

Dinin ilkçağ siyasal düşüncesindeki yeri bir yana, Ortaçağ'ın siyasal düşüncesini biçimlendiren birincil kaynak Batı'da Hristiyanlık Doğu'da ise İslamiyet'tir. Gerek Yakınçağ'da ve gerekse çağımızda, geçmişte olduğu gibi siyasal düşünceleri ve siyasal yapıları biçimlendiren unsur din olmasa bile en azından dinin etkisinin siyasal ve toplumsal alandan silinmeye çalışıldığı bir dönem- dine karşı verilen düşünsel ve politik mücadelede dinsel olgu önemli bir özne olarak karşımıza çıkmaktadır.

1.1.2. Dinin kurumsal niteliği

“Gerçekte dinin ana varlığı kutsal alanla bağlantılı olarak ortaya çıkan ilişki biçimlerinden doğmuştur.” İfadesinden hareketle, dinin en önemli özelliklerinden birinin kurumsal yönü olduğunu söyleyebiliriz (Aydın, 1997:13).

Gündelik dilde kurumsal bir işlevi yerine getiren ‘kuruluş’lara kurum denmektedir. Örneğin yardıma muhtaç çocukların barındırıldığı yerler kurum olarak adlandırılmaktadır. Oysa sosyolojik perspektifte kurumun anlamı daha geniş ve farklıdır. Sosyolojik açıdan kurum; ne bir kişi, ne de bir grup ve hatta ne de bir mekândır. Bir anlamı itibariyle kurum kültürün bir kısmıdır. Bu bağlamda kurumu; bir sosyal grup içinde belli temel işlevleri karşılayan süreklilik kazanmış, ilişki sistemleri ve davranış örüntüleri olarak tanımlayabiliriz (Akyüz, 2005:16).

Sosyolojik kurum anlayışının temeli olan ‘doğal ihtiyaç öğretisi’ açısından ele aldığımızda; birey olarak insanın fizyolojik ihtiyaçları yanında, birlikte yaşama, inanarak bağlanma, doğaüstü güçlere yönelme ve onlara ram olma gibi ‘doğal yapının’ gereği olan ana eğilimlerin bulunduğunu görürüz. Kurumların, toplumsal ihtiyaçlarının sağlanması açısından gördüğü hayati işleve eklemleyebileceğimiz alanlardan biri de kuşkusuz dindir. Öyle ki, inanma ihtiyacının toplumsal yaşam içerisinde kalıba dökülmüş şekli olarak dinsel kurumları göz ardı etmek mümkün değildir. Din bir toplumda bu dünyanın aşkınlığına perspektif sunan (bilinmeyi de açıklayan) bir kurumdur.

Eski çağ toplum yapısında, dinsel düşünceler; evlilik yasalarını, akrabalık biçimlerini, mülkiyet ilişkilerini, eski ailenin karakterini ve eski toplumun başlıca tüm özelliklerini belirlemiştir. O halde denilebilir ki, eski toplumlarda temel kurum din olmuştur. Örneğin dini grup olarak da değerlendirebileceğimiz klan hayatında hemen her şey dini bir renk taşımaktadır. Klanın totemi kutsal olduğu gibi, paralel bir biçimde, klan üyeleri de kutsaldır (Günay, 2000:243-244).

Her din temelde birtakım inançlara dayanır. Bundan sonra ise, bu inançlara paralel olarak, ibadet ve tapınma eylemi gelir. J. Wach bunu; dini tecrübenin teorik anlatımı (inanç) ve dini tecrübenin pratik anlatımı (ibadet/tapınma) şeklinde sınıflandırır. Ona göre, dinin bu iki temel özelliğine ek olarak üzerinde durulması gereken üçüncü önemli özelliği, dinin sosyolojik anlatımıdır. Sosyolojik olarak dinin fonksiyonu, fert olarak sahip olduğumuz inanca koşut yaptığımız ibadetler değil ama bunlarla ilişkili olacak şekilde, insanlar arası etkileşimlerimizin din tarafından nasıl şekillendirildiğidir. Her din sosyal ilişkiler kurmak ve bunları sürdürmek zorundadır. Bu zorunluluk bir anlamda, bir dini birlik ve cemaatleşmeyi de beraberinde getirecektir.

Sezer’in de dediği gibi, “Din, her ne kadar bizlere kulla tanrı arasında bir ilişki olarak gösteriliyorsa da gerçek anlamını ancak cemaatte bulabilir.” Çalışmamız açısından dine olan ilginiz de bununla sınırlı olacaktır Nasıl inançtan yoksun bir ibadet ritüeli düşünemezsek, cemaatten yoksun bir inanç ve ibadet de düşünemeyiz. Bu karşılıklı etkileşim hem dinin sosyolojik önemini ifade etmek hem de dini teşkilatlanmanın cemaat ya da dini birlikler içerisinde nasıl filizlendiğini anlamak açısından önemlidir (Sezer, 1981:214).

Hans Freyer dini grupları ikili bir ayrımla; tabii gruplar ve dinden doğan gruplar olarak sınıflandırır. Ona göre dinle ilgisi olmayan sebeplerin ya da etmenlerin bir araya getirdiği gruplar (tabii gruplar) süreç içerisinde dinin içerisine yerleşerek yaşadığı müesseseler durumuna gelebilirler. Örneğin kan bağı ya da komşuluk esasına dayalı olarak oluşan grupların aynı zamanda inanç ve ibadet birlikleri haline gelmesi mümkündür (Freyer, 1964:39).

Mahalli birlikler olarak köy-kent yapıları üzerinde de dinin önemli bir etkisinin olduğunu söylemek mümkündür. Tarım devrimiyle gelişen nüfus yoğunluklarının düzenlenmesinde dinin rolü büyük olmuştur. Dünyanın hemen hemen pek çok yerinde büyük yerleşim merkezleri, aynı zamanda kutsallık merkezleridir. Bunlardan Delhi, Mekke ve Roma ilk akla gelen örnekler olarak ön plana çıkmaktadır.

Özellikle politeist dinlerde Tanrıların, yer ve bölgelere göre sınıflandıkları dikkati çekmektedir. Gerçektende bu dinlerde birçok mahalli birliklerin (köy ve şehirlerin) kendilerine özgü bir ya da birkaç tanrısının bulunduğunu ve mahalli birlik üyelerinin tanrılarına özel ibadetler ve ayinler icra ettikleri bilinmektedir. Bu bağlamda mahalli birlikler aynı zamanda birer tabii dini grup formu olarak da karşımıza çıkmaktadırlar (Günay, 2000:249).

Kan bağına dayanmasına ilaveten komşuluk faktörünün de işin içine karıştığı diğer organik cemaat (tabii grup) şekli kabiledir. Her kabilenin kendisine özgü bir dini mevcuttur ve genellikle bütün çok tanrılı dinler aynı zamanda kabile dini özelliği gösterirler. Kan ve komşuluk bağlarının yanı sıra, ortak bir tarih, dil, gelenek, kültür vb bağlarla kenetlenmiş diğer bir tabii birlik de millettir.

Tabii bir sosyal ünite olarak yukarıda saydıklarımıza ek olarak milleti bir arada tutan ve onu sınıfsız kuşatan bağlara bir de dini eklemek gerekecektir. Hatta daha da ileri götürmek gerekirse dinlerin milletlerin asli hüviyetlerinden birini teşkil ettiğini ve bazı dinlerin ilgili alanlarda milli dinler şeklinde bir sınıflamaya tabi tutulduğunu söyleyebiliriz. Göreceli de olsa, Konfüçyüs'lük, Taoizm ve Şintoizm bu bağlam içerisinde ele alınabilir (Sezen, 1994:112).

Dinin, toplumların milli birliklerini koruma ve yaşatmaları üzerinde olan güçlü etkisine verilebilecek örneklerden biri de Türklerin bin yılı aşkın bir süredir mensubu oldukları İslamiyettir. Arapların İslam dininin Arap yarımadasında ortaya çıkan bir din

olmasından dolayı, içlerinde sürekli muhafaza ettikleri dini içerikli milliyetçilik anlayışları bir yana, aynı dinin Türklerin milli birliklerini koruma ve yaşatma üzerindeki etkisi de konumuz açısından ilgi çekicidir (Tümer ve Küçük, 1993:63).

Günay, Gökalp'e dayanarak İslamiyet'in, Türklerin milli birliklerini ve kimliklerini oluşturmaları ve korumaları bakımından temel bir rol oynadığını düşünmektedir. Bu görüş kısmen kabul edilebilir olmakla birlikte, Türklerin milli duygularının ve kimliklerinin sırf dine indirgenmesi bağlamında yanlıştır. Türklerin milli birliklerinin ve kimliklerinin korunup yaşatılmasında dinin etkisi olmakla birlikte, bu etki, milli birliği sağlayan ortak bir tarih, dil, kültür vb unsurlarla birlikte değerlendirilmelidir (Akyüz, 2005:17).

Tabii grup formu oluşturmaları bakımından aile, klan, kabile ve milletin varlık sebebinin dini olmamasına karşın, dinin bu yapılar üzerindeki etkisinin ortaya çıkardığı sosyal ilişkiler örgüsü ve teşkilatlanma biçimlerinin, dinin kurumsal niteliğinin izahında oldukça önemli bir yere sahip olduğu söylenebilir. Ancak, burada tabii grupların da bizzat kendilerinin din ve bu çerçevede teşkilatlanma biçimleri üzerindeki etkilerini de belirtmek gerekir. Dinlerin farklı toplum ve coğrafyalarda sergiledikleri farklı kurumsallaşma biçimleri bu bakımdan anlamlıdır.

Özellikle evrensel nitelik taşıyan dinlerde, dinin beslendiği kaynaklar (örneğin İslamiyet'te Kuran ve Peygamberin yapıp ettikleri) sabit olmakla birlikte aynı dinin farklı toplumlarda farklı kurumsal görünüşler sergilediği çok bilinen bir şeydir. Böylesi bir saptama, dinin kurumsal yönüne ilişkin değerlendirmeler açısından tabii gruplara ek olarak dini gruplarında incelenmesini zorunlu kılmaktadır.

Tek tanrılı dinlerin ortaya çıkışı ile diğer inanç sistemlerinden farklı olarak beliren ilk yenilik dini kuran birinin varlığıdır. Sosyolojik açıdan din kurucusunun önemi onun şahsı etrafında bir tür çember oluşturan küçük bir grubunda ortaya çıkmasıdır. Böylece dini grupların ilk, asli şekli olarak da değerlendirebileceğimiz tilmizler halkası, din kurucusunun şahsına bağlılık çerçevesinde kenetlenerek kendilerine has bir yapı oluştururlar.

1.1.3. Sosyolojik Açıdan Din

Herhangi bir olguyu kavramsal çerçeve içerisinde değerlendirebilmenin ön koşulu onun genel bir tanımına ulaşmakla mümkün olabilir. Bu bağlamda din olgusunun kavramsal olarak izahında öncelikli olarak yapılması gereken onun genel bir tanımının ortaya konmasıdır.

J.M. Yinger, çok kısa bir zaman içerisinde yüzlerce din tanımının yapılabileceğine vurgu yapar. Bu ifade abartılı olduğu kadar gerçeklik payı da taşır. Dinin - yaşayan ve geçmiş - farklı toplum ve kültürler tarafından algılanış ve yaşanış biçimi, birçok din tanımının ortaya çıkması kadar genel bir tanımın yapılmasında yaşanan zorluğun da nedenidir (Kahrer, 1992:9).

Tanım konusunda yaşanan çeşitlilik ve bir anlamda karmaşayı aşmak adına Anthony Giddens'ın yaklaşımı oldukça makuldür. Ona göre dinin genel bir tanımını ortaya koymada yaşanan zorluğu aşmanın en iyi yolu, dinin ne olduğundan ziyade ne olmadığına ortaya konulmasıdır.

Bu bağlamda, din öncelikli olarak tektanrıcılıkla ve ahlaki buyruklarla özdeşleştirilmemelidir. Çünkü dinlerin çoğunluğunda birçok tanrı olduğu gibi bazı dinlerde de Tanrılar insanların dünyada yaptıklarına karşı kayıtsızdırlar (yani ahlaki buyrukları yoktur). Dinler dünyanın oluşumunu ve bugüne nasıl geldiğini açıklamak zorunda olmadığı kadar doğaüstü bir dünya inancıyla da özdeşleştirilemezler (Giddens, 2000:464). Yine din tanımı içerisinde, olmazsa olmaz biçiminde, bir Tanrı fikrinin bulunması da gerekmemektedir.

Yukarıdaki saptamalar, dinin ne olmadığı konusunda fikir vermekle birlikte, dinin tanımlanmasında bize bir sınırlandırma olanağı sağlaması bakımından oldukça işlevseldir. O halde din nedir?

Din, Latince Religio sözcüğü ile ifade edilir. Kelimenin iki kökten ileri geldiği ileri sürülmektedir. Çiçeron Tanrı'nın Mahiyeti adlı eserinde, Religio'nun Religere kökünden geldiğini ve bir işin tekrar tekrar dikkatlice yapılması anlamında kullanıldığını belirtir. Kelimenin bu anlamıyla din, kişinin kendisini ibadete verme ve törenlere katılma anlamına gelmektedir. Lactantius ise Tanrısal Kurum adlı eserinde Religio'nun Religare kökünden türediğini ve anlam olarak bağlanmayı ifade ettiğini söyler (Taplamacıoğlu, 1983:49; Bilgiseven, 1985:153-154).

Kelimenin etimolojik kökeni bir yana bizi ilgilendiren, dinin nasıl bir anlam çerçevesi içerisinde ele alınacağıdır. Ali Fuad Başgil dini her şeyden önce, ruhumuzla sezdiğimiz akıl ile düşünüp kabul ettiğimiz ilahi bir kanun olarak tanımlıyor (Başgil, 1962:63).

Dinin, insanın doğa üstü bir güce bağlanarak bu gücün rızasını kazanmak için onun tarafından ortaya konulduğuna inanılan kurallara gerek duygusal ve gerekse bilinçli olarak yönelerek uymasını sağlayan ve böylece mutluluğa ulaşmasına yardım eden bir kurallar bütünü olduğunu vurgulayan Akyüz'ün yanı sıra Veron dini, kültürün paylaşılan inançlar ve uygulamalarından oluşan, doğa üstü ve kutsal olanla insanın ilişkisinin yanında bunların bu dünya ile de ilişkisini kuran bir sistem olarak tarif ediyor. (Akyüz, 2005:16)

Yukarıdaki tanımlara ek olarak daha kapsayıcı bir tanım ortaya koymak gerekirse dini şöyle tanımlayabiliriz: Din, Tanrı fikri ekseninde oluşsun ya da oluşmasın, belirli bir düşünce, nesne ya da doğaüstü bir güce atfedilen değerleri içerir. Bu değerler etrafında örülen semboller ile ayin, tören ve ibadet ritüellerini de kapsayan din; korku ile karışık saygı ve sevgiden dolayı duygusal bir içeriğe sahip olmasına karşın, doğal ihtiyaçların da gereği olarak bilinçli katılımı gerektiren bir sistem olarak karşımıza çıkar (Challaye, 1960:37).

Durkheim, dini, kutsal ve kutsal olmayan alanların birbirinden ayırt edilmesi üzerine inşa etmesine rağmen onun (dinin) sosyal bir hadise olduğunu vurgulamakta da ısrarcı olmuştur. Öyle ki, dinsel inançlar daima topluluğun malıdır. Başka bir deyişle, ona göre, din ne kadar sosyal bir fenomen ise, toplum da o kadar dini bir fenomendir. Dinin sosyal ilişkiler düzleminde ortaya çıkan önemine değinen düşünürlerden biri de Frazer'dir. Frazer'a göre din kelimesi ile kastedilen tabiatın ve insan hayatının devamını yönettiğine/kontrol ettiğine inanılan insan üstü güçlerdir.

Ne var ki, insan üstü güçlere olan inanç bizi yanıltmamalıdır. Çünkü din birbiriyle bağlantılı iki elementi içerir. Bunlar kuramsal element (Frazer burada inancı kastediyor) ve pratik (burada da toplumsal ilişkiler kastediliyor) elementtir (Challaye, 1960:37-38). Ona göre, İnsanın davranışlarına ve yaşam dünyasına yansımakla inancın tek başına bir anlam ifade etmeyecek olması dinin sosyal ilişkiler bakımından öneminin oldukça net bir ifadesidir. Böylesi bir yaklaşım bir başka deyişle, dinin insan yaşamından bağımsız doğa üstü bir gerçek olarak ele alınmasından ziyade toplum yaşantısı ile

birlikte ortaya çıkan ve toplumsal yaşamla birlikte gelişen bir olay olarak değerlendirilmesi gerekliliğini ortaya koyar (Mardin, 1992:30).

Yukarıdaki din tanımlarına onlarcası eklemek mümkün ancak gereksizdir. Özellikle bir sonraki alt başlıkta ele alacağımız dinin kurumsal yönüne ilişkin düşünceler gerek din konusuna bakış açımızı gerekse dinin daha geniş bir perspektiften ele alınmasında daha açıklayıcı bir düzlem sunacaktır.

İnanç düzleminde beliren ancak insan aktivitesi ile şekillenen din bundan sonraki bölümlerde de sıklıkla insan ilişkileri ya da başka bir deyişle toplumsal yaşam üzerindeki etkileri bağlamında ele alınacaktır. Mardin'in de belirttiği gibi dünyayı anlama ve kendini o dünyada bir yerlere yerleştirme modeli olarak işlev gören dinin, fenomenolojik olarak karşımıza çıkan sosyal bir olgu olması da bunu gerektirmektedir (Mardin, 1992:32-33).

1.2. Din Olgusunun Bireyin Sosyalleşmesindeki Rolü

Bir topluluğun kendinden önceki nesillerden devralıp kısmen dönüştürerek sonraki nesillere devrettiği inanç, kuram ve seremonileri içeren her türlü toplumsal pratikler gelenek içerisinde değerlendirilir. Ayrıca belirli davranışsal norm ve değerleri benimseyip aşıl原因an gerçek ya da hayali bir geçmişle süreklilik gösteren ve genellikle yaygın biçimde benimsenen ritüeller ya da sembolik davranış biçimleriyle ilişkili toplumsal pratikler kümesidir (Marshall, 1999:258-259).

Kısaca bilgi ve hikmet hazinesi olan geçmiş'tir. En açık anlatımıyla gelenek traditum anlamına gelir; traditum geçmişten günümüze intikal ettirilen yada miras bırakılan herhangi bir şeydir. Gelenek maddi nesneleri, her tür şeye inancı, kişi ve olay imajlarını, pratikleri ve kurumları içerir.

İnsanlık tarihiyle ilgili bu güne kadar yapılan sosyo-antropolojik araştırmalar insanla birlikte dinin de var olduğunu ortaya koymuştur. Müntesiplerine belirli bir inanç ve dünya görüşü kazandıran din fertlere nüfuzundan sonra zaruri olarak bireyleri aşarak sosyalleşir ki sosyal bütünleşmenin, yani, cemaat teşkil etmesinin özünde de dinin bu başkaları tarafından da biliniyor olması hali vardır (Eröz, 1996:194).

İlkel dinlerle yüksek dinlerin birleştirici öğretileri farklı mahiyette olmakla birlikte bütün dinlerin fertlere nüfuz edip, inananları aynı inanışta buluşturan inanç sistemleri

vardır. Klan gibi küçük insan topluluklarında tabu niteliğindeki toteme tapınma şeklinde tezahür eden inanışlar aşkın olma, yani, kutsal bir varlığa inanmayı ihtiva eder.

Bu inanışlar ilkel dinlerde bazen ata ruhuna, hayvan, bitki veya güneş v.b. tabiat unsurlarına tapınma şeklinde ortaya çıkar ki hayvan, bitki gibi varlıkların da aynı kökten gelinildiğine inanılan ata ruhlarını teşkil ettiği olmuştur. Bu noktadan hareketle dini tabiatla açıklama girişiminde bulunan natüralistler veya Tylor gibi dini ata ruhlarına tapınmayla izaha çalışan animist sosyologlar da olmuştur. İlkel dinlerin bu basit niteliklerine karşın yüksek dinlerin inanç sistemleri daha ulvi bir özelliğe sahiptir ki, sosyal bütünleşmede yapıcı bir yere sahip olan itikadın özünü teşkil eden bu dini fikirler ya bizzat din kurucusu veya sağlığında tilmizleri tarafından, ya da irtihalinden sonra tilmizler veya takipçileri vasıtasıyla bir araya getirilerek temel kaynak halini alır. Tezahür gayesi kutsala tapınma ve kutsalın tecrübesi, yani, yapılması istenilen şeylerin ifa edilmesi olan dinin toplumsal örgütlenme ve dayanışmayı artırmaya ma'tuf bir birleştirici özelliği vardır (Günay, 1995:136).

“İnsanlar arasında çok az farklılık vardır, ama esas önemli olan işte bu farklılıklardır”. Bu görüş kişilik psikologlarının bakış açısını özetler. Geçmişten günümüze kişilik psikologları insan kişiliğini nasıl tanımlayacakları ve psikolojinin bu alt dalına hangi konuları dahil edecekleri üzerine bitmez tükenmez tartışmalar yaparlar.

Kişilik incelemelerine ait tarihteki ilk kayıtlar İ.Ö. 3. yüzyılda eski Yunanda Theophrastus’a dek uzanmaktadır. Bazı psikologlar kişiliği, bireyin kendine özgü ve ayırıcı davranışlarının bütünü olarak tanımlarken, bazıları bir insanı başkalarından ayıran bedensel, zihinsel ve ruhsal özelliklerin bütünü olarak değerlendirmiştir. Bir başka deyişle, kişilik kavramından, bir insanı nesnel ve öznel yanlarıyla diğerlerinden farklı kılan duygu, düşünce, tutum ve davranış özelliklerinin tümü anlaşılır (<http://www.psikiyatrist.net/kisilik.htm>).

Kişilik, bir kişinin fiziksel ve sosyal ortamıyla etkileşme tarzını tanımlayan, düşünce, duygu ve davranışın ayırt edici ve karakteristik örüntüleri olarak tanımlanabilir. Kişilik, bireyin kendisinden kaynaklanan tutarlı davranış kalıpları ve kişilik içi süreçler olarak tanımlanır. Bu tanım iki bölümden oluşur. Birinci bölüm tutarlı davranış kalıpları ile ilgilidir. Burada önemli olan nokta kişiliğin tutarlı olmasıdır. Bu tutarlı davranış kalıplarını her zaman ve her durum içinde gözlemleyebiliriz. Tanımın ikinci bölümü,

kişilik içi süreci ele alır. Kişiler arası süreçlerden farklı olarak, kişilik içi süreçler, nasıl davranacağımızı ve hissedeceğimizi etkileyen ve içimizde gelişen bütün duygusal, güdüsel ve bilişsel süreçleri kapsar (Atkinson ve diğ., 1999:12-13).

Her birey; duygu, düşünce evreniyle imgeleme, düşlem, usamlama becerileriyle kendine özgü ve kendinin farkında oluşuyla, gerçeği anlamlandırma biçimiyle “özgün” bir varlıktır. Bu özgünlük, iki ayrı boyutta kendini göstermektedir: Birincisi, insanın, kendini ve yaşantılarını, diğer insanları anlamlandırma çabasıdır; ikincisi ise içsel bütünlüğünü koruma, çatışmalarını çözümleme ve dış dünyayla uyum sürecinde oluşturduğu sorun çözme biçimleridir (Atkinson ve diğ., 1999:14).

Bu iki ayrı boyut, birbirini tamamlamakta ve kendine özgü duygu ve düşünce örüntüleri olan insanı imlemektedir. İnsan, içinde yaşadığı toplumun, sosyo-ekonomik yapının, bağlı bulunduğu kültür ve alt kültürlerin, daha dar anlamıyla da belli bir çevrenin ürünü olarak başkalarına benzeyen bir bireydir. Bütün yapı, benzerlikleri yaratan nedenleri gösterdiği kadar onu “özgün” kılan davranış-duygu örüntülerinin, uyum biçimlerinin de ayrımlaşmasına neden olmaktadır.

İnsanın sosyalleşmesi karmaşık bir süreçtir. İnsan, etrafında bulunanların, her gün karşılaştığı sayısız olayların ve kişilerin, içinde bulunduğu sosyo-ekonomik-kültürel koşulların, gelenek, töre ve kanunların, fiziksel çevrenin ve sayılmakla bitmeyen daha pek çok etkenin etkisindedir. Bu etkenlerin karmaşık etkileşimi sonunda insan bir kişi olarak belirir. Bu etkenlerin oluşturduğu karmaşık bütün hiçbir zaman iki ayrı insan için tıpatıp aynı olmayacağından, hiçbir kimse bir diğerinin tıpatıp aynısı değildir (Atkinson ve diğ., 1999:14).

Doğumla başlayan ve yaşam boyu devam eden bir varoluş sürecinde insan; kendi gizli güçlerini, ancak toplumsallaşma süreci içinde etkileşime girdiği çok sayıda uyarının varlığıyla tam anlamıyla gerçekleştirme olanağına sahip olabilir. Her birey bu gerçekleştirme sürecinde bilinçli ya da bilinçsiz olarak değişik var olma biçimleri/sorunlarla, kendisiyle ve yaşamla baş etme yolları seçmektedir. Bu “seçme” ve “uyum” biçimleri ise kişilik kavramını oluşturan öğeler olarak değerlendirilmektedir.

Erikson (1968) kişiliği, bireyin zaman içinde ve bir durumdan diğerine kendiliğinin sürekli ve aynı kaldığına dair öznel duygusu olarak tanımlarken Bütün bu kişilik tanımlarının yanı sıra, kişilikle karıştırılan karakter, mizaç, huy ve benlik kavramları da

bulunmaktadır. Karakter, kişiliğin ahlaki yönünü betimlemek için kullanılırken, huy veya mizaç kişiliğin duygusal yönünü açıklayan bir kavramdır.

Mizaç ya da huy (temperament) aynı zamanda, günlük yaşantı içinde kişiye özgü oldukça sınırlı, belirli duygusal tepkilerin nitelik ve nicelik bakımından değişmesidir. Çabuk kızmak, sıkılmak, öfkelenmek, neşelenmek, hareketli ya da hareketsiz olmak vb., bireylere göre değişen mizaç özellikleri ya da huydur.

Pozitif ve negatif duyguların deneyimlerindeki farklılıklar ve ifadesi bazı önemli mizaç ve kişilik özelliklerinin temelidir. Mizaç ve kişilik özellikleri artan bir şekilde farklılaşmak yerine benzer görünmektedir. Benlik kavramı da kişilik kavramının yerine kullanılmaktadır. Benlik bireyin kendisi ile ilgili algılamalarından ve değerlendirmelerinden oluşur ve kişilik daha çok bireyin sosyal benliğini ifade etmektedir (Kulaksızoğlu, 1999:23-25).

Toplumbiliminde bu öğrenme sürecine "sosyalleşme" adı verilmektedir. Sosyalleşme süreci sayesinde toplum kültürü yeni kuşaklara geçmektedir. O halde sosyalleşme, toplumun norm, değer ve inançlarını üyelerine nakletme mekanizmasıdır.

Sosyalleşme, geniş bir ifadeyle, çocuğun eğitimi demek olup, topluma hazırlanma, onunla bütünleşme demektir. İnsan davranışı sosyal çevrenin yönlendiriciliği ile meydana gelir ve çevre tarafından öğretilir. Sosyalleşme, toplum açısından kültürün kuşaktan kuşağa devrini ve bireyin, örgütlenmiş bir toplumsal yaşam içerisinde belirlenmiş normlara uymasını sağlar.

Kişilik, kişiye özgü uyum düzeneklerinin oluşturduğu davranışlar örüntüsüdür. Uyum; istem ve arzularımızın (altbenlik), gerçeklik (benlik)– toplumsal değer yargıları/vicdan (üstbenlik) ile dengelenmesinin bir sonucudur. Bu dengelenme, herkes için farklı ve özgün bir yapılanma sergiler (Kulaksızoğlu, 1999:23–25).

Uyum, insanın kendisi ve dış dünya ile yaşadığı sorunlara çözüm yolları bulmasıdır; uyumsuzluk ise insan için “çatışma”nın çözümlenemeyişinin bir sonucu olarak karşımıza çıkmaktadır. İnsan, kendisiyle ve dış dünyayla olan çatışmalarına kendine özgü çözüm yolları buldukça kişiliği de biçimlenmektedir.

Bu durum ise, insanın hem biyolojik hem de toplumsal bir varlık oluşunun neden olduğu bir olgudur. Bir anlamda, çatışma, bireyin bir toplum içinde kendini var etme/

gerçekleştirme zorunluluğundan kaynaklanmaktadır; çünkü insan, yalıtılmış bir varlık değildir ve kendisini insanlar arası ilişkiler ağı içerisinde anlamlandırmak durumundadır. “Çatışma, hangi davranışın sosyo – kültürel normlar ile bireysel istek ve güdüler arasındaki gerilimi ortadan kaldıracığının bireyce bilinmemesi durumudur. Dolayısıyla çatışma, başlı başına bir uyumsuzluk kaynağıdır”. Bu uyumsuzluk, insanın kendi istemlerinin, gereksinimlerinin ayrımına varmasıyla, bir anlamda kendini tanımasıyla, aynı zamanda da dış dünyayı gerçekçi bir biçimde algılayabilmesiyle aşılabılır. İnsan, farklı yaşantılarla karşılaştıkça, farklı çözüm yollarını gördükçe seçme olanağına ve karar verebilme yetisine sahip olduğunu da anlayabilir (Kulaksızoğlu, 1999:23-25).

Grup üyelerinin ortak inancı paylaşmasının ötesinde birlikte tecrübe etmelerinin ve aynı kaderi paylaşmalarından ötürü grupta beliren korunma ve paylaşma duygularının doğurduğu dayanışmanın muazzam bir birleştirici etkisi vardır. Her yeni dinin eski inanışları ilga eden veya birçoğunu ıslaha yönelen bir takım öğretileri olduğu gibi şüphesiz karizmatik bir din kurucusu da vardır. Aynı şekilde bu karizma ilkel toplum yöneticilerinde de mevcuttur. (Mensching, 1994:49) Birçok beşeri münasebetin önüne geçen yeni doktrinin tecrübesi karizmatik din kurucusunun davranışlarında şekillenir. Dini ibadet ve törenler liderin veya liderin tayin ettiği vekil tarafından idare edilir.

Din kurucusunun etrafında kümelenen yakın tilmizler grubu aynı zamanda dinin ilk cemaat halkasını teşkil ederler. Tilmiz grubu din kurucusu etrafında sıkı bir dini esaslı birliktelik oluştururken aralarında her hangi bir mesafe de bulunmaz. Böylece ileride, özellikle liderin irtihalinden sonra devam eden süreçte çeşitli yorum ve dini itirazlarla bölünüp farklı fırkaların doğmasına kaynaklık teşkil edecek olan ilk din kardeşliği cemaati ortaya çıkar (Günay, 1995:168).

Din kurucusu etrafında oluşan böyle bir cemaatin doğal olarak din kurucusunun başta bulunduğu kendisine has bir hiyerarşik düzeni vardır. Hristiyanlık, Konfüçyanizm, Buda ve hatta İslam gibi dinlerde bu tür dini cemaatlere rastlamak mümkündür. Kutsal bir varlığa inanma ve kutsalın pratikte tecrübesi şeklinde beliren dinin toplumsal bütünleşmenin ve sosyal ahengini sağlanmasında üstlendiği yapıcı rolü ifade ettikten sonra ayırıcı bir cihetinin de var olduğunu belirtmek gerekir. Din, bazen kendi içerisinde yorum farkı, çeşitli itiraz ve protestolar sebebiyle bölünerek ortaya çıkan gruplar

arasında bölücü, ayırıcı bir rol oynar, ki otuz yıl mezhep savaşları bunun trajik örneklerinden birini teşkil eder.

Yine aynı şekilde din, diğer dinlere karşı da ayırıcı bir rol üstlenebilir. Haçlı Seferleri Batı Hristiyan dünyasının Kudüs ve diğer kutsal toprakları Müslümanların elinden geri almak amacıyla düzenledikleri dinsel içerikli savaşlar olarak tarihe geçmiştir. O halde din, birleştirici sosyal işlevinin yanı sıra ayırıcı bir fonksiyona da sahip bulunmaktadır (Günay, 1995:168-170).

İnsan ruhu, hayat hareketinin bir parçası olarak değerlendirici bir biçimde yükselme, kusursuzluğa ulaşma tecrübesine katılma yeteneğinde bulunmaktadır. Bir insan isterse ve iradesine de hâkimse hareketlerine de bir istikamet verebilir. Çünkü İnsanı diğer bütün varlıklardan ayıran en önemli niteliklerden biri bilinçli amaçlara ve hedeflere yönelik olmasıdır.

Kişilik kavramının kökeni persona sözcüğüne dayanmakta daha sonra ise farklı literatürde farklı anlamlar yüklenmiştir. Mesela, psikolojide kişilik kavramı çoğu kez, karakter, huy, mizaç ve benlik gibi kavramlarla eş anlamlı olarak da kullanılmıştır. Oysaki bu kavramlar kişilik kavramıyla eş anlamlı olmayıp aralarında anlam farklılıkları vardır. Bu anlam farklılığı karakterde İnsanları birbirinden ayıran özel vasıflar, mizaç da bireye ait bazı temel ve ayırt edici özellikleri ifade eden günlük yaşantı içinde bireye özgü, oldukça sınırlı, belirli duygusal tepkilerin nitelik ve nicelik bakımından değişmesi anlamında kendisini gösterirken, benlik de ise bir kimsenin öz varlığı, kişiliği, onu kendisi yapan şey, kendilik, şahsiyet, ferdin kendine has şahsiyetinin merkezinde bulunan, tarif ve tasviri zor "kendine haslık" hali olarak gösterir.

Kişilik, İslam literatüründe farklı bir anlam kazanmıştır. İslam literatürünün iki temel kaynağı olan hem Kur'an'da hem de Hadis'te şahıs kavramı, tek ve başkalaşmış; hukukun bir objesi, aynı zamanda manevi bir varlık, bilhassa kendi öz hayatına sahip, bağımsız bir suje halinde, bir realite olarak ortaya çıkmıştır.

İnsandaki şahsiyet vasıfları bebeklik çağından olgunluk çağına kadar çeşitli değişikliklere uğrar. Buna rağmen bazı vasıfların sabit kaldığı görülmektedir. Buna sebep olan irsi ve biyolojik faktörlerdir. Kişinin kendi varlığının bilincine varmış ve eylemlerinden ve kendinden sorumlu olan bireysel bir gerçekliği olması, aynı zamanda

bir topluluk içinde bilinçli olarak başkaları ile birlikte sorumlu olduğunu duyması, ruhun taşıyıcısı kişinin özüne ait bir şeydir. İnsan, kendisiyle çevresi arasında kesin bir ayrılık bilecek bir duruma erişmeden önce, bilincinin nereden geldiği kendisine gizlidir. Bu gizlilik toplum içinde çözümlenir ve birey toplumla sürekli ilişki içindedir. Bu ilişkilerin sağlıklı olması için kişinin başkalarını tanıma zorunluluğu vardır. Bu durum en az kendisini tanıması kadar önemlidir.

Birey içinde bulunduğu toplumun kültürüyle de zorlu olarak etkileşim içindedir. Kültür ve kişilik etkileşiminin incelenmesinde bireysel davranış ön plana çıkar ve bireysel davranış, onun kültürel durum ve öğelerini göz önünde bulundurmadan anlaşılamaz. Kültür kurumlarını da onlara katılan bireyi gereken biçimde bilmeden anlamak mümkün değildir. Kültürü kendi içinde barındıran ve bir medeniyet oluşturan ise din'dir.

Din'in iyi olma hali üzerindeki genel olumlu etkisinin yanı sıra din, toplumsal sorumluluk hareketlerini teşvik etmede güçlü etkiye sahiptir. Dini bir perspektif, en derin insan çabalarının bir kısmının kökenlerini aydınlatılabilir. Yoksa dini ihmal ederek sosyal değerleri zenginleştirmeye çalışmak toplumun dinamik yapısını yıkmak demektir. Dine olan bu yaklaşım tarzı, beraberinde kendisini takip eden, ilkelerinden etkilenen kişileri de geliştirir ve kişilik oluşumlarını sağlam bir zemine oturtur.

Bu eylemler sayesinde kişi, kendi dünyasını oluştururken iradesini kullanmaktadır. Bu safhadan itibaren insanın iradesi, işlevsel hale gelir ve yapıp ettiklerinden hesap vermeye başlar. Demek ki insan iradesiyle kendi yolunu kendi çizecektir. İrade sahibi olmak içeriği her ne uğurda olursa olsun bir amaç sahibi olmayı da beraberinde getirir. Amaç ise insanoğlunu diri tutan ve sürekli harekete geçiren bir yapıya sahiptir. Bu anlamda, davranışı şekillendiren tüm eylemleri dolaylı da olsa amaca veya hedefe ulaşma çabasına bağlamak mümkündür. Bir amaç duygusuna sahip olmak sorumluluk taşıyan bir insan olmanın gereğidir.

Tam bir sorumluluk alabilmek hem erişebildiğimiz dışsal bilgilere hem de kendi kişisel değer sistemlerimize dayanan seçimler yapmamızı gerektirir. Sorumluluğun olmadığı yerde dindarlığın, kulluk bilincinin ve değerlerin de yeri yoktur. Din ortaya koyduğu her hükmü sorumlulukla koruma altına alır. Bu tarz bir sorumluluk her şeyden önce bireyin kendi öz çabaları ile görevini yerine getirecek bir fedakârlığa ihtiyaç duyar. Fedakârlıkta da ölçülü ve dengeli ilişki biçimi esastır.

1.3. İslam'da İnanç Esasları Kavramı

İnsan sadece bedenden ibaret olan bir varlık değildir. İnsanın gerçek varlığı ve onu yaratıklardan üstün kılan özellik onun özünde, cevherindedir. O cevher ise; ruhtur. İnsan ancak bu ruh sayesinde bir değer kazanır. İnsanda olan bu cevherin değer kazanması ise, Allah'a ibadetle, O'na yakınlaşmakla, O'nun tavsiyelerini yerine getirmekle olmaktadır. Her ne kadar dinin esası iman ise de inanan insan kuru bir iman ile yetinemez.

İnsanın inanç, düşünce ve duygu dünyasında yaşanan sübjektif olguları diğer bir ifade ile kalplerin derindeki dinî yaşanış ve tecrübeler davranış halinde dışa aksederler ki genel anlamda bunlara ibadet denir. İslâm dini, en geniş manada tamamen bir ahlâk sisteminden ibarettir. İslâm'da ahlâka verilen yüksek paye başka hiçbir dinde görülmez. Bu ahlakî yaşam tarzının benimsenmesi ve uygulanması ise İslam'ın İnanç esaslarının iyi anlaşılması ile mümkün olabilecektir (Yahya, 2006).

- Allah'tan Başka İlah Yoktur.
- Allah Her Yeri Kuşatmıştır.
- Allah İnsana Çok Yakındır.
- Allah Herşeyi Bir Kader ile Yaratmıştır.
- Allah Herşeye Güç Yetirendir.
- Allah Herşeyi Bilir ve Görür.
- Her Varlık Allah'a Boyun Eğmiştir.
- Allah Hakkındaki Batıl İnançlar.
- Allah'a Şirk Koşmadan İman.
- Allah'ın Büyüklüğünü Takdir Edebilmek.
- Allah'ın Sonsuz Büyüklüğü Ve Kudreti.
- Allah Sevgisi ve Allah Korkusu.
- Kuran Yol Göstericidir.
- Allah'ın İndirdiği Kitaplara ve Peygamberlerine İman.
- Meleklerle İman.
- Dünya Hayatının Geçiciliği.
- İnsan İmtihan Olmaktadır.
- Ölüm Bir Son Değildir.
- Ahirete İman.
- Kıyamete İman.

- Diriliş.
- Hesap Günü.
- Cennet ve Cehennem.
- Amaç Allah'ın Hoşnutluğunu Kazanmaktır.
- Günah ve Tövbe.
- İbadetlere Titizlik Göstermek.
- Din Ahlakı İnsanın Yaratılışına Uygundur.
- Müminler Birlik ve Beraberlik İçinde Olmalıdır.

1.4. İnanç Esaslarının İçeriği ve Önemi

İslâm'da ahlâk kuralları dinin özünü oluşturur. Namaz, oruç, zekât, hac, fitre, sadaka ve kurban gibi ibadetlerin ahlâkî yönleri de vardır. Bu anlamda ahlâkla dini birbirinden ayırmak mümkün değildir. İbadetler ahlâklı insan tipini vücuda getirmenin en etkili yoludur. İslâm bir itikat ve ibadet dini olduğu kadar bir ahlâk dinidir. Bu bağlamda, İslam dininin temel esasları kendi öğretisine ilişkin çerçeveyi çizdiği gibi, insanlar ya da ona inanlar için de bir yaşam dünyası çizer. İnsanları bu inanç esaslarını öğrenir, keşfeder ve benimser. En önemlisi ise bu esasları içselleştirerek günlük yaşamı ve diğer kişilerle olan ilişkilerinde uygular.

Din-kimlik münasebeti dikkatlice tetkik edildiği zaman din sosyolojisinin ortaya koyduğu veriler paralelinde dinin toplumun kültürel kimlik yapısına yönelik bir çok tesirleri olduğu gibi, milli yorum ve millete ait özelliklerin-tinselliklerin dini anlayış ve pratikler üzerinde de şekillendirici bir niteliği olduğu anlaşılır, ki farklı kimliğin ortaya çıkmasına sebep olan amil de budur. O halde milleti oluşturan değerler arasında dini, yani inanç ve pratikteki birlik ve bütünlüğün varlığını kabul etmek gerekir. En azından din milletlerin benliklerinin oluşum ve muhafazasında etkin bir kurum olarak medeniyete motive olmalarında ve milli benliğin sürekliliğinde önemli bir yere sahiptir.

Dini çözülmeden dolayı kimliklerini kaybeden nice milletlerin varlığı göz önünde tutulursa davranış formu kazandırma kabiliyeti bulunan dinin kimlik üzerindeki rolü ve milli değerlerin muhafazasındaki etkinliği daha iyi anlaşılır. Dinin kimliğe etkisiyle birlikte milli birlik ve bütünlüğün gerçekleşmesinde yerine getirdiği göreve Yahudi-İsrail toplumu tipik bir örnek konumundadır.

Bu nedenle davranışların hem bireysel hem de toplumsal bazda önemi büyüktür. Toplumun mikro temeli olan kişiler, sonrasında aile, grup ve topluluklar bir bütünü oluşturur. Bu bütünün parçalarının yaşam ve davranış şekilleri ise, toplumun temel dinamiklerini, ahlakını ve yaşam tarzını etkiler. Bu süreç içinde ise İslamın esasları ya da dinin genel öğretileri toplumun niteliklerini belirler. Dinin temel esaslarının öğrenilmesi ve içselleştirilip uygulanmasında ise çeşitli faktörler etkilidir. İnsanın sosyalleşme sürecinde din öğrenilen bir olgu olduğu kadar, din olgusu da insanın sosyalleşmesi ya da kişiliğinin gelişmesi sürecinde temel bir etkindir.

Bu nedenle bir sonraki bölümde dinin temel esaslarının öğrenilmesinde önemli bir yer tutan gençlik ya da ergenlik döneminde eğitimin rolünü değerlendireceğiz.

BÖLÜM 2: GENÇLERİN İNANÇ ESASLARINI ALGILAYIŞ BİÇİMLERİNİ ETKİLEYEN UNSURLAR

Bu bölümde ele aldığımız konu itibarıyla gençlerin inanç esaslarını algılayış biçimlerini etkileyen unsurlar ele alınarak detaylı bir şekilde değerlendirilecektir. Zira gençlerin inanç esaslarını algılayışını pek çok şey etkilemektedir. Nelerin etkilediğini ne kadar etkileşimin olduğu başlıklar halinde ele alınacak ve değerlendirilecektir.

2.1. Tarihsel Süreç Bağlamında Eğitim Kavramı ve İşlevleri

İlköğretim programları çerçevesinde öğrencilerin çok yönlü eğitim programları içerisinde öğrenmelerini kolaylaştırmak ve öğrenmenin daha kalıcı olmasını sağlamak amacıyla çeşitli öğretim yöntemleri kullanılmaktadır. Uygulanan çok yönlü öğretim yöntemleri ile eğitim sistemimizde önemli değişiklikler ve gelişmeler oluşmuştur.

Bu değişiklikler ve gelişmeler ışığında bir disiplin alanındaki konunun öğretilmesinde, kendi disiplin alanı ile sınırlı kalmadan diğer disiplin alanlarının da desteğini alarak kavramların verilmesi öğrenmede olumlu olabilmektedir. Eğitim kelimesinin Latince kökeni olan “educare” incelendiğinde bunun “beslemek, dışarı çekmek, bir şeye doğru götürmek ve yetiştirmek” anlamlarına geldiği görülür. Bu şekliyle eğitim, çocuğu bilgiyle beslemek, aynı zamanda ondaki olanakları dışarı çekmek, ortaya çıkarmak için yetiştirmek demektir (Bilhan, 1991:52).

Bu tanımdan yola çıkarak eğitim olgusunun insanla ve onun dünyaya gelişiyile birlikte var olduğunu söylemek yanlış olmayacaktır. İnsanoğlu doğduğu andan itibaren bebeklik, çocukluk, ergenlik, yetişkinlik ve yaşlılık gibi hayatının çeşitli dönemlerinde değişik araçlar tarafından eğitilmiştir.

Eğitim, eğiten ve eğitilen ile karşılıklı etkileşim yoluyla yapılan bir etkinliktir. Çeşitli koşullar gerçekleştiği takdirde insanın doğumundan ölümüne kadar devam edebildiğine göre, eğitime bir süreç de denebilir. Bir süreç olarak eğitimin; koşulları, amaçları ve araçları bakımından değişik zaman dilimlerinde ya da aynı zaman diliminde farklı bağlamlarda yapılmış farklı tanımlamaları mevcuttur (Bilhan, 1991:52-53).

“Ansiklopedik tanım olarak eğitim, ‘Bireydeki fiziksel, entelektüel ve ahlaki yetilerin geliştirilmesi eylemidir.’ (Larousse) Sosyolojinin kurucu babalarından olan Emile Durkheim’a göre ise eğitim; Toplumsal hayata henüz hazır olmayanlara yetişkin

kuşaklar tarafından uygulanan bir etkidir. Amacı, çocukta (ya da bireyde) hem bir bütün olarak siyasal toplumun, hem de bireyin bağlı olduğu iş çevresinin kendinden istediği belirli sayıda fiziksel, entelektüel ve ahlaki yetenekleri meydana getirmek ve geliştirmektir” (akt. Doğan, 1991:52).

Tarihsel süreç içerisinde farklı tanımlamaları yapılmış olan eğitimin, içinde bulunduğu döneme etkisinde de farklılıklar olmuştur. İnsanın eğitim ile ilişkilendirilebilecek ilk etkinliği yiyeceklerin toplanması, seçilmesi, sınıflandırılması, taşınması ve saklanmasına ilişkin deneyim ve bilgilerin aktarılması yoluyla başlamıştır (Gökçe, 2003:27). Bilgi ve deneyimlerin sözlü olarak aktarılmasında en önemli unsur kuskusuz dilin gelişimidir.

Yazının icadı ve toprağa yerleşme ise eğitimin örgütlenmesi ve kurumsallaşması açısından bir başlangıç noktası olmuştur. İlk çağlara bakıldığında okul denilen kurum henüz olmadığı için yaygın bir eğitim mevcuttur. Bu toplumlarda eğitimin içeriğini fiziki koşullara dayanıklılık, ata binmek, avlanmak gibi etkinlikler oluşturmaktadır (Celkan, 1989:33).

Eski Yunan’da filozoflar eğitimle ilgili sorulara yanıt aramışlar ve bunu yaparken eğitimin siyasal boyutlarına işaret etmişlerdir. Eğitim, siyasal sistemin bir aracı olarak ilk kez Platon tarafından sistemleştirilmiştir.

Platon vatandaşları işçiler, korucular ve yöneticiler olmak üzere üç sınıfa ayırmıştır. İşçilerin görevi üretmek ve yaşam için gerekli maddeleri temin etmek iken, korucuların görevi savaş yoluyla devletin sınırlarını genişletmektir. Platon’a göre her sınıf kendi özelliğini koruyacak şekilde eğitim almalıdır ve ideal bir devlette eğitimin amacı; yöneticide bulunması gereken yiğitlik, ölçülülük, adalet, bilgelik ve yöneticilik erdemlerini kazandırmak olmalıdır (Gökçe, 2003:28-31).

Aynı zamanda Platon, filozofların sadece soylular arasından çıkabileceğini belirterek, eğitimin sınıfsal temelini atan ilk düşünür olarak değerlendirilir. Yine bir Eski Yunan düşünürü olan Aristoteles’e göre eğitimin amacı, vatandaşlara toplumsal yaşam için gerekli erdemleri kazandırmak ve bu vesileyle ancak toplumsal hayatta mümkün olan mutluluğu sağlamak olmalıdır (Gökçe, 2003:28-31).

Ortaçağa ise kısaca “himaye altına girenle (vassal), himaye eden (süzeren) arasındaki ilişki” olarak tanımlanan ve bu ilişkiye dayanan feodal düzenin ve kilisenin hâkim olduğu görülür. Hıristiyanlığın etkisi altında olan eğitime bu çağda skolâstisizm hâkimdir. Skolâstisizm sözcüğü Latince “schola” (okul) sözcüğünden türetilmiştir ve özellikle ortaçağda dinsel açıdan kabul gören felsefi görüşleri nitelemek için kullanılmıştır.

Daha geniş anlamıyla; “Skolâstik terimi Avrupa’da, esas olarak 8. yüzyılın sonlarından 13. yüzyıl sonuna kadar, önceleri kilise okullarında, daha sonraları da üniversitelerde yaygın biçimde benimsenen düşünce öğretisini niteler. İnanç ile bilgiyi, Kilise’nin ana öğretileriyle felsefeyi, özellikle de Aristoteles’in bilimsel yönelimli dizgesi ile mantığını uyumlu bir biçimde bütünleştirmeye çalışan ortaçağ felsefesinin bu egemen felsefe anlayışına ‘skolâstisizm’ de denir. Özellikle Hıristiyan okullarında yapılan akademik felsefeye, üniversite felsefesine verilen ad olarak skolâstik felsefenin temel ereği, din çerçevesindeki doğrulara ussal düşünceyle yaklaşarak inancı ilgilendiren bütün konuları açıklığa kavuşturmadır” (Erdem, 2006:35).

2.2. Eğitim İşlevleri ve Bireyler

Eğitimin üstlendiği işlevlerle tanımlanabilecek olması, bu işlevlerin ise toplumsal yapı ve ilişkilerdeki değişimle şekillenmesi, eğitim tanımının toplumsal yapıyla olan ilişkisi temelinde yapılmasını gerekli kılmaktadır. Eğitimin her yeni toplumsal yapılanışta farklı işlevlerle donanması, onun ancak bireyi toplumsallaştıran, toplumsallaştırırken de toplumsal ilişkilerdeki güç ilişkileri, değerler, hiyerarşi ve işbölümünü yeniden üreten bir alan olarak açıklanabilmesini sağlar. Bu nedenle eğitim, toplumsal yapı içindeki değerler ve çatışmalarla birlikte ele alınabilir (Erdem, 2006:35-36).

Eğitime ilişkin çeşitli tanımlamalar yapılmış, bu tanımlamaların bir kısmı toplumsal yapıyı göz önüne almazken, bir kısmı toplumsal yapı ve içindeki çatışmalarla ilişkili olarak eğitimi incelemiştir. Eğitime ilişkin bu farklı açıklamalar aşağıda bazı klasik metinler ve çağdaş teoriler üzerinden ele alınacaktır.

Emile Durkheim, eğitimi tarihsel olarak ele almıştır, “eğitim, sınırsız olarak zaman ve mekanla değişmektedir” ifadesiyle eğitimin toplumsal değişimine işaret etmiştir. Toplumun, homojenliğini ve var oluşunu oluşturan esas koşulların çocukların eğitimi aracılığıyla sağlandığını, bununla birlikte çocuklarında yetişkin olduklarında normal

yaşamın dışında kalmamak için topluma uyum sağlamasının eğitim yoluyla gerçekleştiği dile getirilmiştir.

“Eğitim, yetişkin kuşaklar tarafından sosyal yaşama hazır olmayanlar üzerinde uygulanan etkidir. Hedefi, çocukları, hem bir bütün olarak politik toplum hem de belirli bir biçimde yaşadığı özel çevre tarafından, ondan talep edilen bazı fiziksel, zihinsel ve ahlaki durumları harekete geçirmek ve geliştirmektir.” (İnal, 2004:48).

Durkheim, eğitimin fonksiyonunun toplum üyelerinin sahip olması gereken bazı fiziksel ve zihinsel durumların çocukta harekete geçirmek olduğunu vurgulamıştır. İnal, Durkheim’ın eğitim tanımının, eğitimi, toplumsal, siyasal ve iktisadi bağlamdan koparıp, toplumsal yapının uyum aracı olarak ele alan işlevselci paradigma içinde yer aldığını ve bu tür tüm eğitim tanımlamalarını temelinde Durkheim kökenli işlevselci bakış açısının yattığını belirtmektedir.

İnal, eğitime ilişkin yaklaşımları işlevselci ve çatışmacı paradigma ayrımı çerçevesinde incelemiş, işlevselci paradigmanın toplumsal yapıyı sorgulamadan eğitimi toplumsal uyumu sağlayan bir araç olarak ele alırken, çatışmacı paradigmanın toplumsal yapı ve bu yapı içindeki karşıt çıkarlar üzerinden temellenen bir çatışma üzerinden eğitimi açıkladığını belirtmiştir. Eğitim tanımlanırken işlevselci ve çatışmacı paradigmanın önermelerinin birlikte ele alınması gerektiğini belirtmiş ve eğitimin işlevlerini şu şekilde tanımlamıştır.

“Eğitimin ana işlevi, egemen kültürü aktarmaktır. Egemen kültür ise egemen/resmi ideolojinin denetimi altındadır. Buradan kalkarak eğitimi, birey ve grupların, siyasal iktidarlarca idealleştirilen (gerçekleşmesi istenen) değerlere, yaşam tarzına, tutum ve alışkanlıklarına toplumsallaştırması süreci olarak tanımlayabiliriz. Eğitim, bu yönüyle ideolojik yeniden üretim aygıtı işlevi üstlenir” (İnal, 2004:49).

Eğitimi, egemen ve resmi ideolojinin denetimi altında bireylerin toplumsallaştırılması olarak ele almıştır.

Seçkin Özsoy ise, eğitimi etimolojik çözümleme üzerinden, kökeninde barındırdığı birbirine zıt iki Latince sözcükten (educare ve educere) hareketle açıklamaktadır. Educare, kişiye mesleki yeterlilik kazandırılması anlamında olup, educare olarak eğitimin “ bir devletin ekonomik politikalarının bir parçası olurken, eğitime tabi

tutulanlar da devletin hizmetlisi, insan gücü ya da insan kaynakları olarak görülürler.” şeklinde ifade etmektedir. Educare anlamında eğitimin ise, öğrenmenin pragmatik nedenlerle değil yetkinleşmek için gerçekleştirildiğini belirtir. “...amacı özel alanlarda uzman yetiştirmek değil, kişisel özerklik olacaktır” (Özsoy, 2007).

Fakat birbirinden zıt anlamalar taşıyan bu sözcüklerin, eğitim sisteminde her ikisinin de zorunlu olduğu dile getirilmektedir. Educare, kişiye beceriler sağlarken, educere yaklaşımı ise bunların gelişimini sağlar. Ancak, “Kapitalist koşullarda eğitim, ancak ‘educare’ anlamında gerçeklik kazanabilir ve tıpkı para gibi araçsal değeri olan bir metaya dönüşür. Kapitalist mantığa göre, kendi adına değil,..., eğitim de iyi bir iş, yüksek bir gelir, öğretim düzeyleri hiyerarşisinde bir üst basamağa geçiş olanağı sağladığı için değerlidir.(...) Kapitalist toplumda bilgi, tüketim maddeleri ya da nesneler üzerinde değil, insanlar üzerinde egemenlik kurmada kullanılan bir güç haline dönüşmüştür” (Özsoy, 2007).

Özsoy, kapitalist bir toplumda, eğitimin değişim değeri kazanarak bir meta haline geldiğini vurgulamış ve eğitimin kapitalist mülkiyete bağlı olarak kazanılan bir ayrıcalık haline dönüştüğünü belirtmiştir. Yukarıda anlatılan, eğitime ilişkin çeşitli açıklamalar ve eğitim-toplum arasındaki ilişkiler bağlamında şunlar söylenebilir.

Eğitimin bireyleri toplumsallaştırması ve toplumsal ilişkileri yeniden üretmesi bununla birlikte eğitimin kendisinin de toplumsal ilişkilerdeki yeni yapılanmalarla birlikte farklı yapılanıslara girmesi, eğitim ve toplum arasındaki bağların birbirine sıkı sıkıya bağlı olduğunu gösterir. Eğitim, bireylerin fiziksel ve zihinsel yetilerini yeniden üretirken, bunun ancak bireylere toplumsal değerlerinde aktarımıyla mümkün olması nedeniyle, toplumsal ilişkilerin ideolojisini, güç ilişkilerini ve hiyerarşiyi de yeniden üretir.

“İnsanın kişiliğini besleme süreci” ve “insan sermayesine yapılan yatırım” olarak kabul edilen eğitim, toplumun süzgeçten geçirilmiş değerlerinin, ahlak standartlarının bilgi ve beceri birikimlerinin yeni nesillere aktarılması ile ilgilidir. Bu anlamda eğitim, “bireyi, istendik nitelikte kültürlenme süreci”dir. Genel anlamda eğitimi, bireyin davranışında kendi yaşantısı yoluyla ve kasıtlı olarak istendik değişme meydana getirme süreci olarak tanımlarken, bu tanımda dolaylı olarak düşünme sürecinin vurgulandığını belirtmek doğru olur. Çünkü bireyin davranışlarında istendik değişme meydana getirme sürecinin

planlanması ve yürütülmesinde olduğu gibi süreç içinde de düşünme kavramı vardır (Senemoğlu, 2002:2-4).

Öğrenme ise yaşantı sonucu gerçekleşen ve az çok kalıcı izli olan davranış değişikliği olarak tanımlanmaktadır. Bu tanıma göre, öğrenmenin iki önemli özelliği vardır: 1) Bireyin davranışında bir değişikliğin olması, 2) Bu değişikliğin olgunlaşma, büyüme, uyku, ilaç, yorgunluk vb. etkenlerin etkisiyle değil de yaşantı sonucu meydana gelmesi, 3) Bu değişikliğin geçici değil, en azından belli bir süre kalıcı olmasıdır (Senemoğlu, 2002:4).

Eğitimle ilişkili olan bir başka kavram olan öğretme, en geniş anlamıyla öğrenmeyi sağlama etkinlikleridir. Bilginin doğasına ilişkin yeni kabullenmeler öğrenme ve öğretme sürecini de büyük oranda etkilemiştir. Öğrenme hakkında daha önceden davranışçı yaklaşımlarca benimsenen yalın betimlemelerin öğrenmenin doğasını yeterince açıklayamadığı; öğrenmenin doğrudan gözlenemeyen zihinsel bir süreç olduğu görüşü yaygınlaşmaya başlamıştır. Yeni değerler, öğrenmede anlama, algılama, düşünme, duyuş ve yaratma gibi kavramları öne çıkarmaktadır. Öğrenme ve öğretmeye ilişkin yeni değerler öğrenmenin öğrenci merkezli olarak yeniden düzenlenmesini öngörmektedir.

2.3. Gelişim Devrelerinden Ergenlik ve Gençlik

Burada dinde mükellefiyetin başlangıcı olan ergenliğin ve gençliğin konumuzla bağlantısını ele alacağız. Bülüğa erme, ergenlik dönemi içerisinde gerçekleşen ve dinde sorumluluğun başlangıç işareti olarak kabul edilen bir olgudur. Dolayısıyla din psikolojisi açısından bu dönemin önemi çocukluğa göre daha fazladır. Ergenlikle beraber birey, din nazarında yetişkin statüsünde yer alır ve dinin emirleri ve yasakları, görevleri ve kuralları çerçevesinde yaptıklarından ve yapmadıklarından sorumludur (Akseki, 1993:123).

Ergenlikteki gelişim özellikleri çocukluğa kıyasla oldukça farklı; hem nicelik hem de nitelik bakımında çok yoğundur. Bu bakımdan bu döneme, “yeniden doğuş” diyen psikologlar olmuştur. Bağımsız bir kişilik sahibi olma, toplumdaki yerini ve rolünü öğrenme tam olarak bu dönem içerisinde gerçekleşir. Cinsiyet güdüsünün doğurduğu çatışmalar en fazla bu dönemde yaşanır. Bir dünya görüşü geliştirme, kendine yön verecek değerleri araştırma, hayatın anlamı ve kendisinin yeri ve rolü konusunda tatmin

edici cevaplar bulma gibi arayış ve yönelişler gençlik döneminin kendine has davranış özelliklerindendir (Hökelekli, 1998:266).

Bilimsel ve sistematik anlamda "ergenlik dönemi araştırmacılarının ilkleri" olarak tanımlayabileceğimiz Starbuck ve Hall gibi psikologlarla başlayan ve ergenlik dönemi dini gelişimini inceleyen çalışmalar, ilerleyen yıllarla gittikçe yaygınlık kazanmıştır. Son dönem araştırmalarının önemli bir kısmı, kendi bulgularını önceki araştırma bulguları ile destekleyerek bu dönemde ortaya çıkan dini değişimleri, aşamalara bağlı bir değerlendirme modeliyle açıklamaktadır (Akseki, 1993:124; Hökelekli, 1998:266).

2.4. Ergenlik Döneminde Çevre

Kuşkusuz ergenlik döneminde birey bir taraftan gelişirken edilgen bir duruş sergileyerek pek çok etkenden etkilenmektedir. Bunlar aile çevresi, arkadaşları, okulu gibi pek çok başlıkta ele alınabilir.

2.4.1. Aile Çevresi

Aile çocuğu kuşatan ilk çevre olması ve hayatın önemli bir kısmının bu çerçevede geçmesi nedeniyle önemli bir sosyalizasyon mekanizmasıdır. Ailenin çocuklar üzerinde en belirgin etkisi, anne babaların çocukların tercih ettiği değerler sistemini öğretmesi ve çocuklarında bunu öğrenmesidir. Çocukların yetişirken yakın çevresindekilerden etkilenmeden büyümesi mümkün değildir. Ailenin siyasal toplumsallaşma sürecine olan etkisi açıktır. Çünkü, aile çocuğun dış dünyaya açılan ilk penceresidir.

Aile ergenlik döneminde önemli bir işleve sahiptir. Çünkü bu dönem fiziksel ve psikolojik olarak insanın kişiliğinin daha da geliştiği ve sonraki dönemlerde yaşantısını belirleyecek bir dönemdir. Çocukluk döneminde de aile önemlidir. Ancak bu dönemde çocukluktan çıkış ve birçok şeyi idrak edebilme dönemi olduğu için ergenin kişilik gelişiminde değerler, ahlak, gelenek ve dinsel öğretilerin anlatılması ve ergen tarafından doğru şekilde öğrenilip içselleştirilmesi önemlidir. Bu nedenle aile'nin yaşam şekli, davranışları, düşünce dünyası ve dini esasları ne derece benimseyip uyguladıkları çok önemlidir. Çünkü çocuk için önemli bir modeldir.

2.4.2. Arkadaş Çevresi

Ergenlik döneminde arkadaş çevresi çocukluk dönemine göre çok daha önemlidir. Çünkü çocukluk döneminde ailenin kontrolü ön planda iken ergen dönemde arkadaş

çevresi önemli ölçüde belirleyiciliğe sahiptir. Özellikle sosyalleşmenin önemli bir kısmı arkadaş çevresinde olduğu için ergenlik dönemindeki kişinin içinde bulunduğu arkadaş grubu ya da gruplarının davranış şekli, duygu ve düşünceleri önemlidir.

2.4.3. Okul Çevresi

Eğitim kısaca istendik davranış değiştirme sürecidir. Genel anlamda eğitim, insan davranışlarında bilgi, beceri anlayış, ilgi ve diğer kişilik nitelikleri yönünden belli gelişimler sağlamak amacı ile yürütülen etkiler sistemidir. Eğitim bir ideale yönelir. Eğitimin değişik amaçları toplumsal gruplara ve toplum ile bireyin isteklerine göre dalgalanma göstermiştir. Zaten düşünsel yeteneklerinin, ruhsal ve ahlaksal kaynaklarının tümünü geliştirmeden, çocuğu sosyalleştirmek olanaksızdır.

Yaygın bir kullanım alanı bulan eğitim, bu çerçevede dil ve kültürün her zaman güncel kalabilmiş kavramlarındandır. İnsan ve topluma yönelik doğrudan işlevler yüklenmesi, bu gelişmenin nedeni olarak düşünülebilir. Eğitimin özellikle konuşma dilinde ifadesini bulan farklı kullanma biçimlerinden biri de “terbiye” dir. Bireye kazandırılmak istenen standartlar belirli ilkelere göre belirlendiğinden günümüzde davranış ve standartlardan farklı olan değerler çevresinde eğitimin sistematize edilmesi söz konusudur. Bilinmektedir ki eğitimin iş gördüğü çıkış ve hareket noktası, günlük hayat ve buradaki insan ve insana özgü davranış ve etkileşim biçimleridir.

Eğitim, öğretimin amaçladığı bilgi ve beceri kazandırmayı aşan bir etkinliktir. Bilgi ve beceri yönünden olumlu tavır geliştirme, kişinin ilgi, eğilimi ve yetilerine, toplumun geleceğe dönük beklentilerine uygun gelişmeler eğitimin geniş kapsamında yer alan etkinliklerdir. Öğretim, dar anlamda bir eğitimidir; baslıca sorunu kime, neyi, nasıl ve ne amaçla öğreteceğimiz sorusunda dğümlenir. Etkili bir öğretim, ancak bu soruyu oluşturan dört ögenin bilinçli ve doğru çözümlenmesiyle sağlanabilir. Sorunun birinci ögesi örgenciye tanıtmaya; ikinci ögesi öğreteceğiniz koşulları belirlemeye; üçüncü ögesi öğretme yöntemini oluşturmaya; son öge ise öğretimin hedeflerini koymaya bizi yöneltmektedir (Kaya, 2005:233-234).

Süreçte bir yanda birey vardır, bir yanda da fertte istediğı davranışı oluşturan veya bunu ilke edinen kurum, kişi, devlet, kültür, din, ümmet diye bilinecek sosyolojik ve kültürel muhataplar vardır. Fert bu süreç içinde istenilen bir düzeye gelebilir veya gelmeyebilir. Genel kabul, eğitimin mutlak fertlere (kişi de demek gerekir) bir şeyler edindirdiğidir.

Eğitilen insan çok genel olarak eğitildiği bir kültür içindedir (eğer yabancı ülke de ğrenci değilse) ve bu kültür ile eğitim sırasında ve sonrasında etkileşerek bazı davranışlar, tutumlar ortaya koymaktadır. Eğitim kültürün değiştirilmesini uzun sürede programlı bir şekilde istenilen bir yere çekerken, aynı zamanda kültürel srekliiliğin de sağlanması imkân vermektedir.

Eğitim, insanın sosyalleşebilmesi diğer insanlarla olumlu ilişkiler kurabilmesi, ortaklaşa amaçlar için birlikte çalışabilmesi ve kendi kültürünü değerlendirebilmesi için ona, işbirliği yeteneği kazandırılmasıdır.

2.5. Ortaöğretim ağındaki ğrencilerin Dini Gelişimi

Dini inanışın şekillenmesinde ergenlik başlangıcı kabul edilen ortaöğretim ağı bireyin hayatındaki en önemli kesitlerden birini oluşturur. ocukta çevresini algılamasıyla birlikte anne-babaya bağlı olarak küçük yaştaki dini nitelikte davranışlar görülür. Çocukluk dönemi dini taklide dayanır. İlk ergenlik dönemi genellikle dini uyanma devresi olarak kabul edilir. Fakat bu konuda da genel kanı 14-15 yaşılarıdır. Bu dönemde ergenler daha çok davranışlara bakarak etkilenir (Hökelekli, 1998:270).

Bu devrede gördüğü veya yaşıadığı olumsuzluklar, ergenin dine bakışını etkiler. Ailenin dini davranışları çocuklukta alınan dini terbiyenin çeşidi, arkadaşlarının tutumları ergenin dini inançlarının gelişmesine yön veren faktörlerdir (zbaydar, 1970:7).

Her insan için doğumdan itibaren hem gelişme hem de sosyalleşme süreci başlar. Çünkü insan hem gelişmeye müsait hem de sosyal bir varlıktır. Bu süreç içerisinde kişi, evre faktörlerinin de etkisiyle çeşitli objelere karşi tutumlar geliştirir ve onlara karşi bir pozisyon alır. Tutum geliştireceği objelerden biri de dindir. Dine karşi tutum belirlerken kalıtım ve evre faktörleri belirleyici rol oynamaktadır. Dine karşi tutum da bireyin gelişmesine ve sosyalleşmesine bağlı olarak gelişir ve değişir (Kaya, 1998:43).

Bu değişim hem biyolojik gelişmeye hem de bireyin çevresel konumuna göre farklılık arz eder. Kişinin ocukluk dönemi dini tutumun oluşumunda ve gelişiminde aile en önemli faktör iken ergenlikle birlikte bu önem sırası değişir. Ergen o zamana kadar anne-babasından aldığı bir takım dini bilgileri çevresinde gördükleri ile kıyaslama ve arkadaşlarının yaşıadıklarıyla kendi yaşıadıklarını değerlendirme imkanına kavuşur.

Ergenlik yaşına gelmiş birey çevresinde olup biten olaylara sessiz kalmaz. Özellikle günlük hayatla ilgili dini içerikli konulardaki tartışmalar daha çok dikkatini çeker. Örneğin gerek yazılı basında gerekse görsel medyada ergenlerin dikkatini çekecek kadın erkek eşitliği, kadının şahitliği, organ nakli gibi konular tartışılmışsa genç bu olaylara dinin nasıl baktığını merak eder. Ergenler karşılaştıkları din adamlarına veya dine yatkın olduğunu düşündükleri kişilere de konu ile sorular sorarlar. Okullarda bu türden sorulara her zaman rastlamak mümkündür (Hökelekli, 1998:270-271).

2.5.1. Dini Şuurun Uyanması ve Gelişimi

Ergenlik dönemindeki fiziki ve ruhi gelişmelere paralel olarak dini gelişimde de bir canlanma söz konusudur. Her gelişim evresi, tedrici bir biyo-psiko-sosyal değişimi içerdiği gibi; dini telakkilerde de belirli bir tedricilik söz konusudur. Dini şuurun ortaya çıkmasından önce çocuk, belli bir dini mesafe kateder. Çünkü çocukluk döneminde dinin metafizik boyutunu anlayabilmek kapasiteden yoksundur. Bununla birlikte, çoğu ezbere veya şartlanmaya dayanan çocukluk dini kabullerinin ileri dini hayatın oluşmasındaki fonksiyonu asla küçümsemez (Coşğun, 2002:29).

Ergenlik ile beraber soyut düşünceye kayma sürecinde meydana gelen hızlı değişmelere paralel olarak dini ilgi ve düşünceler şuur ve irade seviyesinde yükselerek gencin tüm kişiliğini derinden etkiler. Böylece çoğunlukla tüm tutum ve davranışlarını yeniden şekillendirecek güçlü bir dini anlayış ortaya çıkar. Ortaya çıkan bu değişim “dini uyanma” kavramı ile ifade edilir.

Gencin bu dönemde en büyük problemlerinden birini kuşkusuz bütüncü bir kimlik kazanmaktır. Bu arayışında din, ergenin imdadına yetişerek önemli bir fonksiyon icra eder. Çünkü kimlik gelişimin temel taşlarını teşkil eden güven duygusu özdeşleşmeye vb gibi gelişim özellikleri aynı zamanda dini referans noktaları arasında yer alırlar (Coşğun, 2002:30).

2.5.2. Dini Kabullerin Sorgulanması

Ergenlik dönemi fiziki ve ruhi açıdan yeni bir oluşumun meydana geldiği ve bu oluşum esnasında bazı sıkıntılarla da karşılaştığı bir dönem olduğu için dini gelişim açısından da ergenin bir takım dini şüphe ve bunalımlarla karşılaşması söz konusudur. Din

psikolojisi açısından ergenlik dönemi hem dini uyanış ve dini dönüş hem de dini şüphe ve kararsızlık dönemi olarak bilinir.

Ergenin başlangıcında benliğin ve şuurun uyanması, ayrıca zekanın gelişmesi bunalımı hazırlayan şartların başlangıcını teşkil eder. Zihin gelişimi sonucu güç ve kapasite yönünden artan düşünme faaliyeti ergende “bağımsızlık ve güçlülük” duygusunun uyanmasına yol açar. O artık kendisini yetiştirenlerin seviyesinde hissetmeye başlar.

Ergenlik dönemi dini gelişiminin ikinci aşamasında genç geleneksel kabullerine olduğu kadar yenilerine karşı da tenkitçi bir tutum geliştirir. Teslimiyetçi anlayışını hemen tümüyle terkeder. O artık tüm dünyasını soru süzgecinden geçirmekle meşguldür. Tabiatıyla dini kabulleri de bu yeni eğiliminden büyük ölçüde etkilenir. Aslında şüphelerinin ardında reddetme niyetinden çok, hakikate ulaşma arzu ve ihtiyacı yatar. Şiddetle duyduğu bu ihtiyaç nedeniyledir ki, şüphe ve tenkit süreci ergen için büyük ölçüde endişe ve ızdırapla yüklüdür. Buna rağmen yeni bir hayat felsefesi oluşturma çabasında olduğu için, böyle bir yapılanmadan geçmesi genellikle kaçınılmazdır (Bahadır, 2006:309).

2.5.3. Dini Duyguların Benlik-Kişilik İçindeki Yeri

Son ergenlik döneminin yaklaşmasıyla birlikte genel olarak her alanda olduğu gibi psikolojik yapıda da büyük ölçüde sükunet ve durulma görülür. Dini gelişimde üçüncü aşama olarak kabul edilen ergenliğin bu son yıllarında, ruhsal yapıdaki dengelenmeye paralel olarak dini tutum ve davranışlarda da belirgin bir yapılanma ortaya çıkar. Ergen, dini gelişim açısından başlıca üç farklı tercihten birisini seçmek durumundadır. Buna göre o, ya çocukluğun geleneksel inançlarına geri döner, ya bu inançlarını yeniden düzenleyerek şuurlu yeni bir dini yaşayışa bürünür; ya da din ile ilgili her şeye sırtını çevirerek ateist veya agnostik bir kişilik geliştirir. Ancak konu ile ilgili araştırmaların da açıkça gösterdiği gibi bu son yöneliş oldukça ender görülmektedir. Çünkü din ihtiyacı kendini en fazla bu sıkıntılı dönemde hissettirmektedir. (Bahadır, 2006:309-310) Din duygusunun tüm bu anlatılanlardan da görüldüğü gibi kişilik-benlik içinde çok önemli bir yeri ve vazgeçilmez dengeleyici bir yönü vardır.

2.6. Günümüz Kitle İletişim Ortamında Gençlerin Dini Algılarını Etkileyen Diğer Unsurlar

Gençlerin dini algılarını etkileyen pek çok unsur sayılabilir. Günümüzde kitle iletişim araçları da modern dünyanın vazgeçilmez hayat arkadaşı olmuştur. İşte bunun için bu konuyu da değerlendirmeye değer görüp konumuzla bağlamaya çalışacağız.

2.6.1. İletişim Çağı

Medyanın genel çerçeve de tanımına yapmak gerekirse “Yazı, ses ya da görüntü aracılığı ile iletişim kurmayı sağlayan yazılı (gazete ve dergi) ve elektronik basın (radyo, sinema ve film), internet, hypermedia, bilgisayar, video, haberleşme uydusu, frekans dağılımı, kitap, slayt, mültivizyon, faks, tele-foto, radyo-foto, lifaks, telefon vb. gibi kitle iletişim araçlarının tümüne medya denilmektedir” . İletişim ise herhangi bir konu hakkında kişi ya da kitleye bilgi vermek, öğretmek, fikir empoze etmek, kendi tezimizi savunmayı ikna etmek vb. için yazı söz ya da sembollerle yapılan karşılıklı bir alış-veriş işlemidir (Bülbül, 2001:2).

Aslında medya iletişimi, her yönüyle dolaylı bir iletişimdir. Mesajlar kitleyi araçlar tarafından ulaştırılmaktadır. Medya iletişimi yüz yüze iletişimde olduğu gibi, beş duyunun kullanıldığı bir iletişim değildir. Beş duyu içerisinde en fazla göze hitap edilir. Mesaj alıcılarının, mesaj kaynağı üzerinde herhangi bir etkileri yok denecek kadar azdır. Seyirciler ve okuyucular, mesaj kaynaklarını çoğu zaman ya bilmezler ya da ancak hayali bir bilme yoluna giderler yani imaj ederler (Öztürk, 2002:24).

Toplumsal yapı içerisinde önemli yerleri olan kitle iletişim araçlarının genel ve ortak görevleri bulunmaktadır. Bunlar, (a) Haber vermek, eğitmek, eğlendirmek, (b) Kamuoyu oluşturmak, (c) Dışımızda cereyan eden olayları görmek, duymak, algılamak,(d) Siyasal sürece katılma ve denetlemeyi sağlama, (e) Toplum birimleri arasında gerekli ilişkilerin kurulmasına imkan hazırlamak suretiyle milli birlik ve beraberliği sağlamak, (f) Kültürün nesilden nesile intikalini sağlamak, (g) Mal ve hizmetlerin tanıtılmasına ve satılmasına yardım etmek, (h) Toplum içi ve toplumlararası kültür ve alışverişine yardımcı olmak, vd. gibi sıralanabilir (Özdiker, 2001, <http://www.jurnal.net>).

Yine medyanın iki önemli sosyolojik özelliğinden bahsedilebilir. Birincisi çok az sayıda insanın çok büyük sayıda insan grubuyla haberleşebilmesini sağlar; ikincisi seyircinin

medyaya tepkisini iletmesinin hiçbir etkin yolu yoktur. Kitle iletifimini, tanımı gereği tek yönlü bir süreçtir. Medya organizasyonları, doğaları itibariyle brokratiktir ve (medyanın devlet denetiminde olduğu toplumlar hariç) ŐirketleŐmiŐtir. Medya yayınları, tüm ülkelerde hkmetler tarafından düzenlemelere tabi tutulur. Ve bu sınırlamalar, çok hafif, tavsiye niteliğindeki düzenlemelerden totaliter toplumlardaki gibi sansürün geniş kapsamlı biçimlerine kadar çeşitlilik arz eder (Marshall, 1999:484).

Medyanın temel görevleri bilgilendirme, eğitme, boŐ zamanları doldurma ve eğlendirme olarak sayılabilir. Bunun yanı sıra günümüzde medyanın bunların yanında kamuoyu oluŐturmayı da bir görev olarak saydığı söylenebilir. YaŐadıđımız bugünkü dünyada bireylerin politik alandan dini alana varıncaya kadar toplumsal kurumların ve davranışların Őekillendirilmesinde medyanın önemli katsısı bulunmaktadır. Kitle iletifim medyası eğlence endüstrisinin karakterlerini de paylaŐmaktadır.

Çağdaş teknolojinin tüm imkanlarının kullanıldığı bu kitle iletifim araçları toplumun her kesiminde etkili olmakta, özellikle insanların fikir ve duygularını deđiŐtirici imkanları elinde tutan bu gç, toplumları günlük alış-veriŐlerinden siyasi tercihlerine, dini düŐüncelerinden, müzik ve sağlık konularına kadar izleyenleri tesiri altına almakta ve her alanda etki altında tutmaktadır. Kısacası medya önceliklerimizi ve ilgi alanlarımızı Őekillendirdiđi gibi gündelik hayatları da etkileyebilmektedir (Radfort, 2004:15-16).

Bireylerin yaş, etnik köken, servet, meslek, din, sosyal adaletler ve boŐ zaman uđraŐlarındaki farklılıklara kadar toplumun her kesimini etkisi altına almaktadır. Günlük hayat içerisinde birey, hem ayırdığı zaman bakımından hem de bu araçların ülkemizde yaygınlık yönünden birinci derecede kitle iletifim vasıtaları ile daha haŐır-neŐir olmaktadır. Sanal alemde bazı programların içeriklerine baktığımız zaman rneğin; Şiddet olgusu, bireyler üzerinde o kadar etkili olabilmektedir ki, artık medya ve insanların huzurunda intihar edip ölmek dahi bazı kimselere hoŐ grnebilmekte, zevk verebilmektedir. Denilebilir ki medya gösteriŐ amaçlı ölümü tahrik etmekte ve hoŐ gösterebilmektedir.

Sonuç olarak medya, toplumlarda kültürel davranıŐlardaki farklılıklara ve toplumların farklı değerlere sahip olmalarına yol açmıştır ki, bu değerler de o topluma diğerlerinden daha farklı bir yaşama bilinci sađlamıŐtır. Zaman süreci içerisinde kendi benliğini ve

kimliğini bulmakta zorlanan ve içinde yaşadığı toplumda anlam arayışına cevap bulamadığı için kendine ve toplumuna yabancılaşan, özellikle gençlerin yaşadıkları dramlar, yalnızca kendi hayatlarını zora sokmakla kalmayıp, bu bağlamda ülke bütünlüğünü ve geleceğini de tehdit altında tutmaktadır. (Hökelekli, 1998:8) Ancak kitle iletişim araçlarının yaşamımızı bu kadar etkilemesi ve dünyanın sınırlarını bu denli küçültmesi, tabi olarak kültürlerin birbirlerini etkilemesi sonucunu doğurmuştur.

2.6.2. Televizyon

Eğitim her toplum grubu ya da toplumun çocuklarını kendi toplum ilişkileri örneğine göre biçimlendirmek için sürdürdüğü bir oluşumdur. Kùltürler çocuklarını değişik yöntemlerle ele alırlar. Bazı kùltürlerde çocuğa buluş çağına gelinceye kadar tam bir özgürlük sağlarken, çocuk bir takım ciddi törenlerden başarı ile geçtikten sonra erişkinliğe uyum sağlayacak, erişkinlerin görevleriyle sorumluluklarını yüklenebilecek kalıba dökülürler. Bazı kùltürler de çocukların gözden uzak tutulması gereken birer yük gözüyle bakarlar. Çocuğun her ele alınış biçimi eğitimin bir yönünü oluşturur. Erişkinlerden gelen yanıtın her türlü çocuğa neyin yanlış ya da neyin doğru olduğunu kendinden neler beklenildiğini ve nelerin yasak olduğunu anlatır. (Akdeniz, 2004:35-37)

Çocuğa bir yandan toplum içerisinde bir yandan yaşama sanatını, yani inançlarını, değer ölçülerini, nasıl davranacağı öğretilir, alıştırılır. Bu ortak bilgi ve alışkanlıklar toplumun fertleri arasında iletişimi, birbirlerinin duyuş ve davranışlarını anlayıp değerlendirmeyi, dolayısıyla renk, mana birliğini ve toplum bütünlüğünü, milli birliği sağlar, diğer taraftan geçimini sağlamanın yollarını öğrenir.

Yeni doğan çocuk ile toplum arasındaki ilk köprü ailedir. Burada karşılıklı etkileşme, öğrenme sonucunda çocuk gerçek insan, toplumun kişisi olur. Aile bundan sorumludur, başlıca görevi de budur. Aile çocuğu kendi toplumuna mal etmiyor ve edemiyorsa, ona karşı, bir bakıma düşman yetiştiriyorsa toplum içindeki görevini iyi yapmıyor demektir. Yalnız günümüzde çocuğa hemen hemen doğar doğmaz etkilemeye başlaması bakımından, aileye rakip dahi sayabileceğimiz TV'yi, aile birlikte, çocuğun ilk sosyalleşmesini sağlayan kurum olarak görebiliriz. Çünkü doğan çocuk bir yandan ailenin fertleriyle etkileşim içine girerken, bu arada, sabahtan akşama, yatma saatine

kadar, hemen hemen sürekli açık tutulan TV yayınlarından etkilenmeye başlamaktadır (Akdeniz, 2004:39).

Çocuğun sosyalleşmesinde mensubu bulunduğu toplumun, milletin bir ferdi olarak yetiştirilmesini, sadakat bağlarının oluşturulmasını sağlamakta, yabancı etkilerden korumakta ya da tersine yabancılaştırmakta en azından aile kadar sorumludur. Bu bakımdan TV yayınlarının başıboş bırakılması, özellikle de, bu yayınlarda milli kültürün egemen olmaması toplum sağlığının, milli bütünlüğün, dolayısıyla milletin yarınları bakımından büyük sakınca ve tehlikeler barındırabilmektedir (Akdeniz, 2004:39).

Kitle iletişim araçlarının yaygınlaşmasıyla birlikte çocuk ve ergenlerin fikir ve hayal dünyası, manevi ve ruhi çevresi aileden kopmaya doğru gidebilmektedir. Bu kopuş ailenin bu çevredeki etkisini büyük ölçüde düşmesine yol açmıştır. Bugün çocuklar çizgi film, çocuk filmlerinin, masal vb. dünyalarında kendi başlarına dolaşmakta; başka kimsenin katılımı, paylaşılan bir başkası bulunmadan etkilenmekte, seyrettikleri tanıdıkları ile ilgili yorumu yalnız başına yapmaktadır. Yani çocuk büyük ölçüde yalnızlaşmaktadır. Ayrıca çocuğun toplum çevresinde etkileşim içerisinde geçen zamanı azalırken fikir ve hayal çevresinde geçirdiği süre de gittikçe artmaktadır. Çocuğun dünyasında radyoya, TV'ye, kitle iletişim araçlarına düşen zaman oranı hızla büyürken bu çevreden gelen etkilerle izlenimlerin beyinde-zihninde kapladığı alan da genişlemiş, etkisi ve de önemi bu ölçüde artmıştır (Akdeniz, 2004:40).

Yine cinsel içerikli yayınlar, özellikle buluş çağındaki gençleri olumsuz yönde etkilemektedir. Amerika'da yapılan bir araştırmaya göre bu tür yayınlar, gençlerin cinsel hayatlarının sağlıklı ve çarpık olarak başlamasına neden olduğu yönde bulgular elde edilmiştir. Türkiye'de de bu yayınların etkisi açıkça görülmektedir. Söz konusu yayınlarla ilgili yaptırımların yetersiz kalması ise ebeveynleri endişelendirmektedir. Medyayı kuşatan kalitesiz magazin programları, cinsel içerikli müzik klipleri ve filmler, bunların çocukların gelişimi üzerindeki etkisi yıllardır tartışılmaktadır (Akdeniz, 2004:40).

Ancak bu tip programların çocukların ve gençlerin üzerindeki etkisi artık kanıtlanmış durumdadır. Öğrenme literatüründe davranış, tutum ve değerler açısından anlamlı insan figürlerinin model olarak alınıp, taklit edilmeye çalışılması anlamına gelen model alma

süreci ise konuyla ilgili en temel kavramlardan birisidir. Gençlik yıllarında müzik, sahne, televizyon yıldızları, sporcular vb. kahramanlar çoğunlukla taklit edilmektedir. Televizyon yayınlarının da bu süreçte etkili olduğu bilinmektedir. Olumsuz düşünce ve davranışları olan kişilerin kahraman olarak sunulması, bunlarla olan benzeşme süreçlerini artırmaktadır. (“Cinsel İçerikli Gençlerin Psikolojisini Bozuyor”, <http://www.zehirliok.com>).

2.7. Kitle İletişim Araçları ve Günümüz Dünyasının Gençlerin İnanç Esaslarını Kavramadaki Rolü

Modern toplumun iletişim biçimleri tarafından kontrol altına alınması durumu, bugün bireylerin özellikle televizyon ile oldukça yakın ve çok yönlü bir ilişki içerisinde olmalarını açıklar niteliktedir. Bu yakın ilişki sonucu televizyon, öncelikle bireylerin günlük faaliyet ve alışkanlıklarında, daha ileriki dönemlerde de bireylerin davranışlarında, düşünme biçimlerinde, kararlarında ve tepkilerinde oldukça ciddi bir faktör olarak ortaya çıkmaktadır (Cereci, 1996:36).

Bireylerin televizyona yönelişlerinde genel kanı her ne kadar ‘televizyonun içinde yaşanılan çağın zorlukları karşısında sıkıntılardan ve sorunlardan kurtuluşun aracı olarak izlendiği’ şeklinde olsa da aslında televizyon seyretme eylemi, artık düşünülmeden gerçekleşen ve çok bilinçli olmayan bir eylem haline gelmiş durumdadır. Üstelik bireyler daha doğrusu modern bireyler, televizyon karşısındaki bu edilenliklerini sorun etmemektedirler. Böylelikle onlar en zahmetsiz, basit ve eğlenceli biçimde gündelik bilgilerine kavuşmaktadırlar. Modern insan, dünyayı, yaşamı ve hatta kendisini bile televizyonun hazırlamış olduğu anlamsal içerik yolu ile anlamlandırmaktadır (Cereci, 1996:39-40).

Bu anlamlandırma, televizyonun insan doğasının, anlama ve algılama boyutunda yeni bastan kurulmasını öngörmesinin bir sonucu olmaktadır. Bir başka ifade ile bireyler, televizyon seyrederek kendilerini paketlenmiş anlamların büyülü ortamına kaptırmaktadırlar. Peş peşe akıp duran görüntüler ve ustalıklı bir biçimde hazırlanmış sözel metinlerin ardında sadece bazı imgeler ve mitler yer edinmektedir insan aklında. Böylece de bireyler kendilerini aktif hale getirecek bütün duyarlılıklarından sıyrılmış olmaktadır (Özsoy, 2004: <http://yayim.meb.gov.tr>).

Bu yüzden de televizyonun anlatısal sunumunda ve kullanımında manipüle ediciliğinden söz etmek mümkün olabilmektedir. Özetle, çocukluk ve ergenlik, bedensel, zihinsel, ruhsal ve toplumsal değişikliklerin çok yoğun ve hızlı yaşandığı dönemlerdir. Bu nedenle bu dönemdekilere televizyondan aktarılabilecek bilgi ve görüntülerin bu evrelerin gelişim özelliklerine uygun olarak planlanması gerekmektedir. Erken verilen eğitimler anlamama, erken uyarma, korkulara yol açma gibi olumsuzluklara neden olabilirken, geç kalınan eğitim ise hatalı bilgilerin akınına yol açabilmektedir. Hiç kuşkusuz toplum bireylerinin geniş ölçekte birbirlerini etkilemesine en büyük ortamı medya oluşturmaktadır.

Kitle iletişim araçlarının olumsuz yönleri bunlarla da sınırlı kalmamakta ve evlerin dışına taşarak sosyal ilişkileri de etkilemektedir. Örneğin evlere radyasyon yayan televizyonlar bir yandan fiziki varlığı zehirlerken, öte yandan aile bireyleri ile olan sosyal ilişkileri de etkilemektedir. Artık eşler, çocuklar ve anne babalar birbirlerini dinleyecek konuşacak ve dertleşecek zaman bulmakta güçlük çekebilmektedirler. Televizyonun sosyal ilişkiler üzerine olumsuz etkileri sadece ev yaşamıyla da sınırlı kalmamaktadır. Televizyon, akrabalık, komşuluk, arkadaşlık ve dostluk gibi sosyal ilişkileri de olumsuz olarak etkilemektedir. Öte yandan, insanlar artık tiyatroya ve sinemaya gitmemekte ve bu tür sanat faaliyetlerini evlerinin içinde izlemektedirler (Özsoy, 2004: <http://yayim.meb.gov.tr>).

Kitle iletişim araçlarını takip eden bireyler çoğu zaman sunulan yayınlara inanmasalar da ve alternatif medyaları kullanmış olsalar dahi sonuçta egemenlik alanını oluşturan medya sürekli izlenilmekte ve bireyler bu duruma çoğu zaman karşı koyamamaktadırlar.

Sonuçta, gerek konuya ilişkin bilimsel literatürdeki bulgular, gerek binlerce ruh sağlığı çalışanını temsil eden meslek örgütlerinin görüşleri, gerekse deneklerin görüşleri televizyonda yer verilen ölçsüz şiddet içeriği ile müstehcenlik ve mahremiyet ihlallerinin, başta topluma uyumlu bir kişilik geliştirme sürecinde olan çocuk ve gençlerimiz olmak üzere tüm toplum bireylerinin ruh sağlığını son derece olumsuz bir biçimde etkilediğini açıkça göstermektedir. Medya ise kültürel ve geleneksel değerleri değiştirmede çok önemli bir fonksiyon ifa etmektedir. Yaşamın her alanını etkisi altında tutan medya, dini ve geleneksel değer yargılarını aşındırma hususunda öteki bütün amillerden daha fazla etkide bulunmaktadır. Medya bunu “normalleştirme,

sıradanlaştırma ve olağanlaştırmayla” insanlardaki hassasiyetleri zayıflatarak ve en önemlisi meşrulaştırarak ve yeni duruma alıştırarak tekrar tekrar piyasaya sürmektedir. Bu bağlamda din medyanın gündemini oluşturabileceği gibi, medya da dini gündem maddesi haline getirebilmektedir.

BÖLÜM 3: ORTAÖĞRETİM ÖĞRENCİLERİNİN İNANÇ ESASLARINI ALGILAYIŞ BİÇİMLERİ ÜZERİNE BİR UYGULAMA

Bu bölümde ortaöğretim öğrencilerinin inanç esaslarını algılayış biçimleri uygulanan anket tekniği sonucu ortaya çıkan SPSS sonuçları tablolar halinde ele alınacaktır. Burada deneklerin cinsiyetleri ve inanışın oluşmasında başkalarının etkisi bağımsız değişkenler olarak değerlendirilecektir.

3.1. Bulgular ve Yorumlar

Tablo 1: Hayatının Son Beş Yılı Ağırlıklı Olarak Geçirdiği Yerleşim Biriminin Cinsiyet'e Göre Dağılımı

			Cinsiyet		Toplam
			Kız	Erkek	
Hayatının son beş yılını ağırlıklı olarak geçirdiği yerleşim biriminin Cinsiyet’e göre dağılımı	Büyükşehir	Frekans	100	130	230
		%	19,8%	25,7%	45,5%
	Şehir	Frekans	18	2	20
		%	3,6%	,4%	4,0%
	İlçe	Frekans	108	130	238
		%	21,3%	25,7%	47,0%
	Kasaba-Belde	Frekans	6	8	14
		%	1,2%	1,6%	2,8%
	Köy	Frekans	2	2	4
		%	,4%	,4%	,8%
Toplam		Frekans	234	272	506
		%	46,2%	53,8%	100,0%

Araştırmaya katılan öğrencilerin Hayatının son beş yılını ağırlıklı olarak geçirdiği yerleşim biriminin Cinsiyet'e göre dağılımı Tablo 1'de görülmektedir. Kızların ve erkeklerin büyük bir çoğunluğu Büyükşehir ve ilçelerde hayatlarının son beş yılını geçirmektedir.

Tablo 2: Ailenin Sosyo-Ekonomik Düzeyinin Cinsiyete Göre Dağılımı

			Cinsiyet		Toplam
			Kız	Erkek	
Ailenin sosyo-ekonomik düzeyi	Zengin	Frekans	8	22	30
		%	1,6%	4,3%	5,9%
	Orta halli	Frekans	222	240	462
		%	43,5%	47,1%	90,6%
	Fakir	Frekans	8	10	18
		%	1,6%	2,0%	3,5%
Toplam		Frekans	238	272	510
		%	46,7%	53,3%	100,0%

Tablo 2’de de görüldüğü gibi araştırmaya katılan öğrencilerin cinsiyete göre dağılımında hem erkek hem de kız katılımcıların büyük neredeyse tümü (%90.6) orta halli ekonomik duruma sahip olan ailelere mensupturlar.

Tablo 3: Annenin Öğrenim Durumunun Cinsiyete Göre Dağılımı

			Cinsiyet		Toplam
			Kız	Erkek	
Annenin Öğrenim Durumu	Okur-yazar değildir.	Frekans	12	10	22
		%	2,4%	2,0%	4,3%
	Okur-yazardır.	Frekans	16	32	48
		%	3,1%	6,3%	9,4%
	İlköğretim Mezunudur	Frekans	128	140	268
		%	25,1%	27,5%	52,5%
	Ortaöğretim veya lise mezunudur.	Frekans	72	72	144
		%	14,1%	14,1%	28,2%
	Yüksek okul veya fakülte mezunudur.	Frekans	10	18	28
		%	2,0%	3,5%	5,5%
Toplam		Frekans	238	272	510
		%	46,7%	53,3%	100,0%

Çalışma bağlamında ergenlerin sosyalleşmesi, topluma değerler ve geleneklere ve tabîî ki dine uyumu sağlayan önemli bir unsur olarak aileler gösterilmişti. Aile kurumunun önemli mensuplarından olan annelerin eğitim durumu çocuk ve ergenlerin sosyalleşmesi sürecinde önemlidir. Buna göre tablo 3’te kız öğrencilerin annelerinin %25’i ilkokul mezunudur. Üniversite mezunu olanların oranı ise %2’dir. Erkek öğrencilerde de bu oranda yani ilkokul mezunu anne oranı %27,5 tir. Tablo 3 ve Tablo 4’e göre öğrencilerin yaklaşık %10’u dışındakilerin anne ve babaları eğitim öğretim kurumlarında eğitim görmüşlerdir.

Tablo 4: Babanın Öğrenim Durumunun Cinsiyete Göre Dağılımı

			Cinsiyet		Toplam
			Kız	Erkek	
Babanın Öğrenim Durumu	Okur-yazar değildir.	Frekans	6	6	12
		%	1,2%	1,2%	2,4%
	Okur-yazardır.	Frekans	4	10	14
		%	,8%	2,0%	2,8%
	İlköğretim Mezunudur	Frekans	92	116	208
		%	18,1%	22,8%	40,9%
	Ortaöğretim veya lise mezunudur.	Frekans	98	110	208
		%	19,3%	21,7%	40,9%
	Yüksek okul veya fakülte mezunudur.	Frekans	36	30	66
		%	7,1%	5,9%	13,0%
Toplam		Frekans	236	272	508
		%	46,5%	53,5%	100,0%

Erkek egemen karaktere sahip ülkemizde kız ve erkek öğrencilerin babalarının okuryazarlık ve eğitim durumu anneye göre yükselmektedir. Buna göre kız öğrencilerin %19.3'nün babası orta öğretim mezunu olmak ve erkek öğrencilerinde %22. 8'inin ilk okul mezunu olmakla en yüksek orana sahiptir.

Tablo 5: Annenin Dini İnancının Cinsiyete Göre Dağılımı

			Cinsiyet		Toplam
			Kız	Erkek	
Annenin Dini İnancı	İnancı tamdır	Frekans	220	254	474
		%	43,8%	50,6%	94,4%
	İnançlıdır fakat şüpheleri vardır	Frekans	8	10	18
		%	1,6%	2,0%	3,6%
	Kendisine göre bir felsefesi vardır	Frekans	4	6	10
		%	,8%	1,2%	2,0%
Toplam		Frekans	232	270	502
		%	46,2%	53,8%	100,0%

Katılımcı öğrencilerin annelerinin dini inançlarına yönelik sorulan soruya kız öğrencilerin %43,8'i erkeklerin de %50,6'sı annesinin inancı için "inanıcı tamdır" yanıtını vermiştir. Soru da en düşük oranlar ise kendisine göre bir felsefesi vardır şeklinde olmuştur. Buradan da görülmektedir ki, en azından ergen öğrencilerin gözünde annelerinin inancı tamdır. Çalışma içinde de vurguladığımız gibi anne ve babanın davranış ve düşünceleri bir şekilde gençler üzerinde etkili olmaktadır. Annelerin inancına yönelik %94.4 lük oran çalışmanın ana tartışma konuları bakımından önemlidir.

Tablo 6: Babanın Dini İnancının Cinsiyete Göre Dağılımı

			Cinsiyet		Toplam
			Kız	Erkek	
Babanın Dini İnancı	İnancı tamdır	Frekans	218	252	470
		%	43,3%	50,0%	93,3%
	İnançlıdır fakat şüpheleri vardır	Frekans	6	8	14
		%	1,2%	1,6%	2,8%
	Kendisine göre bir felsefesi vardır	Frekans	10	8	18
		%	2,0%	1,6%	3,6%
	Diğer	Frekans	0	2	2
		%	,0%	,4%	,4%
Toplam		Frekans	234	270	504
		%	46,4%	53,6%	100,0%

Babanın dini inançları konusunda da benzer bir sonuç çıkmıştır. Kız öğrencilerin 218'i babalarının dini inancını tam, erkek öğrencilerin de 252'si babalarının inancını tam olarak tanımlamışlardır. Toplamdaki oran bu soru için %93.3'tür.

Her iki tablodan da görüldüğü üzere gençlerin biyolojik, sosyolojik ve dinsel davranışlarının gelişiminde etkili olan anne ve babaların dinsel inançları bakımından oranlar %90'ın üzerindedir.

Tablo 7: Dini İnancının Cinsiyete Göre Dağılımı

			Cinsiyet		Toplam
			Kız	Erkek	Kız
Dini İnancı	inanıyorum; inancım çok sağlam.	Frekans	184	210	394
		%	36,2%	41,3%	77,6%
	İnancımı sağlamlaştırmak için çaba gösteriyorum.	Frekans	36	54	90
		%	7,1%	10,6%	17,7%
	İnanç konusunda şüphelerim var.	Frekans	6	6	12
		%	1,2%	1,2%	2,4%
	İnanç konusuyla ilgilenmiyorum, ileride belki.	Frekans	8	0	8
		%	1,6%	,0%	1,6%
	İnanmıyorum, inanmak da istemiyorum.	Frekans	2	2	4
		%	,4%	,4%	,8%
Toplam		Frekans	236	272	508
		%	46,5%	53,5%	100,0%

394 öğrenciye dini inançları hakkında sorulan soruya iki başlık damgasını vurmuştur. İlk başta öğrencilerin %77'si inanıyorum, inancım çok sağlam şeklinde yanıtlar

vermiştir. Yüzde 17, 7 si ise İnancımı sağlamlaştırmak için çaba gösteriyorum şeklinde yanıt vermiştir. Tablo 5,6,7 karşılaştırıldığında öğrenciler inançlarını tam olarak niteleme konusunda kendilerine göre anne babalarını daha önde gördüklerini bir bakıma idealize ettiklerini görmekteyiz. Burada konumuz açısından ilginç olan öğrencilerin tanımlaması ile anne ve babalara ilişkin “inancım tam” yanıtı, kendilerine gelince %77’ye düşmektedir. Bu sonuç yine çalışma bağlamında tartışılan ergenlik döneminin şüphe, arayış ve farklı yollara sapma psikolojileri ile bir bakıma uyumludur.

Tablo 8: Dinî İnanç Kabullerinin Oluşmasında Başkalarının Etkisinin Cinsiyete Göre Dağılımı

			Cinsiyet		Toplam
			Kız	Erkek	
Dinî inanç kabullerinin oluşmasında başkalarının etkisi	Evet	Frekans	96	132	228
		%	18,8%	25,9%	44,7%
	Hayır	Frekans	104	108	212
		%	20,4%	21,2%	41,6%
	Farkında değilim, olmuş olabilir	Frekans	38	32	70
		%	7,5%	6,3%	13,7%
Toplam		Frekans	238	272	510
		%	46,7%	53,3%	100,0%

Dinî inanç kabullerinin oluşmasında başkalarının etkisi başlıklı soruya kız öğrencilerin 18,8% erkek öğrencilerin 25,9%’u evet yanıtını vermiştir. Kız öğrencilerin 20,4% erkeklerin 21,2% Hayır etkili değil cevabı vermiştir. Evet etkili diyenler % 44,7 hayır etkili değil diyenler ise %41.6 dır ve oranlar birbirine son derece yakındır. Ergenlik döneminde çevrenin aile kadar etkili olduğunu belirttiğimiz bölümler hatırlanacak olursa bu oran şaşırtıcı değildir.

Tablo 9: Dinî İnanç Kabullerinin Oluşmasında Kimin Etkisi Olduğunun Cinsiyete Göre Dağılımı

			Cinsiyet		Toplam
			Kız	Erkek	
Dinî inanç kabullerinin oluşmasında kimin etkisin olduğu	Ailem	Frekans	78	102	180
		%	29,8%	38,9%	68,7%
	Din kültürü öğretmenim	Frekans	4	8	12
		%	1,5%	3,1%	4,6%
	Sosyal çevrem – arkadaşlarım	Frekans	6	12	18
		%	2,3%	4,6%	6,9%
	Kitle iletişim araçları	Frekans	0	2	2
		%	,0%	,8%	,8%
	Okuduğum kitaplar	Frekans	0	4	4
		%	,0%	1,5%	1,5%
	Bu ülkede doğduğum için	Frekans	22	6	28
		%	8,4%	2,3%	10,7%
	Diğer	Frekans	8	10	18
		%	3,1%	3,8%	6,9%
Toplam		Frekans	118	144	262
		%	45,0%	55,0%	100,0%

İnanç kabullerinin oluşmasında kimin etkisin olduğu sorusunda ise kız ve erkek öğrenciler toplamda %68, 7 ile ailem yanıtını vermiştir. İkinci sırada ise %10,7 ile içinde bulunulan ülkenin şartlarının etkili olduğu belirtilmiştir. Üçüncü sırada ise %6.9 ile kitle iletişim araçları ve diğer yanıtı verilmiştir. Bu soruda oranlar çeşitli rakamlarla aile dışında pek çok faktöre dağılmıştır. Bu da ergenlik dönemindeki gençlerin algılarının ne denli değişken ve farklı uyaranların etkisinde olduğunu göstermektedir.

Tablo 10: Allah’a İnanma ile İlgili İnancı En Uygun Biçimde Dile Getiren İfadenin Cinsiyete Göre Dağılımı

			Cinsiyet		Toplam
			Kız	Erkek	
Allah’a inanma ile ilgili İnancı en uygun biçimde dile getiren ifade	Her şeyi yaratan, bilen, gören ve her şeye gücü yeten, bir olan Allah’ın varlığına kesinlikle inanıyorum.	Frekans	220	256	476
		%	43,3%	50,4%	93,7%
	İnanan bir aile ve çevrede olduğum için inanıyorum.	Frekans	8	4	12
		%	1,6%	,8%	2,4%
	Her şeyi Allah’ın yarattığına inanıyorum, fakat daha sonra onlara müdahale ettiğine inanmıyorum.	Frekans	6	6	12
		%	1,2%	1,2%	2,4%
	Allah’a inanıyorum fakat tereddütlerim var.	Frekans	2	2	4
		%	,4%	,4%	,8%
	Bazen Allah’a inanma gereği hissediyorum.	Frekans	0	2	2
		%	,0%	,4%	,4%
	Neye inandığımdan pek emin değilim.	Frekans	2	0	2
		%	,4%	,0%	,4%
Toplam		Frekans	238	270	508
		%	46,9%	53,1%	100,0%

İnanç esaslarını ölçmeye yönelik sorudan biri olarak Allah’a inanma ile ilgili İnancı en uygun biçimde dile getiren ifade şeklindeki soruya erkek öğrencilerin 50,4% kızların ise 43,3% Her şeyi yaratan, bilen, gören ve her şeye gücü yeten, bir olan Allah’ın varlığına kesinlikle inanıyorum yanıtını vermişlerdir. Bu sorunun yanıtında toplamda %93 ile Allah’a inanç ile oranın yüksek olduğu görülmüştür.

Buradan da anlaşılmaktadır ki gençler Allah inancı konusunda kendilerini mü’min olarak nitelendirmektedirler.

Tablo 11: Peygamberlere İnanma ile İlgili İnancı En Uygun Biçimde Dile Getiren İfadenin Cinsiyete Göre Dağılımı

			Cinsiyet		Toplam	
			Kız	Erkek		
Peygamberlere inanma ile ilgili İnancı en uygun biçimde dile getiren ifade	Peygamberlerin Allah’ın kulu ve elçisi olduğuna inanıyorum.	Frekans	224	256	480	
		%	43,9%	50,2%	94,1%	
	İnanan bir aile ve çevrede olduğum için inanıyorum.	Frekans	4	2	6	
		%	,8%	,4%	1,2%	
	Farklı özellikleri olmakla birlikte peygamberlerin sadece bir insan olduğuna inanıyorum.	Frekans	4	8	12	
		%	,8%	1,6%	2,4%	
	Peygamberlerin bir ya da bir kaçına inanıyorum, diğerlerinin sadece efsane olduğunu düşünüyorum.	Frekans	0	4	4	
		%	,0%	,8%	,8%	
	Allah’a inanıyorum ancak peygamberlere inanmanın pek gerekli olmadığını düşünüyorum.	Frekans	2	2	4	
		%	,4%	,4%	,8%	
	Tanrı elçisi olarak peygamberlere inanmıyorum.	Frekans	4	0	4	
		%	,8%	,0%	,8%	
	Toplam		Frekans	238	272	510
			%	46,7%	53,3%	100,0%

Peygamberlere inanma ile ilgili İnancı en uygun biçimde dile getiren ifade sorusuna ise kız öğrencilerin %43,9'u erkeklerin ise %50,2 si Peygamberlerin Allah'ın kulu ve elçisi olduğuna inanıyorum yanıtını vermişlerdir. Bu soruya verilen diğer yanıtlar ise tablodan da görüldüğü üzere son derece düşük seviyede kalmıştır. Tablo 10, 11'den anlaşılacağı gibi Allah ve peygamber inancı gençlerde çok üst düzeydedir.

Tablo 12: Kutsal Kitaplara İnanma ile İlgili Düşünceleri En Uygun Biçimde Dile Getiren İfadenin Cinsiyete Göre Dağılımı

			Cinsiyet		Toplam
			Kız	Erkek	
Kutsal kitaplara inanma ile ilgili düşünceleri en uygun biçimde dile getiren ifade	Kutsal kitapların Allah’ın peygamberleri aracılığıyla gönderdiği Tanrısal mesajlar olduğuna inanıyorum.	Frekans	188	252	440
		%	37,0%	49,6%	86,6%
	İnanan bir aile ve çevrede olduğum için inanıyorum.	Frekans	8	2	10
		%	1,6%	,4%	2,0%
	Kutsal kitapların Allah tarafından gönderildiğine inanıyorum. Ama yeteri kadar tanımıyorum.	Frekans	32	8	40
		%	6,3%	1,6%	7,9%
	Çok güzel ve faydalı bilgiler içermekle birlikte kutsal kitapların Allah tarafından gönderildiğine inanmıyorum.	Frekans	4	2	6
		%	,8%	,4%	1,2%
	Allah’a inanıyor ancak kutsal kitaplar yerine bilim ve aklın yeterli olabileceğini düşünüyorum.	Frekans	2	6	8
		%	,4%	1,2%	1,6%
	Kutsal kitaplara inanmıyorum.	Frekans	4	0	4
		%	,8%	,0%	,8%
Toplam		Frekans	238	270	508
		%	46,9%	53,1%	100,0%

Kutsal kitaplara inanma ile ilgili düşünceleri en uygun biçimde dile getiren ifade sorusuna ise kız öğrencilerin 37,0% erkeklerin ise 49,6% Kutsal kitapların Allah'ın peygamberleri aracılığıyla gönderdiği Tanrısal mesajlar olduğuna inanıyorum yanıtını vermişlerdir. Buradaki toplam oran ise %86,6'dır. Allah ve peygamber inancındaki yüksek oranın burada yaklaşık 7-9 arası bir düşüş olduğu görülmüştür. Bu soruya verilen diğer yanıtlar ise tablodan da görüldüğü üzere son derece düşük seviyede kalmıştır. Ayrıca yüksek sayıda genç kutsal kitapları tanımadığını belirtmiştir.

Tablo 13: Kutsal Kitap Denilince Ne Anlaşıldığının Cinsiyete Göre Dağılımı

			Cinsiyet		Toplam
			Kız	Erkek	
Kutsal kitap denilince ne anlaşıldığı	Bütün dinlerin sunumunu yaptığı Tanrısal mesajlar.	Frekans	88	118	206
		%	17,3%	23,1%	40,4%
	Tevrat, İncil, Kur'an-ı Kerim.	Frekans	48	72	120
		%	9,4%	14,1%	23,5%
	Kur'an-ı Kerim.	Frekans	100	80	180
		%	19,6%	15,7%	35,3%
	Ruhsal öğretileri içeren kitaplar.	Frekans	2	0	2
		%	,4%	,0%	,4%
	Kutsal kitap yoktur.	Frekans	0	2	2
		%	,0%	,4%	,4%
Toplam		Frekans	238	272	510
		%	46,7%	53,3%	100,0%

Kutsal kitap denince ne anlaşıyor şeklindeki soruya ise kız öğrencilerin 17,3% erkeklerin ise 23,1'i Bütün dinlerin sunumunu yaptığı Tanrısal mesajlar şeklinde yanıtlamışlardır. Tevrat, İncil, Kur'an-ı Kerim cevabı ise kız öğrenciler ve erkeklerde ise 23,5% olduğu görülmüştür. Bu tablodan da ifadeler arasında farklı ifadeler farklı oranlarda dağılım olduğu görülmüştür.

Tablo 14: Melek İnancı ile İlgili En Uygun İfadenin Cinsiyete Göre Dağılımı

			Cinsiyet		Toplam
			Kız	Erkek	
Melek İnancı ile ilgili en uygun ifade	Kesinlikle inanıyorum	Frekans	208	250	458
		%	40,8%	49,0%	89,8%
	İnanan bir aile ve çevrede olduğum için inanıyorum.	Frekans	12	6	18
		%	2,4%	1,2%	3,5%
	Bu konuda emin değilim, şüphelerim var.	Frekans	8	10	18
		%	1,6%	2,0%	3,5%
	İnanmıyorum fakat hayali bile güzel.	Frekans	4	0	4
		%	,8%	,0%	,8%
	İlgilenmiyorum.	Frekans	2	4	6
		%	,4%	,8%	1,2%
	Kesinlikle inanmıyorum.	Frekans	4	2	6
		%	,8%	,4%	1,2%
Toplam		Frekans	238	272	510
		%	46,7%	53,3%	100,0%

Çalışmamız bağlamında melek inancının ne ifade ettiğine ilişkin bir soru sorulmuştur. Yukarıdaki tablodan da görüldüğü üzere kız ve erkek öğrencilerin toplamda %89,8 i

kesinlikle inanıyorum yanıtını vermiştir. %3,5 şeklinde eşit bir orana sahip iki ifade ise “İnanan bir aile ve çevrede olduğum için inanıyorum” ve “Bu konuda emin değilim, şüphelerim var.” Şeklindedir.

Tablo 15: Ahiret Gününe, Öldükten Sonra Dirilmeye, Bir Başka Dünyada Bedensel Dirilmeğe İnanma Durumunun Cinsiyete Göre Dağılımı

			Cinsiyet		Toplam
			Kız	Erkek	
Ahiret gününe, öldükten sonra dirilmeye, bir başka dünyada bedensel diriliğe inanma durumu	Kesinlikle inanıyorum.	Frekans	150	206	356
		%	29,5%	40,6%	70,1%
	inanıyorum.	Frekans	48	30	78
		%	9,4%	5,9%	15,4%
	İnanan bir aile ve çevrede olduğum için inanıyorum.	Frekans	6	2	8
		%	1,2%	,4%	1,6%
	Emin değilim, şüphelerim var.	Frekans	22	24	46
		%	4,3%	4,7%	9,1%
	İnanmıyorum, her şey bu dünyadan ibarettir.	Frekans	2	2	4
		%	,4%	,4%	,8%
	Reenkarnasyona inanıyorum.	Frekans	4	2	6
		%	,8%	,4%	1,2%
	Kesinlikle inanmıyorum.	Frekans	6	4	10
		%	1,2%	,8%	2,0%
Toplam		Frekans	238	270	508
		%	46,9%	53,1%	100,0%

Ahiret gününe, öldükten sonra dirilmeye, bir başka dünyada bedensel dirilişe inanma durumu şeklindeki soruya, Kesinlikle inanıyorum cevabını verenler kız öğrencilerde %29,5 erkek öğrencilerde ise %40,6 dır. Genelde birbirine yakın oran kız ve erkek öğrenciler arası cevaplardaki oran farkı bu soruda önemli şekilde farklıdır. inanıyorum cevabını verenler ise kız ve erkek öğrencilerin toplamında %15,4’tür.

Tablo 16: Kadere Yani Hayır ve Şerrin Allah’tan Olduğuna İnanma Durumunun Cinsiyete Göre Dağılımı

			Cinsiyet		Toplam
			Kız	Erkek	
Kadere yani hayır ve şerrin Allah’tan olduğuna inanma durumu	Kesinlikle inanıyorum. Ben kaderciyim.	Frekans	80	140	220
		%	15,8%	27,7%	43,5%
	inanıyorum.	Frekans	126	112	238
		%	24,9%	22,1%	47,0%
	İnanan bir aile ve çevrede olduğum için inanıyorum.	Frekans	4	2	6
		%	,8%	,4%	1,2%
	Emin değilim, açıklayamadığım noktalar var.	Frekans	16	10	26
		%	3,2%	2,0%	5,1%
	Hayatimi ben şekillendiririm, ilgilenmiyorum	Frekans	4	0	4
		%	,8%	,0%	,8%
	Kesinlikle inanmıyorum.	Frekans	6	6	12
		%	1,2%	1,2%	2,4%
	Toplam	Frekans	236	270	506
		%	46,6%	53,4%	100,0%

İslamın inanç esaslarından olan Kadere yani hayır ve şerrin Allah’tan olduğuna inanma durumunda ise kız ve erkek öğrencilerin yüzde 43.5’i “Kesinlikle inanıyorum. Ben kaderciyim” cevabını vermiştir. %47,0 ise kız ve erkeklerde inanıyorum şeklinde soruyu yanıtlamıştır. Buradan özelde öğrencilerin genelde toplumun büyük kesiminin kader inancı noktasında inanç sahibi olduğunu “ben kaderciyim“ diyen oranın hiç de az olmadığı görülüyor. Buradan cebri bir kader anlayışına meylin var olduğu sonucuna varabiliriz. Ayrıca tablo 10 ile 16 arasın da inanç esaslarının algılanışını ölçen sorularda Allah inancına göre diğer inanç esaslarında oranların yavaş yavaş azaldığını görmekteyiz.

Tablo 17: Hayatını Düzenlemede İnanç Esaslarını (Örneğin Allah’a, ahirete, kadere inanma vs.) Bir Engel ve Sorun Olarak Görme Durumunun Cinsiyete Göre Dağılımı

			Cinsiyet		Toplam
			Kız	Erkek	
Hayatını düzenlemede inanç esaslarını (Örneğin Allah’a, ahirete, kadere inanma...vs.) bir engel ve sorun olarak görme durumu	İnanç esaslarının hayatımı düzenlemede bir engel değil, aksine rahatlatıcı yönü var.	Frekans	204	246	450
		%	40,0%	48,2%	88,2%
	İnanç esaslarını hayatımda yaptığım bazı düzenlemelerde engelleyici olarak görüyorum.	Frekans	16	18	34
		%	3,1%	3,5%	6,7%
	İnanç esaslarını davranışlarımda bir sorun ve engel olarak görüyorum.	Frekans	2	2	4
		%	,4%	,4%	,8%
	İnanç esaslarını çok az dikkate alıyorum.	Frekans	10	6	16
		%	2,0%	1,2%	3,1%
	İnanç esaslarını hiç dikkate almıyorum.	Frekans	6	0	6
		%	1,2%	,0%	1,2%
Toplam		Frekans	238	272	510
		%	46,7%	53,3%	100,0%

Hayatını düzenlemede inanç esaslarını (Örneğin Allah’a, ahirete, kadere inanma...vs.) bir engel ve sorun olarak görme durumu tarzındaki soruya kız öğrencilerin %40 erkeklerin ise % 48,2’si “İnanç esaslarının hayatımı düzenlemede bir engel değil, aksine rahatlatıcı yönü var.” Cevabını vermişlerdir. Kız ve erkek öğrencilerin 6,7% si ise “İnanç esaslarını hayatımda yaptığım bazı düzenlemelerde engelleyici olarak görüyorum.” Yüzde 0,8’i ise “İnanç esaslarını davranışlarımda bir sorun ve engel olarak görüyorum.” Şeklinde cevap vermiştir.

Tablo 18: Dinî İnancıyla Çelişen Bir Durumla Karşılaştıklarındaki Tutumunun Cinsiyete Göre Dağılımı

			Cinsiyet		Toplam
			Kız	Erkek	
Dinî İnancıyla çelişen bir durumla karşılaştıklarındaki tutum	Dinî inancıma göre davranır	Frekans	160	224	384
		%	31,7%	44,4%	76,2%
	İnancım vicdanımla ilgilidir, davranışlarımı etkilemez.	Frekans	50	36	86
		%	9,9%	7,1%	17,1%
	Bulduğum durum ve çevreme göre hareket ederim.	Frekans	22	8	30
		%	4,4%	1,6%	6,0%
	İnanmadığım için inanç esasları davranışlarımı hiç etkilemez.	Frekans	4	0	4
		%	,8%	,0%	,8%
Toplam		Frekans	236	268	504
		%	46,8%	53,2%	100,0%

Dinî İnancıyla çelişen bir durumla karşılaştıklarındaki tutum ile ilgili soruda kız ve erkek öğrencilerden oluşan grubun büyük bir çoğunluğu dinsel inançları lehinde yanıt vermişlerdir. Dini inancına göre davranacaklarını belirten öğrencilerden kızların oranı % 31,7 erkeklerin ise %44,4'tür. Toplamdaki bu oran ise %76,2'dir.

Tablo 19: Söz ve Davranışlarını İnanç Esaslarınıza Göre Şekillendirme Durumunun Cinsiyete Göre Dağılımı

			Cinsiyet		Toplam
			Kız	Erkek	
Söz ve davranışlarını inanç esaslarınıza göre şekillendirme durumu	Evet, her zaman dikkat ederim.	Frekans	126	168	294
		%	24,8%	33,1%	57,9%
	Ara sıra değerlendiririm.	Frekans	76	84	160
		%	15,0%	16,5%	31,5%
	İnancım var ama söz ve davranışlarıma yansıtmam.	Frekans	26	16	42
		%	5,1%	3,1%	8,3%
	Dinî inanç esaslarına göre değil kendi felsefeme göre hareket ederim.	Frekans	8	2	10
		%	1,6%	,4%	2,0%
İnanmadığım için değerlendirmem.	Frekans	2	0	2	
	%	,4%	,0%	,4%	
Toplam		Frekans	238	270	508
		%	46,9%	53,1%	100,0%

Yukarıdaki tablodan görüleceği üzere, kız öğrencilerin % 24, 8'i erkek öğrencilerin ise %33,1'i söz ve davranışlarında inanç esaslarına göre şekillendirme konusuna her zaman dikkat ettiklerini belirtmişlerdir. Arasıra değerlendirim şeklindeki yanıt ise kız ve erkek öğrencilerin toplamında %31,5'tir. İnancım var ama söz ve davranışlarıma yansıtma şeklindeki oran toplamda %8,3'tür. Bu tablodan ve önceki iki tablodan görülmektedirki öğrenciler inançlarından yana bir şüphe duymasalar da söz ve davranışlarına yansıtma konusunda daha esnektirler. En azından %42'lik bir oran her zaman değerlendireceği şeklinde bir yanıt vermemiştir.

Tablo 20: Güzel Söz ve Davranışlarının (Ahlak) Kaynağının Ne Olduğunun Cinsiyete Göre Dağılımı

			Cinsiyet		Toplam
			Kız	Erkek	
Güzel söz ve davranışların (Ahlak) kaynağının ne olduğu	İnanç esaslarına inanmak	Frekans	124	166	290
		%	24,3%	32,5%	56,9%
	Töre ve geleneklere bağlılık	Frekans	2	0	2
		%	,4%	,0%	,4%
	Aile etkisi	Frekans	68	52	120
		%	13,3%	10,2%	23,5%
	Sosyal çevrenin etkisi	Frekans	18	24	42
		%	3,5%	4,7%	8,2%
	Evrensel değerler	Frekans	0	6	6
		%	,0%	1,2%	1,2%
	Akıl ve bilim.	Frekans	26	24	50
		%	5,1%	4,7%	9,8%
Toplam		Frekans	238	272	510
		%	46,7%	53,3%	100,0%

Yukarıdaki tabloda ise öğrencilere güzel söz ve davranışların kaynağının ne olduğu sorusu yöneltilmiştir. Buna verilen cevaplarda ise kız öğrencilerin %24,3'ü erkek öğrencilerin ise %32, 5'i inanç esaslarına inanmak cevabını vermişlerdir. Aile etkisi diyenlerin oranı ise %23.5'tir. buradan da görülmektedir ki inanç esaslarına bağlılık %56,9 olsa da neredeyse yakın bir orandaki öğrenciler güzel söz ve davranışın kaynağını başka etmenlerde görmektedir. Aile oranının yüksek olması da inanç esaslarının ergenlere yansıtılması ve iyi anlatılması konusunda ailelere önemli görevler düştüğünü göstermektedir.

Tablo 21: Kötü Söz Söylediğinde veya Kötü Davranışta Bulunduğundaki Tavrının Cinsiyete Göre Dağılımı

			Cinsiyet		Toplam
			Kız	Erkek	
Kötü söz söylediğinde veya kötü davranışta bulunduğu tavrı	Pişman olur tanrıya tövbe ederim.	Frekans	136	152	288
		%	26,7%	29,8%	56,5%
	Üzülürüm, vicdan azabı çekerim.	Frekans	66	60	126
		%	12,9%	11,8%	24,7%
	Üzülürüm, ama uzun sürmez.	Frekans	26	42	68
		%	5,1%	8,2%	13,3%
	Normal karsılar ve etkilenmem.	Frekans	10	18	28
		%	2,0%	3,5%	5,5%
Toplam		Frekans	238	272	510
		%	46,7%	53,3%	100,0%

Gündelik yaşama ilişkin konularla ilgili çalışma bağlamında öğrencilere sorulardan bir diğeri de kötü söz söylendiğinde ve kötü davranışta bulunulduğunda pişman olur ve tanrıya tövbe ederim diyenlerin oranı kız öğrencilerde %26,7 erkek öğrencilerde ise 29,8 toplamda ise %56,5'tir. Üzülür ve vicdan azabı çekerim diyenlerin oranı ise kız ve erkek öğrencilerde %24,7'dir burada da görülmektedir ki inanç esaslarının günlük yaşama ilişkin uygulamalarında, ilk tablolardaki Allah inancı, ahiret inancı gibi konulara göre belli bir düşünüş söz konusudur.

Tablo 22: Şiddetli Bir Hastalık veya Felaket Yaşadığındaki Tutumunun Cinsiyete Göre Dağılımı

			Cinsiyet		Toplam
			Kız	Erkek	
Şiddetli bir hastalık veya felaket yaşadığındaki tutum	İnancım beni güçlü kılar, Allah’a sığınırım.	Frekans	168	204	372
		%	33,2%	40,3%	73,5%
	Böyle zamanlarda Dinî inanca yönelişim artar	Frekans	20	28	48
		%	4,0%	5,5%	9,5%
	Kadere isyan ederim.	Frekans	4	12	16
		%	,8%	2,4%	3,2%
	Bu olayların inançla ilgisi olduğunu düşünmem, bilimsel önlemler alırım.	Frekans	32	14	46
		%	6,3%	2,8%	9,1%
	Bunların tabiat kuralları olduğunu düşünürüm.	Frekans	4	4	8
		%	,8%	,8%	1,6%
	Kendimi ümitsiz ve çaresiz hissederim.	Frekans	10	6	16
		%	2,0%	1,2%	3,2%
Toplam		Frekans	238	268	506
		%	47,0%	53,0%	100,0%

Katılımcılara anket kapsamında şiddetli hastalık veya felaket yaşandığında nasıl bir tutum sergiledikleri sorulmuştur. Katılımcılardan kız öğrencilerin %33,2'si erkeklerin ise % 40,3 ü inancım beni güçlü kılar Allaha sığınırım cevabını vermiştir. Ankette erkek öğrencilerin inançlarını esas alma oranı kızlara göre daha fazladır. Böyle zamanlarda dini inançima yönelişim artar cevabı ise kız ve erkeklerde toplam da %9, 5 dur. Kız ve erkek öğrencilerin %9, 1'i ise, Bu olayların inançla ilgisi olduğunu düşünmem, bilimsel önlemler alırım cevabını vermiştir. Yüzde on'a yakın bir kesim akılcı bir yaklaşım sergilemiştir ki bu kayda değer bir orandır.

Tablo 23: Mutlu Eden Başarıların Kaynağının Cinsiyete Göre Dağılımı

			Cinsiyet		Toplam
			Kız	Erkek	
Mutlu eden başarıların kaynağı	Başarılarımın kaynağı olan ve her şeyi bana veren Allah	Frekans	164	212	376
		%	32,8%	42,4%	75,2%
	Kendi becerim ve aklım	Frekans	34	28	62
		%	6,8%	5,6%	12,4%
	Çevrem; aldığım eğitim, ailem, arkadaşlarım.	Frekans	26	16	42
		%	5,2%	3,2%	8,4%
	Öğretmenlerim ve okuduğum kitaplar.	Frekans	8	0	8
		%	1,6%	,0%	1,6%
	Kendi felsefemdir.	Frekans	4	8	12
		%	,8%	1,6%	2,4%
	Toplam	Frekans	236	264	500
		%	47,2%	52,8%	100,0%

Mutlu eden başarıların kaynağı sorusuna kız ve erkek öğrencilerin 376'sı yani yüzde 75'2 si Başarılarımın kaynağı olan ve her şeyi bana veren Allah'tır cevabını vermiştir. %12,4'ü ise kendi becerim ve aklım cevabını vermiştir. %8,4'ü ise çevrem cevabını vermiştir. Öğrencilerin 2/3ü inançlarının başarılarında önemini belirtmektedir.

Tablo 24: Ölüm ve Ölüm Sonrası Hayat ile İlgili Düşüncelerini İfade Eden Maddenin Cinsiyete Göre Dağılımı

			Cinsiyet		Toplam
			Kız	Erkek	
Ölüm ve ölüm sonrası hayat ile ilgili düşüncelerini ifade eden madde	Ahiret inancım beni rahatlatır yok olmayacağımı bilmek güzel.	Frekans	90	154	244
		%	17,6%	30,2%	47,8%
	Ahirete inanıyorum ama yine de korkuyorum	Frekans	110	98	208
		%	21,6%	19,2%	40,8%
	Bunları çok az düşünmeye çalışıyorum.	Frekans	28	14	42
		%	5,5%	2,7%	8,2%
	Hayatimi yaşarım bunları hiç düşünmem	Frekans	8	2	10
		%	1,6%	,4%	2,0%
	Ölüm sonrası hayata inanmıyorum.	Frekans	2	4	6
		%	,4%	,8%	1,2%
Toplam		Frekans	238	272	510
		%	46,7%	53,3%	100,0%

Ölüm ve ölüm sonrası hayat ile ilgili düşüncelerini ifade eden madde şeklindeki soruda öğrenciler iki ana ifade arasında bölünmüştür. Buna göre kız ve erkek öğrencilerin % 47,8'i Ahiret inancım beni rahatlatır yok olmayacağımı bilmek güzel cevabını vermiştir. Bunun yanında Ahirete inanıyorum ama yine de korkuyorum şeklindeki ifadenin oranı toplamda %40,8'dir.

Bu sorudan da görüldüğü üzere çocukluk döneminden ergenlik dönemine geçen hem kız hem de erkek öğrencilerde ölüm ve ölüm sonrası yaşamla ilgili yani soyut olgularla ilgili kavramlar gelişmiştir. Ve bu gelişim neredeyse %90 oranında ölümden sonraki yaşamın dinsel inanca göre şekillendiği yönündedir.

Tablo 25: Allahın Her Şeyi Bilmesi, İşitmesi ve Görmesi İnancının Davranışlarına Etkisinin Cinsiyete Göre Dağılımı

			Cinsiyet		Toplam	
			Kız	Erkek		
Allahın her şeyi bilmesi, işitmesi ve görmesi inancının davranışlarına etkisi	Allah’ın her şeyi işitip gördüğünü bildiğim için davranışlarıma dikkat ederim.	Frekans	200	228	428	
		%	39,7%	45,2%	84,9%	
	Allah’ın her şeyi işitip gördüğünü bilirim ama bu davranışlarımı etkilemez.	Frekans	24	38	62	
		%	4,8%	7,5%	12,3%	
	Allah’ın her şeyi işitip gördüğü hakkında tereddütlerim var.	Frekans	6	0	6	
		%	1,2%	,0%	1,2%	
	Bu şekildeki bir inanç bana mantıksız geliyor.	Frekans	6	2	8	
		%	1,2%	,4%	1,6%	
	Toplam		Frekans	236	268	504
			%	46,8%	53,2%	100,0%

İslam'ın inanç esaslarına ilişkin anket sorularından biri de Allahın her şeyi bilmesi, işitmesi ve görmesi inancının davranışlarına etkisi şeklindedir. Buna göre kız ve erkek öğrencilerin toplamda %84,9'u Allah'ın her şeyi işitip gördüğünü bildiğim için davranışlarıma dikkat ederim şeklinde yanıt vermişlerdir. Bu oranının yüksek oluşu bize inanç esaslarına ilişkin günlük yaşamda çoğu şeye dikkat edildiğini yani davranışları belirlediğini göstermektedir. Tablo 17, 18,19, 21, 25'te inancın davranışlara yansımaları ele alınmıştır. Buradan iman esaslarına inancın yüksek oranlarda çıkmasına karşın; davranışa yansıma oranlarında ciddi bir düşüş görülmektedir. Bu noktada iman amel ilişkisi ve paralelliği doğrultusunda yapılacak din eğitiminin önemi ön plana çıkmaktadır.

Tablo 26: Dinî İnanç Esaslarının Birey İçin Gerekli ve Faydalı Olduğunu Düşünme Durumunun Cinsiyete Göre Dağılımı

			Cinsiyet		Toplam
			Kız	Erkek	
Dinî inanç esaslarının birey için gerekli ve faydalı olduğunu düşünme durumu	İnancım her şeyimdir, yaşamda her zaman faydasını görürüm.	Frekans	164	218	382
		%	32,3%	42,9%	75,2%
	İnanırım, fakat bunun çok az faydasını gördüm/görüyorum.	Frekans	30	30	60
		%	5,9%	5,9%	11,8%
	Bazen zor anlarımda inanmanın gereğini ve faydasını hissedirim.	Frekans	36	22	58
		%	7,1%	4,3%	11,4%
	İnancın gerekli ve faydalı olduğunu düşünmüyorum.	Frekans	6	2	8
		%	1,2%	,4%	1,6%
	Toplam	Frekans	236	272	508
		%	46,5%	53,5%	100,0%

Dinî inanç esaslarının birey için gerekli ve faydalı olduğunu düşünme durumu sorusuna,

İnancım her şeyimdir, yaşamda her zaman faydasını görürüm şeklinde cevabı verenlerin kız öğrencilerdeki oranı %33,3 erkek öğrencilerde ise %42,9 dur.

İnanırım, fakat bunun çok az faydasını gördüm/görüyorum diyenlerin oranı ise toplamda %11,8'dir. Toplamda %75,2'lik İnancım her şeyimdir, yaşamda her zaman faydasını görürüm şeklinde cevap verilmesi, inanç esaslarının büyük çoğunlukla benimsendiğini göstermektedir. Ancak yine de %25'lik kısmın çelişki ya da şüpheleri üzerinde düşünülmelidir.

Tablo 27: "Evrendeki kusursuzluk ve düzen bir yaratıcının varlığını ve O'nun birliğini göstermektedir." İfadesine Katılım Düzeyinin Cinsiyete Göre Dağılımı

			Cinsiyet		Toplam	
			Kız	Erkek		
Evrendeki kusursuzluk ve düzen bir yaratıcının varlığını ve O'nun birliğini göstermektedir." ifadesine katılım düzeyi	Kesinlikle katılıyorum	Frekans	178	208	386	
		%	35,0%	40,9%	76,0%	
	Katılıyorum	Frekans	44	48	92	
		%	8,7%	9,4%	18,1%	
	Kesinlikle katılmıyorum	Frekans	2	0	2	
		%	,4%	,0%	,4%	
	Katılmıyorum	Frekans	2	2	4	
		%	,4%	,4%	,8%	
	Kararsızım	Frekans	10	14	24	
		%	2,0%	2,8%	4,7%	
	Toplam		Frekans	236	272	508
			%	46,5%	53,5%	100,0%

Önceki sorularda Allah inancının çok yüksek olduğu görülmüştü. Bunun öğrenciler için bir tür ezber ya da öğrenilmiş bilgi olup olmadığını sağlamak için benzer bir soru sorulmuştur. Buna göre, Evrendeki kusursuzluk ve düzen bir yaratıcının varlığını ve O'nun birliğini göstermektedir." ifadesine katılımın düzeyi, Kesinlikle katılıyorum diyenler toplamda, % 76,0 , Katılıyorum diyenler %18,1 Kararsızım diyenler ise %4,7 şeklinde sıralanmıştır. Yine katılıyorum şeklindeki ifadelerden de görüldüğü üzere oran yine yüksektir.

Tablo 28: “Yapılan iyilik ve kötülük, küçük de olsa Ahirette karşılığını bulacaktır.” İfadesine Katılım Düzeyinin Cinsiyete Göre Dağılımı

			Cinsiyet		Toplam
			Kız	Erkek	
“Yapılan iyilik ve kötülük, küçük de olsa Ahirette karşılığını bulacaktır.” ifadesine katılım düzeyi	Kesinlikle katılıyorum	Frekans	190	226	416
		%	37,4%	44,5%	81,9%
	Katılıyorum	Frekans	32	40	72
		%	6,3%	7,9%	14,2%
	Kesinlikle katılmıyorum	Frekans	2	0	2
		%	,4%	,0%	,4%
	Katılmıyorum	Frekans	4	2	6
		%	,8%	,4%	1,2%
	Kararsızım	Frekans	10	2	12
		%	2,0%	,4%	2,4%
Toplam		Frekans	238	270	508
		%	46,9%	53,1%	100,0%

Yapılan iyilik ve kötülük, küçük de olsa Ahirette karşılıklarını bulacaktır ifadesine katılımın düzeyi, Kesinlikle katılıyorum diyenler toplamda, , %81,9 Katılıyorum diyenler %14,2 Kararsızım diyenler ise %2,4 şeklinde sıralanmıştır. Yine katılıyorum şeklindeki ifadelerden de görüldüğü üzere oran yine yüksektir. Buradan da görülmektedir ki Allah inancı, iyilik, ölümden sonraki yaşamda bu dünyada ekilenlerin biçileceği düşüncesi öğrencilerin büyük kısmında yaygınlaşmıştır.

Tablo 29: “Kadere inanmak gelecekle ilgili plan yapmama ve çalışmama engel değildir.” İfadesine Katılım Düzeyinin Cinsiyete Göre Dağılımı

			Cinsiyet		Toplam
			Kız	Erkek	
"Kadere inanmak gelecekle ilgili plan yapmama ve çalışmama engel değildir." ifadesine katılım düzeyi	Kesinlikle katılıyorum	Frekans	132	190	322
		%	26,2%	37,7%	63,9%
	Katılıyorum	Frekans	68	60	128
		%	13,5%	11,9%	25,4%
	Kesinlikle katılmıyorum	Frekans	12	2	14
		%	2,4%	,4%	2,8%
	Katılmıyorum	Frekans	6	6	12
		%	1,2%	1,2%	2,4%
	Kararsızım	Frekans	20	8	28
		%	4,0%	1,6%	5,6%
Toplam		Frekans	238	266	504
		%	47,2%	52,8%	100,0%

Kadere inanmak gelecekle ilgili plan yapmama ve çalışmama engel değildir ifadesine katılımın düzeyi, Kesinlikle katılıyorum diyenler toplamda, % 63,9Katılıyorum diyenler

%25,4 Kararsızım diyenler ise %5,6 şeklinde cevap vermiştir. Yine katılıyorum şeklindeki ifadelerden de görüldüğü üzere oran yine yüksektir. Ancak öğrencilerin oranları bu soruda biraz düşüş göstermiştir. Bir bakıma öğrencilerin yaşlarından dolayı yaşanmamışlıkları ve geleceğe bakış açıları ile de ilgilidir. Buradan da görülmektedir ki Allah inancı, iyilik, ölümden sonraki yaşamda bu dünyada ekilenlerin biçileceği düşüncesi öğrencilerin büyük kısmında yaygınlaşmıştır.

Tablo 30: "Hz. Muhammed ve diğer peygamberlerin Hayatları ve sözleri davranışlarını olumlu etkilemiştir." İfadesine Katılım Düzeyinin Cinsiyete Göre Dağılımı

			Cinsiyet		Toplam
			Kız	Erkek	
Hz. Muhammed ve diğer peygamberlerin Hayatları ve sözleri davranışlarını olumlu etkilemiştir	Kesinlikle katılıyorum	Frekans	134	186	320
		%	26,4%	36,6%	63,0%
	Katılıyorum	Frekans	68	70	138
		%	13,4%	13,8%	27,2%
	Kesinlikle katılmıyorum	Frekans	2	2	4
		%	,4%	,4%	,8%
	Katılmıyorum	Frekans	8	2	10
		%	1,6%	,4%	2,0%
	Kararsızım	Frekans	26	10	36
		%	5,1%	2,0%	7,1%
Toplam		Frekans	238	270	508
		%	46,9%	53,1%	100,0%

Hz. Muhammed ve diğer peygamberlerin Hayatları ve sözleri davranışlarını olumlu etkilemiştir ifadesine katılımın düzeyi, Kesinlikle katılıyorum diyenler toplamda, , %63,0 Katılıyorum diyenler %27,2 Kararsızım diyenler ise %7,1 şeklinde cevap vermiştir. Yine katılıyorum şeklindeki ifadelerden de görüldüğü üzere oran yine yüksektir. Ancak öğrencilerin oranları bu soruda biraz düşüş göstermiştir. Bir bakıma öğrencilerin yaşlarından dolayı peygamberimizin yaşamını öğrenme konusunda ve onun fikirlerini uygulamaya dökme konusunda daha tecrübesiz olmalarına bağlanabilir. Ancak ailelere bu konuda önemli görevler düştüğü de bir gerçektir.

Tablo 31: "Kur'an-ı Kerim'i okumak bana huzur veriyor. Düşünce ve davranışlarımı olumlu yönlendiriyor." İfadesine Katılım Düzeyinin Cinsiyete Göre Dağılımı

			Cinsiyet		Toplam
			Kız	Erkek	
"Kur'an-ı Kerim'i okumak bana huzur veriyor. Düşünce ve davranışlarını olumlu yönlendiriyor." ifadesine katılım düzeyi	Kesinlikle katılıyorum	Frekans	158	182	340
		%	31,2%	36,0%	67,2%
	Katılıyorum	Frekans	54	74	128
		%	10,7%	14,6%	25,3%
	Kesinlikle katılmıyorum	Frekans	4	2	6
		%	,8%	,4%	1,2%
	Katılmıyorum	Frekans	2	0	2
		%	,4%	,0%	,4%
	Kararsızım	Frekans	20	10	30
		%	4,0%	2,0%	5,9%
Toplam		Frekans	238	268	506
		%	47,0%	53,0%	100,0%

Kur'an-ı Kerim'i okumak bana huzur veriyor. Düşünce ve davranışlarımı olumlu yönlendiriyor ifadesine katılımın düzeyi, Kesinlikle katılıyorum diyenler toplamda, %67,2 Katılıyorum diyenler %25,2 Kararsızım diyenler ise %7,9 şeklinde cevap vermiştir. Yine katılıyorum şeklindeki ifadelerden de görüldüğü üzere oran yine yüksektir. Ayrıca bu soru Kuranı Kerimin öğrencilerin yaşamındaki rolü ve etkinliğini göstermesi bakımından önemlidir.

Tablo 32: "Meleklerin her davranışlarımızı kaydettiğini bilmek beni kötülükten uzaklaştırıp iyiliğe yakınlaştırıyor yönlendiriyor." İfadesine Katılım Düzeyinin Cinsiyete Göre Dağılımı

			Cinsiyet		Toplam
			Kız	Erkek	
Meleklerin her davranışlarımızı kaydettiğini bilmek beni kötülükten uzaklaştırıp iyiliğe yakınlaştırıyor yönlendiriyor ifadesine katılım düzeyi	Kesinlikle katılıyorum	Frekans	122	158	280
		%	24,3%	31,5%	55,8%
	Katılıyorum	Frekans	60	82	142
		%	12,0%	16,3%	28,3%
	Kesinlikle katılmıyorum	Frekans	6	8	14
		%	1,2%	1,6%	2,8%
	Katılmıyorum	Frekans	8	2	10
		%	1,6%	,4%	2,0%
	Kararsızım	Frekans	40	16	56
		%	8,0%	3,2%	11,2%
Toplam		Frekans	236	266	502
		%	47,0%	53,0%	100,0%

ifadesine katılımın düzeyi, Kesinlikle katılıyorum diyenler toplamda, %55,8; Katılıyorum diyenler %28,3 Kararsızım diyenler ise %75,9 şeklinde cevap vermiştir. Yine katılıyorum şeklindeki ifadelerden de görüldüğü üzere oran yine yüksektir. Ayrıca bu soru melek inancının öğrencilerin yaşamındaki rolü ve etkinliğini göstermesi bakımından önemlidir. Yapılan anket çalışmasının bu aşamasında örneklem grubunun verdiği cevap kategorilerine göre sınıflandırılması amaçlanmıştır. Önceki tablolarda yapılan kız ve erkek öğrencileri ayrımı yerine cevap verilen unsurlara göre yorumlanmıştır.

Tablo 33: Hayatının Son Beş Yılımı Ağırlıklı Olarak Geçirdiği Yerleşim Birimlerinde Dinî İnanç Kabullerinin Oluşmasında Başkalarının Etkisinin Olup Olmama Durumuna Göre Dağılımı

			Dinî inanç kabullerinin oluşmasında başkalarının etkisi			Toplam
			Evet	Hayır	Farkında değilim, olmuş olabilir	
Hayatının son beş yılını ağırlıklı olarak geçirdiği yerleşim birim	Büyükşehir	Frekans	100	94	36	230
		%	19,8%	18,6%	7,1%	45,5%
	Şehir	Frekans	4	16	0	20
		%	,8%	3,2%	,0%	4,0%
	İlçe	Frekans	112	96	30	238
		%	22,1%	19,0%	5,9%	47,0%
	Kasaba-Belde	Frekans	6	4	4	14
		%	1,2%	,8%	,8%	2,8%
	Köy	Frekans	2	2	0	4
		%	,4%	,4%	,0%	,8%
Toplam		Frekans	224	212	70	506
		%	44,3%	41,9%	13,8%	100,0%

Hayatının son beş yılını ağırlıklı olarak geçirdiği yerleşim birim şeklindeki soruya büyük şehirde yaşayan öğrencilerin %19,8'i dini inanç kabullerinin oluşmasında başkalarının etkili olduğunu, %18,6'sı etkili olmadığını belirtmiştir. Şehirde yaşayanların %0,8'i evet etkili derken, %3,2'si hayır demiştir. Burada en yüksek oran 22,1 evet cevabı ile ilçelere aittir. İlçelerde son beş yılını geçirenler ayrıca, %19,0 ile hayır demiştir.

Tablo 34: Ailenin Sosyo-Ekonomik Düzeyinin Dinî İnanç Kabullerinin Oluşmasında Başkalarının Etkisinin Olup Olmama Durumuna Göre Dağılımı

			Dinî inanç kabullerinin oluşmasında başkalarının etkisi			Toplam
					Farkında değilim, olmuş olabilir	
			Evet	Hayır		
Ailenin sosyo-ekonomik düzeyi	Zengin	Frekans	18	8	4	30
		%	3,5%	1,6%	,8%	5,9%
	Orta halli	Frekans	200	198	64	462
		%	39,2%	38,8%	12,5%	90,6%
	Fakir	Frekans	10	6	2	18
		%	2,0%	1,2%	,4%	3,5%
Toplam		Frekans	228	212	70	510
		%	44,7%	41,6%	13,7%	100,0%

Ailenin sosyal ve ekonomik durumuna göre yapılan ayırmda, dini inanç kabullerin oluşmasında başkalarının etkili olduğunu düşünenler en fazla %39,2 ile orta halli ailelere mensup öğrencilerdir. Yine hayır etkili değildir cevabı %38,8 ile orta halli ailelerdir. Zaten ikinci sıradaki tablomuzda sorulara yanıt veren öğrencilerin neredeyse tamamına yakını orta halli ailelere mensup olanlardır.

Tablo 35: Annenin Öğrenim Durumunun Dinî İnanç Kabullerinin Oluşmasında Başkalarının Etkisinin Olup Olmama Durumuna Göre Dağılımı

			Dinî inanç kabullerinin oluşmasında başkalarının etkisi			Toplam
			Evet	Hayır	Farkında değilim, olmuş olabilir	
Annenin Öğrenim Durumu	Okur-yazar değildir.	Frekans	8	10	4	22
		%	1,6%	2,0%	,8%	4,3%
	Okur-yazardır.	Frekans	22	14	12	48
		%	4,3%	2,7%	2,4%	9,4%
	İlköğretim Mezunudur	Frekans	128	120	20	268
		%	25,1%	23,5%	3,9%	52,5%
	Ortaöğretim veya lise mezunudur.	Frekans	58	58	28	144
		%	11,4%	11,4%	5,5%	28,2%
	Yüksek okul veya fakülte mezunudur.	Frekans	12	10	6	28
		%	2,4%	2,0%	1,2%	5,5%
Toplam		Frekans	228	212	70	510
		%	44,7%	41,6%	13,7%	100,0%

Dini inanç kabullerinin oluşmasında annenin öğrenim durumunun ne derece etkili olduğunu incelemeye çalıştığımız yukarıdaki tabloda en yüksek oran ilköğretim mezunu annelerin çocuklarıdır. Burada evet diyenlerin oranı %25,1, hayır diyenlerin oranı ise 23,5'tir ikinci sırada ise orta öğretim mezunu annelerin çocukları gelmektedir. Burada evet diyenler %11,4, hayır diyenlerin oranı ise 11,4'tür. Burada büyük bir oradaki öğrencilerin annelerinin eğitim durumu lise seviyesinde değildir.

Tablo 36: Babanın Öğrenim Durumunun Dinî İnanç Kabullerinin Oluşmasında Başkalarının Etkisinin Olup Olmama Durumuna Göre Dağılımı

			Dinî inanç kabullerinin oluşmasında başkalarının etkisi			Toplam
			Evet	Hayır	Farkında değilim, olmuş olabilir	
Babanın Öğrenim Durumu	Okur-yazar değildir.	Frekans	6	6	0	12
		%	1,2%	1,2%	,0%	2,4%
	Okur-yazardır.	Frekans	4	4	6	14
		%	,8%	,8%	1,2%	2,8%
	İlköğretim Mezunudur	Frekans	86	102	20	208
		%	16,9%	20,1%	3,9%	40,9%
	Ortaöğretim veya lise mezunudur.	Frekans	92	80	36	208
		%	18,1%	15,7%	7,1%	40,9%
	Yüksek okul veya fakülte mezunudur.	Frekans	40	20	6	66
		%	7,9%	3,9%	1,2%	13,0%
Toplam		Frekans	228	212	68	508
		%	44,9%	41,7%	13,4%	100,0%

Dini inanç kabullerinin oluşmasında babanın öğrenim durumunun ne derece etkili olduğunu incelendiği yukarıdaki tabloda en yüksek oran ortaöğretim mezunu babaların çocuklarıdır. Burada evet diyenlerin oranı %18,1, hayır diyenlerin oranı ise 15,7'tir ikinci sırada ise ilköğretim mezunu babaların çocukları gelmektedir. Burada evet diyenler %16,9, hayır diyenlerin oranı ise 20,1'dir. Burada büyük bir oradaki öğrencilerin babalarının eğitim durumu lise seviyesinde değildir.

Tablo 37: Annenin Dini İnancı Dinî İnanç Kabullerinin Oluşmasında Başkalarının Etkisinin Olup Olmama Durumuna Göre Dağılımı

			Dini inanç kabullerinin oluşmasında başkalarının etkisi			Toplam
			Evet	Hayır	Farkında değilim, olmuş olabilir	
Annenin Dini İnanıcı	İnancı tamdır	Frekans	216	202	56	474
		%	43,0%	40,2%	11,2%	94,4%
	İnançlıdır fakat şüpheleri vardır	Frekans	4	6	8	18
		%	,8%	1,2%	1,6%	3,6%
	Kendisine göre bir felsefesi vardır	Frekans	2	4	4	10
		%	,4%	,8%	,8%	2,0%
Toplam		Frekans	222	212	68	502
		%	44,2%	42,2%	13,5%	100,0%

Annenin dini inançlarının öğrencilerin gözünde nasıl değerlendirildiğini ölçtüğümüz bu soruya öğrencilerin inancı tamdır diyenlerden evet etkilidir diyenlerin oranı % 43,0, inancı tam diyenleriden hayır etkili değildir diyenlerin oranı ise %40,2'dir bu oran toplamda %94,4'lük bir orana sahip ve ilginç bir sonuca sahiptir. Annenin inancını tam olarak sorgulama ya da bilme şansımız olmasa da, gençlerin gözünde inancın tam olduğu ve ya olmadığı neredeyse birbirine çok yakındır.

Tablo 38: Babanın Dininin, Dinî İnanç Kabullerinin Oluşmasında Başkalarının Etkisinin Olup Olmama Durumuna Göre Dağılımı

			Dinî inanç kabullerinin oluşmasında başkalarının etkisi			Toplam
			Evet	Hayır	Farkında değilim, olmuş olabilir	
Babanın Dini İnanıcı	İnancı tamdır	Frekans	214	198	58	470
		%	42,5%	39,3%	11,5%	93,3%
	İnançlıdır fakat şüpheleri vardır	Frekans	2	10	2	14
		%	,4%	2,0%	,4%	2,8%
	Kendisine göre bir felsefesi vardır	Frekans	8	4	6	18
		%	1,6%	,8%	1,2%	3,6%
	Diğer	Frekans	0	0	2	2
		%	,0%	,0%	,4%	,4%
Toplam		Frekans	224	212	68	504
		%	44,4%	42,1%	13,5%	100,0%

Babanın dini inançlarının öğrencilerin gözün nasıl değerlendirildiğini ölçtüğümüz bu soruya evet diyen öğrencilerin inancı tamdır diyenlerin oranı %42,5 inancı tam diyenlerden hayır etkili değildir diyenlerin oranı ise %39,3'dir. Bu oran toplamda %93,3'lük bir orana sahip ve ilginç bir sonuca sahiptir. Babanın inancını da yine annelerinkinde olduğu gibi inancını tam olarak sorgulama ya da bilme şansımız olmasa da, gençlerin gözünde inancın tam olduğu ve ya olmadığı neredeyse birbirine çok yakın oranlıdır. Bu da anne ve babaların davranışlarının çocuklar için bir model oluşturduğu gerçeğini hatırlatmamıza neden olmaktadır.

Tablo 39: Dini İnancının Dinî İnanç Kabullerinin Oluşmasında Başkalarının Etkisinin Olup Olmama Durumuna Göre Dağılımı

						Toplam
			Evet	Hayır	Farkında değilim, olmuş olabilir	
Dini İnancı	İnanıyorum; inancım çok sağlam.	Frekans	174	176	44	394
		%	34,3%	34,6%	8,7%	77,6%
	İnancımı sağlamlaştırmak için çaba gösteriyorum.	Frekans	50	28	12	90
		%	9,8%	5,5%	2,4%	17,7%
	İnanç konusunda şüphelerim var.	Frekans	2	6	4	12
		%	,4%	1,2%	,8%	2,4%
	İnanç konusuyla ilgilenmiyorum, ileride belki.	Frekans	2	2	4	8
		%	,4%	,4%	,8%	1,6%
	İnanmıyorum, inanmak da istemiyorum.	Frekans	0	0	4	4
		%	,0%	,0%	,8%	,8%
Toplam		Frekans	228	212	68	508
		%	44,9%	41,7%	13,4%	100,0%

Bu tabloda, inanıyorum; inancım çok sağlam diyenlerin %34,3 ü dini inanç kabullerinin oluşmasında başkalarının etkili olduğunu belirtmiştir. Hayır diyenler ise %34,6’dır. İnancımı sağlamlaştırmak için çaba gösteriyorum, diyenlerin %9,8’i başkalarının etkili olduğunu belirtirken, 5,5 hayır, %2,4’ü farkında değilim olmuş olabilir cevabını vermiştir. Burada inancım sağlamdır diyenlerin başkalarının etkili olduğunu belirtmesi ve bu kategoride oranın yüksek olması önemlidir.

Tablo 40: Dinî İnanç Kabullerinin Oluşmasında Kimin Etkisin Olduğunun Dinî İnanç Kabullerinin Oluşmasında Başkalarının Etkisinin Olup Olmama Durumuna Göre Dağılımı

			Dinî inanç kabullerinin oluşmasında başkalarının etkisi			Toplam
			Evet	Hayır	Farkında değilim, olmuş olabilir	
Dinî inanç kabullerinin oluşmasında kimin etkisin olduğu	Ailem	Frekans	162	8	10	180
		%	61,8%	3,1%	3,8%	68,7%
	Din kültürü öğretmenim	Frekans	10	0	2	12
		%	3,8%	,0%	,8%	4,6%
	Sosyal çevrem – arkadaşlarım	Frekans	14	0	4	18
		%	5,3%	,0%	1,5%	6,9%
	Kitle iletişim araçları	Frekans	0	2	0	2
		%	,0%	,8%	,0%	,8%
	Okuduğum kitaplar	Frekans	4	0	0	4
		%	1,5%	,0%	,0%	1,5%
	Bu ülkede doğduğum için	Frekans	20	8	0	28
		%	7,6%	3,1%	,0%	10,7%
	Diğer	Frekans	6	10	2	18
		%	2,3%	3,8%	,8%	6,9%
Toplam		Frekans	216	28	18	262
		%	82,4%	10,7%	6,9%	100,0%

Dinî inanç kabullerinin oluşmasında kimin etkisin olduğu sorusuna, ailem şeklinde cevap verenler, %61,8 ile evet dini inanç kabullerinin oluşmasında başkaları etkilidir, %3,1 i hayır etkili değil yanıtını vermiştir. Din kültürü öğretmenini etkili görenlerin, %3,8 i başkalarını etkili görürken, diğer oranlar, kitle iletişim araçları, kitaplar vs unsurlara arasında dağılmıştır.

Tablo 41: Allah’a İnanma ile İlgili İnancı En Uygun Biçimde Dile Getiren İfadenin Dinî İnanç Kabullerinin Oluşmasında Başkalarının Etkisinin Olup Olmama Durumuna Göre Dağılımı

			Dinî inanç kabullerinin oluşmasında başkalarının etkisi			Toplam
			Evet	Hayır	Farkında değilim, olmuş olabilir	
Allah’a inanma ile ilgili İnancı en uygun biçimde dile getiren ifade	Her şeyi yaratan, bilen, gören ve her şeye gücü yeten, bir olan Allah’ın varlığına kesinlikle inanıyorum.	Frekans	220	200	56	476
		%	43,3%	39,4%	11,0%	93,7%
	İnanan bir aile ve çevrede olduğum için inanıyorum.	Frekans	4	0	8	12
		%	,8%	,0%	1,6%	2,4%
	Her şeyi Allah’ın yarattığına inanıyorum, fakat daha sonra onlara müdahale ettiğine inanmıyorum.	Frekans	2	6	4	12
		%	,4%	1,2%	,8%	2,4%
	Allah’a inanıyorum fakat tereddütlerim var.	Frekans	2	2	0	4
		%	,4%	,4%	,0%	,8%
	Bazen Allah’a inanma gereği hissediyorum.	Frekans	0	2	0	2
		%	,0%	,4%	,0%	,4%
	Neye inandığımdan pek emin değilim.	Frekans	0	0	2	2
		%	,0%	,0%	,4%	,4%
Toplam		Frekans	228	210	70	508
		%	44,9%	41,3%	13,8%	100,0%

Allah’a inanma ile ilgili inancı en uygun biçimde dile getiren ifade şeklindeki soruya, Her şeyi yaratan, bilen, gören ve her şeye gücü yeten, bir olan Allah’ın varlığına kesinlikle inanıyorum diyenlerin 43,3%, ü inanç kabullerinin oluşmasında başkalarını etkili görürken, 39,4% ü etkili görmemektedir. 11,0% i ise farkında değilim olmuş olabilir cevabını vermiştir. Bu kategorideki oran ise %93,7’dir. Her şeyi yaratan, bilen, gören ve her seye gücü yeten, bir olan Allah’ın varlığına kesinlikle inanıyorum diyen öğrencilerin oranı neredeyse tamamına yakındır ve bu oran içinde başkalarını etkili gören ve görmeyenlerin oranı birbirine yakındır.

Tablo 42: Peygamberlere İnanma ile İlgili İnancı En Uygun Biçimde Dile Getiren İfade Dinî İnanç Kabullerinin Oluşmasında Başkalarının Etkisinin Olup Olmama Durumuna Göre Dağılımı

			Dinî inanç kabullerinin oluşmasında başkalarının etkisi			Toplam
			Evet	Hayır	Farkında değilim, olmuş olabilir	
Peygamberlere inanma ile ilgili İnancı en uygun biçimde dile getiren ifade	Peygamberlerin Allah’ın kulu ve elçisi olduğuna inanıyorum.	Frekans	220	202	58	480
		%	43,1%	39,6%	11,4%	94,1%
	İnanan bir aile ve çevrede olduğum için inanıyorum.	Frekans	4	2	0	6
		%	,8%	,4%	,0%	1,2%
	Farklı özellikleri olmakla birlikte peygamberlerin sadece bir insan olduğuna inanıyorum.	Frekans	2	6	4	12
		%	,4%	1,2%	,8%	2,4%
	Peygamberlerin bir ya da bir kaçına inanıyorum, diğerlerinin sadece efsane olduğunu düşünüyorum.	Frekans	0	2	2	4
		%	,0%	,4%	,4%	,8%
	Allah’a inanıyorum ancak peygamberlere inanmanın pek gerekli olmadığını düşünüyorum.	Frekans	2	0	2	4
		%	,4%	,0%	,4%	,8%
	Tanrı elçisi olarak peygamberlere inanmıyorum.	Frekans	0	0	4	4
		%	,0%	,0%	,8%	,8%
Toplam		Frekans	228	212	70	510
		%	44,7%	41,6%	13,7%	100,0%

Peygamberlere inanma ile ilgili İnancı en uygun biçimde dile getiren ifade sorusuna Peygamberlerin Allah'ın kulu ve elçisi olduğuna inanıyorum şeklinde cevap verenlerin oranı %94,1 ile son derece yüksektir. Bu oran içinde dini inanç kabullerinin oluşmasında başkalarını etkili görenler 43,1 görmeyenler ise %39,6 kararsız kalanlar ise %11'dir.

Tablo 43: Kutsal Kitaplara İnanma İle İlgili Düşünceleri En Uygun Biçimde Dile Getiren İfadenin Dinî İnanç Kabullerinin Oluşmasında Başkalarının Etkisinin Olup Olmama Durumuna Göre Dağılımı

			Dinî inanç kabullerinin oluşmasında başkalarının etkisi			Toplam
			Evet	Hayır	Farkında değilim, olmuş olabilir	
Kutsal kitaplara inanma ile ilgili düşünceleri en uygun biçimde dile getiren ifade	Kutsal kitapların Allah’ın peygamberleri aracılığıyla gönderdiği Tanrısal mesajlar olduğuna inanıyorum.	Frekans	204	186	50	440
		%	40,2%	36,6%	9,8%	86,6%
	İnanan bir aile ve çevrede olduğum için inanıyorum.	Frekans	2	4	4	10
		%	,4%	,8%	,8%	2,0%
	Kutsal kitapların Allah tarafından gönderildiğine inanıyorum. Ama yeteri kadar tanımıyorum.	Frekans	14	14	12	40
		%	2,8%	2,8%	2,4%	7,9%
	Çok güzel ve faydalı bilgiler içermekle birlikte kutsal kitapların Allah tarafından gönderildiğine inanmıyorum.	Frekans	4	0	2	6
		%	,8%	,0%	,4%	1,2%
	Allah’a inanıyor ancak kutsal kitaplar yerine bilim ve aklın yeterli olabileceğini düşünüyorum.	Frekans	2	6	0	8
		%	,4%	1,2%	,0%	1,6%
	Kutsal kitaplara inanmıyorum.	Frekans	0	2	2	4
		%	,0%	,4%	,4%	,8%
Toplam		Frekans	226	212	70	508
		%	44,5%	41,7%	13,8%	100,0%

Kutsal kitaplara inanma ile ilgili düşünceleri en uygun biçimde dile getiren ifade sorusunda, Kutsal kitapların Allah'ın peygamberleri aracılığıyla gönderdiği Tanrısal mesajlar olduğuna inanıyorum cevabını verenler arasında bu düşüncelerin şekillenmesinde başkalarını etkili görenler %40,2 görmeyenler ise %36,6'dır. Kararsız

kalanlar ise %9,8'dir buradan öğrencilerin başkalarının etkisine hangi şekilde baktıkları tam olarak bilinmemekle birlikte, bu tarz sorularda oranlar birbirine yakın durumdadır. Yani bir kısım başkalarını etkili görürken, bir kısmı herhangi bir etkisinin olmadığını belirtmektedir.

Tablo 44: Kutsal Kitap Denilince Ne Anlaşıldığının Dinî İnanç Kabullerinin Oluşmasında Başkalarının Etkisinin Olup Olmama Durumuna Göre Dağılımı

			Dinî inanç kabullerinin oluşmasında başkalarının etkisi			Toplam
			Evet	Hayır	Farkında değilim, olmuş olabilir	
Kutsal kitap denilince ne anlaşıldığı	Bütün dinlerin sunumunu yaptığı Tanrısal mesajlar.	Frekans	98	86	22	206
		%	19,2%	16,9%	4,3%	40,4%
	Tevrat, İncil, Kur'an-ı Kerim.	Frekans	56	42	22	120
		%	11,0%	8,2%	4,3%	23,5%
	Kur'an-i Kerim.	Frekans	74	82	24	180
		%	14,5%	16,1%	4,7%	35,3%
	Ruhsal öğretileri içeren kitaplar.	Frekans	0	0	2	2
		%	,0%	,0%	,4%	,4%
	Kutsal kitap yoktur.	Frekans	0	2	0	2
		%	,0%	,4%	,0%	,4%
Toplam		Frekans	228	212	70	510
		%	44,7%	41,6%	13,7%	100,0%

Kutsal kitap denilince ne anlaşıldığı sorusuna Bütün dinlerin sunumunu yaptığı Tanrısal mesajlar şeklinde cevap verenler arasında %19,2 i başkalarını etkili görürken, %16,9 i başkalarını etkili görmemektedir. %4,3'ü ise, farkında değilim olmuş olabilir şeklinde cevap vermiştir. Tevrat, İncil, Kur'an-ı Kerim şeklinde cevap verenler ise, %11,0'i başkalarını etkili görürken, %8,2'i ise başkalarını etkili görmemektedir.

Tablo 45: Melek İnancı ile İlgili En Uygun İfadenin Dinî İnancın Kabullerinin Oluşmasında Başkalarının Etkisinin Olup Olmama Durumuna Göre Dağılımı

			Dinî inanç kabullerinin oluşmasında başkalarının etkisi			Toplam
			Evet	Hayır	Farkında değilim, olmuş olabilir	
Melek İnancı ile ilgili en uygun ifade	Kesinlikle inanıyorum	Frekans	208	196	54	458
		%	40,8%	38,4%	10,6%	89,8%
	İnanan bir aile ve çevrede olduğum için inanıyorum.	Frekans	10	4	4	18
		%	2,0%	,8%	,8%	3,5%
	Bu konuda emin değilim, şüphelerim var.	Frekans	10	6	2	18
		%	2,0%	1,2%	,4%	3,5%
	İnanmıyorum fakat hayali bile güzel.	Frekans	0	2	2	4
		%	,0%	,4%	,4%	,8%
	İlgilenmiyorum.	Frekans	0	2	4	6
		%	,0%	,4%	,8%	1,2%
	Kesinlikle inanmıyorum.	Frekans	0	2	4	6
		%	,0%	,4%	,8%	1,2%
Toplam		Frekans	228	212	70	510
		%	44,7%	41,6%	13,7%	100,0%

Melek inancı ile ilgili en uygun ifade sorusunda Dinî inanç kabullerinin oluşmasında başkalarının etkili olduğunu belirtenlerin Kesinlikle inanıyorum diyenlerden %40,8 etkili değil diyenlerden ise %38,4'tür. Kararsız kalanlar ise, 10,6'dır. Bu kategoride toplam oran %89,8'dir. Melek inancına kesinlikle inanıyorum şeklinde cevap veren öğrencilerin oranı son derece yüksek olmasına rağmen, başkalarının etkisi konusunda soruyu cevaplayanlar yine neredeyse ikiye bölünmüştür. Bir bakıma melek inancının oluşmasında başkalarını etkili gören ya da etkisiz görenlerin oranı birbirine yakındır.

Tablo 46: Ahiret Gününe, Öldükten Sonra Dirilmeye, Bir Başka Dünyada Bedensel Diriliğe İnanma Durumunun Dini İnanç Kabullerinin Oluşmasında Başkalarının Etkisinin Olup Olmama Durumuna Göre Dağılımı

			Dinî inanç kabullerinin oluşmasında başkalarının etkisi			Toplam
			Evet	Hayır	Farkında değilim, olmuş olabilir	
Ahiret gününe, öldükten sonra dirilmeye, bir başka dünyada bedensel diriliğe inanma durumu	Kesinlikle inanıyorum.	Frekans	180	144	32	356
		%	35,4%	28,3%	6,3%	70,1%
	inanıyorum.	Frekans	28	34	16	78
		%	5,5%	6,7%	3,1%	15,4%
	İnanan bir aile ve çevrede olduğum için inanıyorum.	Frekans	2	2	4	8
		%	,4%	,4%	,8%	1,6%
	Emin değilim, şüphelerim var.	Frekans	12	26	8	46
		%	2,4%	5,1%	1,6%	9,1%
	İnanmıyorum, her şey bu dünyadan ibarettir.	Frekans	0	2	2	4
		%	,0%	,4%	,4%	,8%
	Reenkarnasyona inanıyorum.	Frekans	4	2	0	6
		%	,8%	,4%	,0%	1,2%
	Kesinlikle inanmıyorum.	Frekans	2	0	8	10
		%	,4%	,0%	1,6%	2,0%
Toplam		Frekans	228	210	70	508
		%	44,9%	41,3%	13,8%	100,0%

Ahiret gününe, öldükten sonra dirilmeye, bir başka dünyada bedensel diriliğe inanma durumunda başkalarının etkisi olduğunu düşünenler Kesinlikle inanıyorum cevabını verenlerin %35,4 inanıyorum şeklinde cevap verenlerin %5,5 inanan bir aile ve çevrede olduğum için inanıyorum diyenlerin ise %0,4'dür. Başkalarının etkisi olduğunu düşünmeyenler Kesinlikle inanıyorum cevabını verenlerin 28,3% inanıyorum şeklinde cevap verenlerin %6,7 İnanan bir aile ve çevrede olduğum için inanıyorum diyenlerin ise %0,4'dür.

Tablo 47: Kadere Yani Hayır ve Şerrin Allah'tan Olduğuna İnanma Durumunun Dini İnanç Kabullerinin Oluşmasında Başkalarının Etkisinin Olup Olmama Durumuna Göre Dağılımı

			Dinî inanç kabullerinin oluşmasında başkalarının etkisi			Toplam
			Evet	Hayır	Farkında değilim, olmuş olabilir	
Kadere yani hayır ve şerrin Allah’tan olduğuna inanma durumu	Kesinlikle inanıyorum. Ben kaderciyim.	Frekans	96	96	28	220
		%	19,0%	19,0%	5,5%	43,5%
	inanıyorum.	Frekans	110	102	26	238
		%	21,7%	20,2%	5,1%	47,0%
	İnanan bir aile ve çevrede olduğum için inanıyorum.	Frekans	2	2	2	6
		%	,4%	,4%	,4%	1,2%
	Emin değilim, açıklayamadığım noktalar var.	Frekans	16	4	6	26
		%	3,2%	,8%	1,2%	5,1%
	Hayatımı ben şekillendiririm, ilgilenmiyorum	Frekans	2	0	2	4
		%	,4%	,0%	,4%	,8%
	Kesinlikle inanmıyorum.	Frekans	2	6	4	12
		%	,4%	1,2%	,8%	2,4%
Toplam		Frekans	228	210	68	506
		%	45,1%	41,5%	13,4%	100,0%

Kadere yani hayır ve şerrin Allah'tan olduğuna inanma durumunda başkalarının etkisi olduğunu düşünenler Kesinlikle inanıyorum cevabını verenlerin %19,0 inanıyorum şeklinde cevap verenlerin %21,7İnanan bir aile ve çevrede olduğum için inanıyorum diyenlerin ise. , %4 dur. Başkalarının etkisi olduğunu düşünmeyenler Kesinlikle inanıyorum cevabını verenlerin %19,0 inanıyorum şeklinde cevap verenlerin %20,2 inanan bir aile ve çevrede olduğum için inanıyorum diyenlerin ise, %4dür. Bu soruda özellikle kesinlikle inanıyorum kelimesindeki kesinlik ile inanıyorum kelimesindeki ihtimal durumu dikkat çekicidir. Tablo 41, 42, 43, 44, 45, 46, 47, de iman esaslarına inanma durumunun dini inanç kabullerinin oluşmasında başkalarının etkisinin olup olmama durumuna göre değerlendirmeler yapılmış olup buna göre; daha önceki sorularda % 90 lar civarında olan inanç esaslarına iman bilincinin başkalarının etkisinin olup olmamasına verilen cevaplarda düştüğü görülmektedir. Buna göre inancını tam gören öğrenci kesiminin yarısından azı bunun oluşmasında başka muhtelif etkenleri

şekillendirici görmektedir. Kalan yarıdan fazlasını ifade eden çoğunluk ise bu kabullerin oluşmasında başkalarını etkili görmemektedir. Bu da gençlerde imanın doğru algılanmasında etki eden faktörlerin doğru ve daha etkin bir etki oranına ulaşması için yapılacak çalışmalarda göz önünde bulundurulması gereken önemli bir durumu ortaya koymaktadır.

Tablo 48: Hayatını Düzenlemede İnanç Esaslarının (Örneğin Allah’a, ahirete, kadere inanma vs.) Bir Engel ve Sorun Olarak Görme Durumunun Dini İnanç Kabullerinin Oluşmasında Başkalarının Etkisinin Olup Olmama Durumuna Göre Dağılımı

			Dinî inanç kabullerinin oluşmasında başkalarının etkisi			Toplam	
			Evet	Hayır	Farkında değilim, olmuş olabilir		
Hayatını düzenlemede inanç esaslarını (Örneğin Allah’a, ahirete, kadere inanma...vs.) bir engel ve sorun olarak görme durumu	İnanç esaslarının hayatımı düzenlemede bir engel değil, aksine rahatlatıcı yönü var.	Frekans	210	190	50	450	
		%	41,2%	37,3%	9,8%	88,2%	
	İnanç esaslarını hayatımda yaptığı bazı düzenlemelerde engelleyici olarak görüyorum.	Frekans	10	16	8	34	
		%	2,0%	3,1%	1,6%	6,7%	
	İnanç esaslarını davranışlarımda bir sorun ve engel olarak görüyorum.	Frekans	2	2	0	4	
		%	,4%	,4%	,0%	,8%	
	İnanç esaslarını çok az dikkate alıyorum.	Frekans	6	2	8	16	
		%	1,2%	,4%	1,6%	3,1%	
	İnanç esaslarını hiç dikkate almıyorum.	Frekans	0	2	4	6	
		%	,0%	,4%	,8%	1,2%	
	Toplam		Frekans	228	212	70	510
			%	44,7%	41,6%	13,7%	100,0%

Hayatını düzenlemede inanç esaslarını (Örneğin Allah’a, ahirete, kadere inanma...vs.) bir engel ve sorun olarak görme durumunda inanç esaslarının hayatımı düzenlemede bir engel değil, aksine rahatlatıcı yönü var şeklinde cevap verenler içinde başkalarının etkisi olduğu düşünenlerin oranı 41,2%, düşünmeyenlerin oranı ise 37,3%, farkında değilim olmuş olabilir diyenler ise, %9, 8’dir.

Tablo 49: Dinî İnancıyla Çelişen Bir Durumla Karşılaştığındaki Tutumunun Dini İnancın Kabullerinin Oluşmasında Başkalarının Etkisinin Olup Olmama Durumuna Göre Dağılımı

			Dinî inanç kabullerinin oluşmasında başkalarının etkisi			Toplam
			Evet	Hayır	Farkında değilim, olmuş olabilir	
Dinî inancıyla çelişen bir durumla karşılaştığındaki tutum	Dinî inancına göre davranır	Frekans	196	156	32	384
		%	38,9%	31,0%	6,3%	76,2%
	İnancım vicdanımla ilgilidir, davranışlarımı etkilemez.	Frekans	18	44	24	86
		%	3,6%	8,7%	4,8%	17,1%
	Bulduğum durum ve çevreme göre hareket ederim.	Frekans	12	8	10	30
		%	2,4%	1,6%	2,0%	6,0%
	İnanmadığım için inanç esasları davranışlarımı hiç etkilemez.	Frekans	2	0	2	4
		%	,4%	,0%	,4%	,8%
	Toplam	Frekans	228	208	68	504
		%	45,2%	41,3%	13,5%	100,0%

Dinî inancıyla çelişen bir durumla karşılaştıklarındaki tutum durumunda Dinî inancına göre davranır şeklinde cevap verenler içinde başkalarının etkisi olduğu düşünenlerin oranı %38,9 düşünmeyenlerin oranı ise %31,0 farkında değilim olmuş olabilir diyenler ise %6,3'dır. Toplamdaki oran ise %76,2 dir.

Tablo 50: Söz ve Davranışların İnanç Esaslarınıza Göre Şekillendirme Durumunun Dini İnanç Kabullerinin Oluşmasında Başkalarının Etkisinin Olup Olmama Durumuna Göre Dağılımı

			Dinî inanç kabullerinin oluşmasında başkalarının etkisi			Toplam
					Farkında değilim, olmuş olabilir	
Söz ve davranışları inanç esaslarınıza göre şekillendirme durumu	Evet, her zaman dikkat ederim.	Frekans	144	128	22	294
		%	28,3%	25,2%	4,3%	57,9%
	Ara sıra değerlendiririm.	Frekans	68	62	30	160
		%	13,4%	12,2%	5,9%	31,5%
	İnancım var ama söz ve davranışlarıma yansıtmam.	Frekans	14	18	10	42
		%	2,8%	3,5%	2,0%	8,3%
	Dinî inanç esaslarına göre değil kendi felsefeme göre hareket ederim.	Frekans	2	2	6	10
		%	,4%	,4%	1,2%	2,0%
	İnanmadığım için değerlendirmem.	Frekans	0	0	2	2
		%	,0%	,0%	,4%	,4%
Toplam		Frekans	228	210	70	508
		%	44,9%	41,3%	13,8%	100,0%

Söz ve davranışları inanç esaslarınıza göre şekillendirme durumunda “Evet, her zaman dikkat ederim” şeklinde cevap verenler içinde başkalarının etkisi olduğu düşünenlerin oranı %28,3; düşünmeyenlerin oranı ise %25,2 farkında değilim olmuş olabilir diyenler ise, %4,3’ dür. Ara sıra değerlendiririm %13,4 diyenler evet dini kabullerin oluşmasında çevre etkilidir cevabını vermiştir.

Tablo 51: Güzel Söz ve Davranışlarının (Ahlak) Kaynağının Ne Olduğunun Dini İnanç Kabullerinin Oluşmasında Başkalarının Etkisinin Olup Olmama Durumuna Göre Dağılımı

			Dinî inanç kabullerinin oluşmasında başkalarının etkisi			Toplam
			Evet	Hayır	Farkında değilim, olmuş olabilir	
Güzel söz ve davranışlarının (Ahlak) kaynağının ne olduğu	İnanç esaslarına inanmak	Frekans	144	120	26	290
		%	28,2%	23,5%	5,1%	56,9%
	Töre ve geleneklere bağlılık	Frekans	2	0	0	2
		%	,4%	,0%	,0%	,4%
	Aile etkisi	Frekans	50	44	26	120
		%	9,8%	8,6%	5,1%	23,5%
	Sosyal çevrenin etkisi	Frekans	18	18	6	42
		%	3,5%	3,5%	1,2%	8,2%
	Evrensel değerler	Frekans	2	2	2	6
		%	,4%	,4%	,4%	1,2%
	Akıl ve bilim.	Frekans	12	28	10	50
		%	2,4%	5,5%	2,0%	9,8%
Toplam		Frekans	228	212	70	510
		%	44,7%	41,6%	13,7%	100,0%

Güzel söz ve davranışların (Ahlak) kaynağının ne olduğu durumunda inanç esaslarına inanmak cevabını verenler içinde başkalarının etkisi olduğu düşünenlerin oranı %28,2; düşünmeyenlerin oranı ise %23,5 farkında değilim olmuş olabilir diyenler ise, %5,1’ dir. Bu bölümde ailenin etkisi olduğu düşünenler içinde dini inançlarda başkalarının etkisi olduğunu düşünenler %9,8’dir.

Tablo 52: Kötü Söz Söylediğinde veya Kötü Davranışta Bulunduğundaki Tavrının Dini İnanç Kabullerinin Oluşmasında Başkalarının Etkisinin Olup Olmama Durumuna Göre Dağılımı

			Dinî inanç kabullerinin oluşmasında başkalarının etkisi			Toplam
			Evet	Hayır	Farkında değilim, olmuş olabilir	
Kötü söz söylediğinde veya kötü davranışta bulunduğu tavrı	Pişman olur tanrıya tövbe ederim.	Frekans	154	110	24	288
		%	30,2%	21,6%	4,7%	56,5%
	Üzülürüm, vicdan azabı çekerim.	Frekans	42	62	22	126
		%	8,2%	12,2%	4,3%	24,7%
	Üzülürüm, ama uzun sürmez.	Frekans	22	30	16	68
		%	4,3%	5,9%	3,1%	13,3%
	Normal karşılar ve etkilenmem.	Frekans	10	10	8	28
		%	2,0%	2,0%	1,6%	5,5%
Toplam		Frekans	228	212	70	510
		%	44,7%	41,6%	13,7%	100,0%

Kötü söz söylediğinde veya kötü davranışta bulunduğundaki tavır konusunda Pişman olur tanrıya tövbe ederim diyenler içinde başkalarının etkisi olduğunu düşünenler %30,2, düşünmeyenler ise 21,6 kararsız kalanlar ise 4,7'dir buradaki toplam oran ise %56,5'dir. Üzülür vicdan azabı çekerim diyenlerin oranı ise yukarıdaki tabloya göre, evet başkaları etkilidir diyenler 8,2; hayır etkili diyenlerin oranı ise %12,2'dir. Burada iki farklı kategoride incelendiğinde dini inanç esaslarının belirlenmesinde başkalarının etkisi olduğunu düşünenlerin oranı yüksektir.

Tablo 53: Şiddetli Bir Hastalık veya Felaket Yaşadığındaki Tutumunun Dini İnanç Kabullerinin Oluşmasında Başkalarının Etkisinin Olup Olmama Durumuna Göre Dağılımı

			Dinî inanç kabullerinin oluşmasında başkalarının etkisi			Toplam
			Evet	Hayır	Farkında değilim, olmuş olabilir	
Şiddetli bir hastalık veya yaşadığındaki felaket tutum	İnancım beni güçlü kılar, Allah’a sığınırım.	Frekans	174	152	46	372
		%	34,4%	30,0%	9,1%	73,5%
	Böyle zamanlarda Dinî inanca yönelişim artar	Frekans	14	28	6	48
		%	2,8%	5,5%	1,2%	9,5%
	Kadere isyan ederim.	Frekans	4	10	2	16
		%	,8%	2,0%	,4%	3,2%
	Bu olayların inançla ilgisi olduğunu düşünmem, bilimsel önlemler alırım.	Frekans	24	12	10	46
		%	4,7%	2,4%	2,0%	9,1%
	Bunların tabiat kuralları olduğunu düşünürüm.	Frekans	2	0	6	8
		%	,4%	,0%	1,2%	1,6%
	Kendimi ümitsiz ve çaresiz hissedirim.	Frekans	8	8	0	16
		%	1,6%	1,6%	,0%	3,2%
Toplam		Frekans	226	210	70	506
		%	44,7%	41,5%	13,8%	100,0%

Yukarıdaki tabloya göre, Şiddetli bir hastalık veya felaket yaşadığındaki tutum konusunda, inancım beni güçlü kılar ve Allaha sığınırım cevabını verenlerin dinî inanç kabullerinin oluşmasında başkalarının etkisinin olduğunu düşünenlerin oranı %34,4; olmadığını düşünenler ise %30,0 dır. Kararsız kalanların oranı %9,1 toplamda ise, 73,5'dir. tablodan da anlaşılacağı gibi öğrencilerin dini kabullerindeki yüksek oranlar, başkalarının etkisinin olup olmadığı konusunda biraz da olsa dağılmaktadır.

Tablo 54: Mutlu Eden Başarıların Kaynağının Dini İnanç Kabullerinin Oluşmasında Başkalarının Etkisinin Olup Olmama Durumuna Göre Dağılımı

			Dini inanç kabullerinin oluşmasında başkalarının etkisi			Toplam
			Evet	Hayır	Farkında değilim, olmuş olabilir	
Mutlu eden başarıların kaynağı	Başarılarımın kaynağı olan ve her şeyi bana veren Allah	Frekans	180	166	30	376
		%	36,0%	33,2%	6,0%	75,2%
	Kendi becerim ve aklım	Frekans	20	20	22	62
		%	4,0%	4,0%	4,4%	12,4%
	Çevrem; aldığım eğitim, ailem, arkadaşlarım.	Frekans	18	18	6	42
		%	3,6%	3,6%	1,2%	8,4%
	Öğretmenlerim ve okuduğum kitaplar.	Frekans	4	0	4	8
		%	,8%	,0%	,8%	1,6%
	Kendi felsefemdir.	Frekans	4	6	2	12
		%	,8%	1,2%	,4%	2,4%
Toplam		Frekans	226	210	64	500
		%	45,2%	42,0%	12,8%	100,0%

Mutlu eden başarıların kaynağı sorusuna Başarılarımın kaynağı olan ve her şeyi bana veren Allah'tır diyenlerin %36,6'sı dini kabullerin oluşumunda başkalarını da etkili görmekte, %33,2'si ise etkili görmemektedir. Kendi becerim ve aklım şeklinde cevap verenlerin ise %4,0'ı başkalarını etkili görmektedir. Bu tablodan da anlaşılabacağı üzere her bir soruya aynı cevabı verenlerin bu düşüncelerinde başkalarının etkili olduğunu düşünmesi ya da düşünmemesi neredeyse yarı yarıyadır.

Tablo 55: Ölüm ve Ölüm Sonrası Hayat ile İlgili Düşüncelerini İfade Eden Maddenin Dini İnanç Kabullerinin Oluşmasında Başkalarının Etkisinin Olup Olmama Durumuna Göre Dağılımı

			Dinî inanç kabullerinin oluşmasında başkalarının etkisi			Toplam
			Evet	Hayır	Farkında değilim, olmuş olabilir	
Ölüm ve ölüm sonrası hayat ile ilgili düşüncelerini ifade eden madde	Ahiret inancım beni rahatlatır yok olmayacağımı bilmek güzel.	Frekans	126	96	22	244
		%	24,7%	18,8%	4,3%	47,8%
	Ahrete inanıyorum ama korkuyorum.	Frekans	82	102	24	208
		%	16,1%	20,0%	4,7%	40,8%
	Bunları çok az düşünmeye çalışıyorum.	Frekans	14	12	16	42
		%	2,7%	2,4%	3,1%	8,2%
	Hayatimi yaşarım bunları hiç düşünmem	Frekans	2	2	6	10
		%	,4%	,4%	1,2%	2,0%
	Ölüm sonrası hayata inanmıyorum.	Frekans	4	0	2	6
		%	,8%	,0%	,4%	1,2%
Toplam		Frekans	228	212	70	510
		%	44,7%	41,6%	13,7%	100,0%

Yukarıdaki tabloya göre, ölüm ve ölüm sonrası hayatı ile ilgili düşüncelerini ifade eden madde Ahiret inancım beni rahatlatır yok olmayacağımı bilmek güzel cevabını verenler içinde bu düşüncenin oluşmasında başkalarını etkili görenler, %24,7, başkalarını etkili görmeyenler ise %18,8'dir. Ahirete inanıyorum ama yine de korkuyorum şeklinde cevap verenler için %16,1'sı bu düşüncesinde başkalarının etkili olduğunu, %20,0'ı ise başkalarının etkili olmadığını beyan etmiştir.

Tablo 56: Allah'ın Her Şeyi Bilmesi, İşitmesi ve Görmesi İnancının Davranışlarına Etkisinin Dini İnanç Kabullerinin Oluşmasında Başkalarının Etkisinin Olup Olmama Durumuna Göre Dağılımı

			Dinî inanç kabullerinin oluşmasında başkalarının etkisi			Toplam
			Evet	Hayır	Farkında değilim, olmuş olabilir	
Allahın her şeyi bilmesi, işitmesi ve görmesi inancının davranışlarına etkisi	Allah’ın her şeyi işitip gördüğünü bildiğim için davranışlarıma dikkat ederim.	Frekans	210	174	44	428
		%	41,7%	34,5%	8,7%	84,9%
	Allah’ın her şeyi işitip gördüğünü bilirim ama bu davranışlarımı etkilemez.	Frekans	18	30	14	62
		%	3,6%	6,0%	2,8%	12,3%
	Allah’ın her şeyi işitip gördüğü hakkında tereddütlerim var.	Frekans	0	2	4	6
		%	,0%	,4%	,8%	1,2%
	Bu şekildeki bir inanç bana mantıksız geliyor.	Frekans	0	2	6	8
		%	,0%	,4%	1,2%	1,6%
Toplam		Frekans	228	208	68	504
		%	45,2%	41,3%	13,5%	100,0%

Allah'ın her şeyi bilmesi, işitmesi ve görmesi inancının davranışlarına etkisi konusunda Allah'ın her şeyi işitip gördüğünü bildiğim için davranışlarıma dikkat ederim cevabını verenlerin düşüncesinin gelişiminde başkalarını etkili görme oranı %41,7, başkalarını etkili görmeyenler ise % 34,5'dir.

Tablo 57: Dini İnanç Esaslarının Birey İçin Gerekli ve Faydalı Olduğunu Düşünme Durumunun Dini İnanç Kabullerinin Oluşmasında Başkalarının Etkisinin Olup Olmama Durumuna Göre Dağılımı

			Dinî inanç kabullerinin oluşmasında başkalarının etkisi			Toplam
			Evet	Hayır	Farkında değilim, olmuş olabilir	
Dinî inanç esaslarının birey için gerekli ve faydalı olduğunu düşünme durumu	İnancım her şeyimdir, yaşamda her zaman faydasını görürüm.	Frekans	186	156	40	382
		%	36,6%	30,7%	7,9%	75,2%
	İnanırım, fakat bunun çok az faydasını gördüm/görüyorum.	Frekans	22	32	6	60
		%	4,3%	6,3%	1,2%	11,8%
	Bazen zor anlarımda inanmanın gereğini ve faydasını hissedirim.	Frekans	18	24	16	58
		%	3,5%	4,7%	3,1%	11,4%
	İnancın gerekli ve faydalı olduğunu düşünmüyorum.	Frekans	2	0	6	8
		%	,4%	,0%	1,2%	1,6%
Toplam		Frekans	228	212	68	508
		%	44,9%	41,7%	13,4%	100,0%

Dinî inanç esaslarının birey için gerekli ve faydalı olduğunu düşünme durumu konusunda da İnancım her şeyimdir, yaşamda her zaman faydasını görürüm cevabını verenlerin %36,7'si bu düşüncenin gelişiminde başkalarını etkili görmüştür. %30,7'si

ise kendisi tarafından yani başkalarının etkisi olmadan geliştiğini belirtmiştir.

Tablo 58: “Evrendeki kusursuzluk ve düzen bir yaratıcının varlığını ve O’nun birliğini göstermektedir.” İfadesine Katılım Düzeyinin Dini İnanç Kabullerinin Oluşmasında Başkalarının Etkisinin Olup Olmama Durumuna Göre Dağılımı

			Dini inanç kabullerinin oluşmasında başkalarının etkisi			Toplam
			Evet	Hayır	Farkında değilim, olmuş olabilir	
"Evrendeki kusursuzluk ve düzen bir yaratıcının varlığını ve O’nun birliğini göstermektedir." ifadesine katılım düzeyi	Kesinlikle katılıyorum	Frekans	188	156	42	386
		%	37,0%	30,7%	8,3%	76,0%
	Katılıyorum	Frekans	32	48	12	92
		%	6,3%	9,4%	2,4%	18,1%
	Kesinlikle katılmıyorum	Frekans	0	0	2	2
		%	,0%	,0%	,4%	,4%
	Katılmıyorum	Frekans	0	2	2	4
		%	,0%	,4%	,4%	,8%
	Kararsızım	Frekans	8	6	10	24
		%	1,6%	1,2%	2,0%	4,7%
Toplam		Frekans	228	212	68	508
		%	44,9%	41,7%	13,4%	100,0%

Evrendeki kusursuzluk ve düzen bir yaratıcının varlığını ve O’nun birliğini göstermektedir." ifadesine katılım düzeyi konusunda Kesinlikle katılıyorum diyenlerin %37,0’ı bu düşüncesinde başkalarının etkili olduğunu; %30,7’si ise başkalarının etkili olmadığını belirtmiştir. Katılıyorum cevabını verenlerin %6,3 başkalarının etkisini kabul ederken, %9,4’ü başkalarının etkisi olmadığını belirtmiştir. Bu yoruma dayanılarak yine öğrencilerin yarısı başkalarının etkisinin önemini vurguladığı söylenebilir.

Tablo 59: “Yapılan iyilik ve kötülük, küçük de olsa Ahirette karşılığını bulacaktır.” İfadesine Katılım Düzeyinin Dini İnanç Kabullerinin Oluşmasında Başkalarının Etkisinin Olup Olmama Durumuna Göre Dağılımı

			Dinî inanç kabullerinin oluşmasında başkalarının etkisi			Toplam
			Evet	Hayır	Farkında değilim, olmuş olabilir	
“Yapılan iyilik ve kötülük, küçük de olsa Ahirette karşılığını bulacaktır.” ifadesine katılım düzeyi	Kesinlikle katılıyorum	Frekans	200	170	46	416
		%	39,4%	33,5%	9,1%	81,9%
	Katılıyorum	Frekans	22	36	14	72
		%	4,3%	7,1%	2,8%	14,2%
	Kesinlikle katılmıyorum	Frekans	0	2	0	2
		%	,0%	,4%	,0%	,4%
	Katılmıyorum	Frekans	2	0	4	6
		%	,4%	,0%	,8%	1,2%
	Kararsızım	Frekans	2	4	6	12
		%	,4%	,8%	1,2%	2,4%
Toplam		Frekans	226	212	70	508
		%	44,5%	41,7%	13,8%	100,0%

Yapılan iyilik ve kötülük, küçük de olsa Ahirette karşılığını bulacaktır konusundaki yoruma kesinlikle katılıyorum cevabını verenler içinde %39,4’ü bu düşüncesinin gelişiminde başkalarının etkisi olduğunu düşünmekte olup, yine yukarıdaki tabloya göre, başkalarını etkili görmeyenler %33,5’dir katılıyorum cevabını verenlerin fikirlerinin gelişiminde başkalarını etkili görenlerin oranı %4,3, görmeyenler ise %7,1’dir.

Tablo 60: "Kadere inanmak gelecekle ilgili plan yapmama ve çalışmama engel değildir." İfadesine Katılım Düzeyinin Dini İnanç Kabullerinin Oluşmasında Başkalarının Etkisinin Olup Olmama Durumuna Göre Dağılımı

			Dinî inanç kabullerinin oluşmasında başkalarının etkisi			Toplam
			Evet	Hayır	Farkında değilim, olmuş olabilir	
"Kadere inanmak gelecekle ilgili plan yapmama ve çalışmama engel değildir." ifadesine katılım düzeyi	Kesinlikle katılıyorum	Frekans	160	122	40	322
		%	31,7%	24,2%	7,9%	63,9%
	Katılıyorum	Frekans	54	64	10	128
		%	10,7%	12,7%	2,0%	25,4%
	Kesinlikle katılmıyorum	Frekans	2	8	4	14
		%	,4%	1,6%	,8%	2,8%
	Katılmıyorum	Frekans	2	4	6	12
		%	,4%	,8%	1,2%	2,4%
	Kararsızım	Frekans	8	10	10	28
		%	1,6%	2,0%	2,0%	5,6%
Toplam		Frekans	226	208	70	504
		%	44,8%	41,3%	13,9%	100,0%

Kadere inanmak gelecekle ilgili plan yapmama ve çalışmama engel değildir ifadesine katılım düzeyi sorusunda Kesinlikle katılıyorum diyenlerin %31,7'si bu düşüncesinde başkalarının etkili olduğunu; 24,2%'si ise başkalarının etkili olmadığını belirtmiştir. Katılıyorum cevabını verenlerin 10,7% başkalarının etkisini kabul ederken, 12,7%'i başkalarının etkisi olmadığını belirtmiştir. Kararsızlarla birlikte her iki cevabı verenlerin oranında başkalarının etkili olduğunu düşünenler %51 oranındadır. Buradan da yine öğrencilerin yarısı başkalarının etkisinin önemini bizlere hatırlatmaktadır.

Tablo 61: "Hz. Muhammed ve diğer peygamberlerin hayatları ve sözleri davranışlarımızı olumlu etkilemiştir." İfadesine Katılım Düzeyinin Dini İnanç Kabullerinin Oluşmasında Başkalarının Etkisinin Olup Olmama Durumuna Göre Dağılımı

			Dinî inanç kabullerinin oluşmasında başkalarının etkisi			Toplam
			Evet	Hayır	Farkında değilim, olmuş olabilir	
"Hz. Muhammed ve diğer peygamberlerin Hayatları ve sözleri davranışlarımızı olumlu etkilemiştir." ifadesine katılım düzeyi	Kesinlikle katılıyorum	Frekans	160	128	32	320
		%	31,5%	25,2%	6,3%	63,0%
	Katılıyorum	Frekans	46	70	22	138
		%	9,1%	13,8%	4,3%	27,2%
	Kesinlikle katılmıyorum	Frekans	0	2	2	4
		%	,0%	,4%	,4%	,8%
	Katılmıyorum	Frekans	4	0	6	10
		%	,8%	,0%	1,2%	2,0%
	Kararsızım	Frekans	16	12	8	36
		%	3,1%	2,4%	1,6%	7,1%
Toplam		Frekans	226	212	70	508
		%	44,5%	41,7%	13,8%	100,0%

Hız Muhammed ve diğer peygamberlerin hayatları ve sözleri davranışlarımızı olumlu etkilemiştir konusundaki yoruma kesinlikle katılıyorum cevabını verenler içinde %31,5'i bu düşüncesinin gelişiminde başkalarının etkisi olduğunu düşünmekte olup, yine yukarıdaki tabloya göre, başkalarını etkili görmeyenler 25,2'dir. Katılıyorum cevabını verenlerin fikirlerinin gelişiminde başkalarını etkili görenlerin oranı %9,1, görmeyenler ise %13,8'dir. Bu cevaplara dayanılarak, Hız Muhammed ve diğer peygamberlerin Hayatları ve sözleri davranışlarımızı olumlu etkilemiştir fikri neredeyse yarı yarıya çevrenin etkisi ile gelişmiştir. Yine bu tabloda da çalışma boyunca değerlendirildiği gibi çevrenin etkisi öğrenciler tarafından beyan edilmiştir.

Tablo 62: "Kur'an-ı Kerim'i okumak bana huzur veriyor. Düşünce ve davranışlarımı olumlu yönlendiriyor." İfadesine Katılım Düzeyinin Dini İnanç Kabullerinin Oluşmasında Başkalarının Etkisinin Olup Olmama Durumuna Göre Dağılımı

			Dinî inanç kabullerinin oluşmasında başkalarının etkisi			Toplam
			Evet	Hayır	Farkında değilim, olmuş olabilir	
"Kur'an-ı Kerim'i okumak bana huzur veriyor. Düşünce ve davranışlarımızı olumlu yönlendiriyor." ifadesine katılım düzeyi	Kesinlikle katılıyorum	Frekans	158	148	34	340
		%	31,2%	29,2%	6,7%	67,2%
	Katılıyorum	Frekans	56	54	18	128
		%	11,1%	10,7%	3,6%	25,3%
	Kesinlikle katılmıyorum	Frekans	0	2	4	6
		%	,0%	,4%	,8%	1,2%
	Katılmıyorum	Frekans	0	0	2	2
		%	,0%	,0%	,4%	,4%
	Kararsızım	Frekans	12	8	10	30
		%	2,4%	1,6%	2,0%	5,9%
Toplam		Frekans	226	212	68	506
		%	44,7%	41,9%	13,4%	100,0%

"Kur'an-ı Kerim'i okumak bana huzur veriyor. Düşünce ve davranışlarımı olumlu yönlendiriyor." Konusundaki soruya kesinlikle katılıyorum cevabını verenler içinde %31,2'si bu düşüncesinin gelişiminde başkalarının etkisi olduğunu düşünmekte olup, yine yukarıdaki tabloya göre, başkalarını etkili görmeyenler 29,2'dir. Katılıyorum cevabını verenlerin fikirlerinin gelişiminde başkalarını etkili görenlerin oranı %11,1, görmeyenler ise %10,7'dir. Bu cevaplara dayanılarak, Kur'an-ı Kerim'i okumak bana huzur veriyor. Düşünce ve davranışlarımı olumlu yönlendiriyor fikri neredeyse yarı yarıya çevrenin etkisi ile gelişmiştir.

Tablo 63: "Meleklerin her davranışlarımızı kaydettiğini bilmek beni kötülükten uzaklaştırıp iyiliğe yakınlştırıyor yönlendiriyor." İfadesine Katılım Düzeyinin Dini İnanç Kabullerinin Oluşmasında Başkalarının Etkisinin Olup Olmama Durumuna Göre Dağılımı

			Dinî inanç kabullerinin oluşmasında başkalarının etkisi			Toplam
			Evet	Hayır	Farkında değilim, olmuş olabilir	
Meleklerin her davranışlarımızı kaydettiğini bilmek beni kötülükten uzaklaştırıp iyiliğe yakınlştırıyor/yönlendiriyor." ifadesine katılım düzeyi	Kesinlikle katılıyorum	Frekans	154	104	22	280
		%	30,7%	20,7%	4,4%	55,8%
	Katılıyorum	Frekans	46	76	20	142
		%	9,2%	15,1%	4,0%	28,3%
	Kesinlikle katılmıyorum	Frekans	4	6	4	14
		%	,8%	1,2%	,8%	2,8%
	Katılmıyorum	Frekans	4	0	6	10
		%	,8%	,0%	1,2%	2,0%
	Kararsızım	Frekans	18	20	18	56
		%	3,6%	4,0%	3,6%	11,2%
Toplam		Frekans	226	206	70	502
		%	45,0%	41,0%	13,9%	100,0%

Meleklerin her davranışlarımızı kaydettiğini bilmek beni kötülükten uzaklaştırıp iyiliğe yakınlştırıyor/yönlendiriyor." ifadesine katılım düzeyi sorusunda kesinlikle katılıyorum diyenlerin %30,7'si bu düşüncesinde başkalarının etkili olduğunu; %20,7'si ise başkalarının etkili olmadığını belirtmiştir. Katılıyorum cevabını verenlerin %9,2 başkalarının etkisini kabul ederken, %15,1'i başkalarının etkisi olmadığını belirtmiştir.

SONUÇ

Konu ergenler olduğu için hedef kitle oldukça geniş bir grubu ifade etmektedir. Çünkü ergenler hem sayıca çok fazla, hem de yaptıkları iş bakımından oldukça farklı dağılımlara sahip oldukları için, elde edilen sonuçları tam bir genelleme olarak sunmak oldukça zor olacağından, konu öğrenci olan ergenlerle sınırlandırıldı. Sonuçlar genelleme yapılırken daha önce yapılan çalışmaların sonuçları da dikkate alınarak değerlendirildi.

Ortaöğretim öğrencilerini oluşturan ergenler toplumda önemli bir kesimdir ve kendilerine özgü bir takım özellikleri vardır. Din de toplum için önemlidir. Öyle ise ergenler, dini konularda bireysel özelliklerini dikkate alarak bilgilendirilmelidir. Dini konularda duyarlı aileler, ergenleri dini ana kaynaklarından öğrenmeye yönlendirebilirler. Böylece de ergenlerin hem dine hem de dine önem veren insanlara daha çok değer veren bireyler olmasına yardımcı olabilirler. Aileler, ergenlerden olumsuz davranış sergileyenleri güzellikle uyararak onların davranışlarını düzeltmelerine yardımcı olabilirler. Uyarıların emir niteliğinden ziyade tavsiye nitelikli olması ergenler için önemlidir.

Genel olarak bakıldığında ise toplumun büyük oranın sürekli medya ile ilişki içerisinde oldukları şu ya da bu şekilde sanal dünya ile bağlantı içerisine girdikleri görülmektedir. Yani medya kişilerin cinsiyet, yaş, eğitim, gelir, medeni durum, din eğitimi alınan yer ve şehirleşme düzeylerine göre insanların, yaşam biçimlerini, kültürel yapılarını, estetik zevklerini, eğlence biçimlerini etkileyebilmektedir. Tüketim kültürünün egemen olduğu günümüzde, medya, moda, reklam ilişkisi de hem modern yaşam biçiminin yaygınlaşmasında, hem de toplumun genel olarak yaşam biçimlerini ve hayata bakış açılarını önemli ölçüde etkileyebilmektedir.

Bu etki ülkemizde de toplumsal değişimi ve kültürel yapıyı değiştiren faktörlerin en önemlisi haline gelmiştir. Kısaca bilgi çağının çok bilen ama az düşünen insanlarından biri olmaktan kurtulmanın tek yolu, okuduklarımıza, duyduklarımıza, izlediklerimize hep biraz şüpheci yaklaşmak, sorgulamayı, eleştirmeyi, yani düşünmeyi bırakmamaktan gelmektedir.

Toplumun dini tutum ve davranışları: Dünyamızda toplumlar sürekli değişmekte, farklılaşmaktadır. Buna bağlı olarak ihtiyaçlar çoğalmakta ve çeşitlenmektedir. Bu

değişim dini yaşantı alanını da kapsamaktadır. Toplumda insanlar için yeni ortaya çıkan durumlar konusunda dinin yorumunu bilmek istemekte ve tartışmaktadırlar. Bu değişim ve dinamizmi doğuran nedenler 20. yüzyılın sonuna doğru gelişen ve ilahiyat eğitimi artıran yeniden dine yöneliş hareketlerini de doğurmuştur.

Anket sorularında görülmüştür ki anne – babanın ergen üzerinde önemli bir yeri vardır. Dini yönelimin duygu boyutu ile; yaygın anne baba tutumlarından çocuk bakımı, tutarlı disiplin ve standartların belirliliği tutumları arasında anlamlı pozitif bir ilişki vardır. Bu bulgu ile, dini yönelimin duygu boyutunu oluşturan davranışları gerçekleştirmede daha başarılı olan ergenlerin, ebeveynlerinin sergiledikleri Çocuk bakımı, Standartların belirliliği ve Tutarlı disiplin tutumlarından olumlu olarak etkilenme eğiliminde olduklarını söylemek mümkündür. Dini yönelimin duygu boyutu ile; olumsuz anne baba tutumlarından biri olan duygusal cezalandırma arasında istatistik bakımından anlamlı ve negatif bir ilişki vardır. Bu bulgudan; dini yönelimin duygu boyutunu oluşturan davranışları gerçekleştirmede daha başarılı olan deneklerin, ebeveynlerinin; ergenler istenmeyen bir davranış yaptıklarında sergiledikleri; başka insanlara sözlü yakınma, ilişkilerine mesafe koyup soğuk davranma, azarlayıp bağırma, kırılmış ve hayal kırıklığına uğramış görünme ve suçlu hissettirmeye çalışıp utandırmayı isteme davranışlarını azalttıkları anlaşılmaktadır.

Ergenlerin dini konulardaki şüphe ve tereddütlerini olumluya çevirmek için onları anlamaya çalışılmalıdır. Ergenlerdeki şüphe ve tereddütlerin temelinde inkar değil merak ve ilgi vardır. Onlara tatmin edici ve doyurucu cevaplar vermelidir. Özellikle ergenliğin ilk dönemlerinde görülen kafa karışıklığı ve tutarsızlıklar fazla abartılmamalıdır. Ergenlerin dini konularla ilgili sorularına cevaplar mantıki olarak verilmelidir. Ergenliğin ikinci döneminde olan kişiler için ise dini konulardaki şüphelerin cevabını daha çok bilimsel gerçeklerle bütünleştirilmiş olarak verilmelidir. Verilen cevaplar tutarlı ve genel olmalıdır.

Ergenlik döneminde dini şüphe yaşama olasılığı yüksektir. Fakat herkesin dini şüphe yaşaması zorunludur diye bir kural yoktur. Dini şüphe yaşamayanlarda da herhangi bir problem olmayabilir. Ergenler din konusunda içeriği netleşmemiş olsa da neye inanacağına karar vermişlerdir. Fakat dini konularda da zaman zaman düalist davranırlar. Çünkü ergenler rasyonel hareket etmeye çalışırken irrasyonel bir inanca sahiptirler. Din eğitimi verenlerin, ergenlerin bu özelliklerini iyi bilmesi gerekir.

Ergenler dini kavramlarla ilgili oldukça muhafazakâr davranırlar. O zamana kadar öğrendiklerini korumaya çalışırlar. Hatta bu konulardaki yanlışlarını bile kabullenemezler. Özellikle kaza kader konusunda bu daha belirgindir.

Aileler çocuklarına dini normların yorumlarının değişken olduğunu günlük hayattan örnekler göstererek açıklarlarsa onların düşünerek, geniş birdini bakış açısına sahip olmalarını sağlar. Dini konularda herkesin her söylediğinin doğru olmadığına, her söylenene inanmamak gerektiğine kanaat getirebilir ve bazı konuları araştırarak öğrenmeye yönelebilirler. Bu da ergenlerin farklı söylemler karşısında kafalarının karışmasını veya şüpheyi düşmelerini önler.

Ergenler, benliklerini, hayat, ölüm, ahiret, var oluş gibi soyut kavramları sorgulayıp, kendilerince bir takım cevaplar bulma çabası içindedirler; onun için de şüphe içinde oldukları bazı konularda dini cevaplara itibar etmeyebilirler. Hatta bu tür konularla ilgili olarak aile ve çevreden bekledikleri yardımdan da vazgeçebilirler. Kurtuluş ve çözümü din dışında aramaya başlayabilirler. Bu tür durumlarda acele etmeden ve kırılcı olmadan davranmak ergenlerin farklı arayışlara girmesini önler. Çünkü ergenlere karşı yumuşak bir tutum ve sabırlı olmak önemlidir.

Ergenler, kimlik seçme, düşünce problemlerini çözme gibi geçiş döneminde oldukları için, kişisel manevi problemlerini din yoluyla çözme ümidini yitirebilir, hatta din ve dini konulara karşı önyargıyla davranabilir, din ile ilişkisi olduğunu düşündükleri diğer insanlara karşı da soğuk davranabilirler. Hayata bakış açılarındaki sürekli değişim, dini normlar ve dini düşünceye önemsiz, bağlayıcılığı olmayan gözüyle bakabilirler, ailenin ibadetler konusunda kendilerine vereceği telkinlere din adamlarını örnek göstererek karşı çıkabilirler.

Alan araştırması verileri, ortaöğretim öğrencilerinin inanç konularını algılama biçiminde, cinsiyetin, aile ortamlarının, yaşamlarını uzun süre geçirdikleri alanın sosyo-kültürel yapısının, ailenin ekonomik durumunun, aldıkları dini öğretim düzeyinin, ailenin sahip olduğu siyasi görüşün, bağlı bulundukları mezhebin ve kendileri hakkında kabul ettikleri dini statü ve derecenin etkili olduğu şeklindeki varsayımı doğrulamaktadır.

Çalışmamızın alanını oluşturan ortaöğretim öğrencilerinin inanç esaslarını algılayış biçimi verilerine göre anne ve babanın davranış ve düşünceleri bir şekilde gençler üzerinde etkili olmaktadır.

Yine öğrencilerin tanımlaması doğrultusunda onlar anne ve babalara ilişkin “inancım tam” yanıtı, kendilerine gelince %77’ye düşmektedir.

Öğrencilerin Allah inançlarının oranının yüksek olduğu görülmektedir. Ardından peygamber inancı konusundaki oranın biraz düştüğü; Kutsal kitaplar konusunda ise, bu oranın daha da düşük seviyede olduğu anlaşılmaktadır.

Öte yandan öğrencilerin inançlarını davranışlarına yansıtmasında da bir düşüklük görülmektedir. Nitekim “zor durumlarda kaldığında dini inanıcıma yönelişim artar” cevabı, kız ve erkeklerde toplam da % 9, 5 dur. Kız ve erkek öğrencilerin % 9, 1’i ise, bu olayların inançla ilgisi olduğunu düşünmem, bilimsel önlemler alırım cevabını vermiştir.

Ayrıca “inanırım, fakat bunun çok az faydasını gördüm/görüyorum” diyenlerin oranı toplamda %11,8’dir. Toplamda %75,2’lik İnancım her şeyimdir, yaşamda her zaman faydasını görürüm şeklinde cevap verilmesi, inanç esaslarının büyük çoğunlukla benimsendiğini göstermektedir. Allah inancı, iyilik, ölümden sonraki yaşamda bu dünyada ekilenlerin biçileceği düşüncesi öğrencilerin büyük kısmında yaygınlaşmıştır.

Hız. Muhammed ve diğer peygamberlerin hayatları ve sözleri “davranışlarımı olumlu etkilemiştir” ifadesine katılımın düzeyi, “kesinlikle katılıyorum” diyenler toplamda %63,0, “katılıyorum” diyenler %27,2, “Kararsızım” diyenler ise %7,1 şeklinde cevap vermiştir. Yine katılıyorum şeklindeki ifadelerden de görüldüğü üzere oran yine yüksektir. Ancak öğrencilerin oranları bu soruda biraz düşüş göstermiştir. Bir bakıma öğrencilerin yaşlarından dolayı peygamberimizin yaşamını öğrenme konusunda ve onun fikirlerini uygulamaya dökme konusunda daha tecrübesiz olmalarına bağlanabilir. Ancak ailelere bu konuda önemli görevler düştüğü de bir gerçektir.

Ailenin sosyal ve ekonomik durumuna göre yapılan ayrımda, dini inanç kabullerin oluşmasında başkalarının etkili olduğunu düşünenler en fazla % 39,2 ile orta halli ailelere mensup öğrencilerdir. Yine hayır etkili değildir cevabı % 38,8 ile orta halli ailelerdir.

İnanıyorum; inancım çok sağlam diyenlerin % 34,3 ü dini inanç kabullerinin oluşmasında başkalarının etkili olduğunu belirtmiştir. Hayır diyenler ise %34,6’dır. “İnancımı sağlamlaştırmak için çaba gösteriyorum”, diyenlerin % 9,8’i başkalarının

etkili olduğunu belirtirken, 5,5 hayır, % 2,4'ü “farkında değilim olmuş olabilir” cevabını vermiştir. Burada inancım sağlamdır diyenlerin başkalarının etkili olduğunu belirtmesi ve bu kategoride oranın yüksek olması önemlidir.

Mutlu eden başarıların kaynağı sorusuna, “Başarılarımın kaynağı olan ve her şeyi bana veren Allah'tır” diyenlerin % 36,6'sı, dini kabullerin oluşumunda başkalarını da etkili görmekte, % 33,2'si ise etkili görmemektedir. Kendi becerim ve aklım şeklinde cevap verenlerin ise % 4,0'ı başkalarını etkili görmemektedir.

Bu veriler bize Ortaöğretim öğrencilerinin inanç konuları olan imanın şartları sıralamasında, öncelikle Allah inancına ağırlık verdikleri, bu alandaki bilgi ve duygularının ileri seviyede olduğunu göstermektedir. İnanç-amel ilişkisinde ise, bu oranda düşüklük olduğu anlaşılmaktadır.

Anket verileri doğrultusunda erkek öğrencilerin kız öğrencilere oranla dini duygularının daha gelişmiş, algılayış biçimlerinin teolojik açıdan daha tutarlı ve dine olan vurgularının da daha yüksek oranda olduğu görülmektedir.

Bu gelişim ve düzey, İstanbul-Tuzla Ortaöğretim okullarındaki verilerden ve genel gözlemlerden hareketle, seküler bir anlayışın etkisinin gençlerde arttığı görülmektedir. Nitekim Allah inancındaki hassasiyet, peygamber, ahiret gibi diğer alanlarda biraz daha düşük seviyede ilerlerken, dinin pratiğe yansımada ciddi bir düşüş görülmüştür.

KAYNAKÇA

- AKDENİZ, S. (2004), *Eğitim Sosyolojisi*, Marmara Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Vakfı Yay., İstanbul
- AKSEKİ, Ahmet Hamdi (1993), *İslam Dini*, Nur Yayınları, Ankara
- AKYÜZ, Hüseyin (2005), “Toplumsal Bir Kurum Olarak Din”, *Yeni Hayat*, Sayı: 123
- ATKINSON, R.L. ve diğerleri (1999), *Psikolojiye Giriş*, Arkadaş Yayınları, Ankara
- AYDIN, Mustafa (1997), *Kurumlar Sosyolojisi*, Vadi Yayınları, Ankara
- BAHADIR, Abdülkerim (2006), “Ergenlik Döneminde Dini Şüphe ve Tereddütler”, *Gençlik Din ve Değerler Psikolojisi*, Hayati Hökelekli (Ed.), İstanbul: DEM Yayınları
- BAŞGİL, Ali Fuad (1962), *Din ve Laiklik*, Yağmur Yayınevi, 2. Baskı, İstanbul
- BİLGİSEVEN, Amiran Kurtkan (1985), *Din Sosyolojisi*, Filiz Kitabevi, İstanbul
- BİLHAN, Saffet (1991), *Eğitim Felsefesi*, Ankara Üniversitesi Basımevi, Ankara
- BÜLBÜL, A.R. (2001), *İletişim ve Etik*, Nobel Yayın Dağıtım, Ankara
- CELKAN, Hikmet Yıldırım (1989), *Eğitim Sosyolojisi*, Atatürk Üniversitesi Yayınları, Erzurum
- CERECİ, Sedat (1996), *Medya Etiği*, Metropol Yayınları, İstanbul
- “Cinsel İçerikli Yayınlar Gençlerin Psikolojisini Bozuyor”,
<http://www.zehirliok.com/node/266>
- CHALLAYE, Félicien (1960), *Dinler Tarihi*, Çev: Samih Tiryakioğlu, Varlık Yayınevi, İstanbul
- COŞGUN, Seyfullah (2002), *Kader Anlayışının 15-18 Yaşlar Arasındaki Gençlerin Tutum ve Davranışlarına Etkisi (Karabük İli Örneği)*, Sakarya Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Sakarya
- DOĞAN, İsmail (akt.) (1991), *Sosyoloji, Kavramlar ve Sorunlar*, Ankara Üniversitesi Basımevi, Ankara
- DUVERGER, Maurice (1975), *Siyaset Sosyolojisi*, Çev: Şirin Tekeli, Varlık Yayınları, İstanbul
- EMİROĞLU, Kudret ve Aydın, Suavi (2003), *Antropoloji Sözlüğü*, Bilim ve Sanat Yayınları, Ankara
- ERDEM, Tevfik (2006), *Feodaliteden Küreselleşmeye, Temel Kavram ve Süreçler*, Lotus Yayınevi, Ankara

- ERÖZ, Mehmet (1996), *Milli Kültürümüz ve Meselelerimiz*, Kültür Bakanlığı Yayınları, Ankara
- FREYER, Hans (1964), *Din Sosyolojisi*, Çev: Turgut Kalpsüz, Ankara Üniversitesi Basımevi
- GIDDENS, Anthony (2000), *Sosyoloji*, Yay Haz: Hüseyin Özel-Cemal Güzel, Ayraç Yayınevi, Ankara
- GÖKÇE, Feyyat (2003), *Değişme Sürecinde Devlet ve Eğitim*, BRC Basım, Ankara
- GÖZE, Ayferi (2000), *Siyasal Düşünceler ve Yönetimler*, Beta Yayınları, 9. Baskı, İstanbul
- GÜNAY, Ünver (1995), *Eğitim Sosyolojisi Dersleri*, Erciyes Ün. Yay. Kayseri
- GÜNAY, Ünver (2000), *Din Sosyolojisi*, İnsan Yayınları, İstanbul
- HÖKELEKLİ, Hayati (1998), *Din Psikolojisi*, Türkiye Diyanet Vakfı Yayınları, Ankara, 1998
- <http://www.psikiyatrist.net/kisilik.htm>
- İNAL, K. (2004), *Eğitim ve İktidar: Türkiye’de Ders Kitaplarında Demokratik ve Milliyetçi Değerler*, Ütopya Yayınları, Ankara
- KAHRER, Günter (1992), *Din Sosyolojisi*, Kubbealtı Neşriyat, İstanbul
- KAYA, Mevlüt (1998), *Din Eğitiminde İletişim ve Dini Tutum*, Etüt Yayınları
- KAYA, Z. (2005), *KBYS*, Pegem Yayıncılık, Ankara
- KOÇAR, Musa (2009), *Üniversite Gençliğinin Dini İnançları*, Isparta: Süleyman Demirel Üniversitesi Yayınları
- KULAKSIZOĞLU, A. (1999), *Ergenlik Psikolojisi*, Remzi Kitabevi, İstanbul
- MARDİN, Şerif (1992), *Din ve İdeoloji*, İletişim Yayınları, 5. Baskı, İstanbul
- MARSHALL, Gordon (1999), *Sosyoloji Sözlüğü*, Bilim ve Sanat Yayınları, Ankara
- MENSCHING, Gustav (1994), *Dini Sosyoloji*, Çev.Mehmet Aydın, Tekin Kitabevi, Konya
- ÖZBAYDAR, Belma (1970), *Din ve Tanrı İnancının Gelişmesi Üzerine Bir Araştırma*, Baha Matbaası, İstanbul
- ÖZDİKER, C. (2001), “Televizyonda Dini Haber ve Yorumlar”,
<http://www.jurnal.net/arastirma/arastirma-1.htm>
- ÖZSOY, A. “Türkiye’de Kentli Ailenin Televizyon İzleme Süreci üzerine Genel Bir Değerlendirme”, <http://yayim.meb.gov.tr/dergiler/sayi57/ozsoy.htm>

- ÖZSOY, S. (2007), “Bilginin Metalaşma Süreci: Eğitimdeki Yapısal Dönüşüme İlişkin Bazı Çıkarımlar”, *DİSK “Eğitim ve Mesleki Eğitimde Yapısal Dönüşüm” toplantısı tartışma metni*
- ÖZTÜRK, H.E. (2002), *Kişilik Gelişimi Açısından Çocuk ve Televizyon*, Beyan Yay., İstanbul
- RADFORD, B. (2004), *Medya Nasıl Yanıltıyor*, Güncel Yay., İstanbul
- SENEMOĞLU, N. (2002), *Gelişim, Öğrenme ve Öğretim*, Gazi Kitabevi, Ankara
- SEZEN, Yümnü (1994), *İslam Sosyolojisine Giriş*, Turan Kültür Vakfı Yayınları, İstanbul
- SEZER, Baykan (1981), *Toplum Farklılaşmaları ve Din Olayı*
- TAPLAMACIOĞLU, Mehmet (1983), *Din Sosyolojisi*, İlahiyat Fakültesi Yayınları, III. Baskı, Ankara
- TÜMER, G. ve Küçük, A. (1993), *Dinler Tarihi*, Ocak Yayınları, II. Baskı, Ankara
- YAHYA, Harun (2006), *İslamın İnanç Esasları*, Araştırma Yayıncılık, İstanbul

EKLER
ANKET FORMU

Sevgili Gençler;

Elinizdeki anket, “Ortaöğretim Öğrencilerinin İnanç Esaslarını Algılayış Biçimleri” konulu, yüksek lisans/Master tezi çalışmasına ışık tutacak bir araştırmadır.

Sizden kimliğinizle ilgili hiçbir bilgi istenmediğinden, anketimize vereceğiniz cevapların gerçekçi ve doğru yanıtlar olmasına dikkat etmeniz, yaptığımız bilimsel araştırmanın sağlıklı sonuçlara ulaşmamıza ve objektif bir çalışma olmasına katkı sağlayacaktır. Bu yüzden cevaplarınızda rahat olmanızı ve içinizden geldiği gibi, size uygun cevaplar vermenizi özellikle rica ediyorum.

İlginiz ve katkınızdan dolayı şimdiden teşekkür ediyor, derslerinizde ve yaşamınızda başarı ve mutluluklar diliyorum.

Araştırmacı

Necip fazıl Mendesh

SA.Ü. Sosyal Bilimler Enstitüsü

Kelam Böl. Yüksek Lisans Öğrencisi

Tuzla-Mehmet Tekinalp Lisesi Md. Yrd

Araştırmayı Yöneten

Doç. Dr. Ramazan Biçer

Sakarya Üniversitesi İlahiyat Fakültesi

Kelam Anabilim Dalı Başkanı

BÖLÜM 1

1) Cinsiyetiniz?

Kız

☐

Erkek

☐

2) Hayatınızın son beş yılını ağırlıklı olarak geçirdiğiniz yerleşim birimi hangisidir?

- a) Büyükşehir
- b) Şehir
- c) İlçe
- d) Kasaba – Belde
- e) Köy

3) Ailenizin sosyo-ekonomik düzeyi nedir?

- a) Çok zengin
- b) Zengin
- c) Orta halli
- d) Fakir

4) Annenizin öğrenim durumu nedir?

- a) Okur-yazar değildir.
- b) Okur-yazardır.
- c) İlköğretim mezunudur.
- d) Ortaöğretim veya lise mezunudur.
- e) Yüksek okul veya fakülte mezunudur.

5) Babanızın öğrenim durumu nedir?

- a) Okur-yazar değildir.
- b) Okur-yazardır.
- c) İlköğretim mezunudur.
- d) Ortaöğretim veya lise mezunudur.
- e) Yüksek okul veya fakülte mezunudur.

6) Annenizin dinî inanışını nasıl değerlendirirsiniz?

- a) İnancı tamdır
- b) İnançlıdır fakat şüpheleri vardır

- c) Kendisine göre bir felsefesi vardır
- d) İnancı yoktur
- e)

7) Babanızın dinî inanışını nasıl değerlendirirsiniz?

- a) İnancı tamdır.
- b) İnançlıdır fakat şüpheleri vardır.
- c) Kendisine göre bir felsefesi vardır.
- d) İnancı yoktur.
- e)

8) Dinî inancınızı nasıl değerlendirirsiniz?

- a) inanıyorum; inancım çok sağlam.
- b) İnancımı sağlamlaştırmak için çaba gösteriyorum.
- c) İnanç konusunda şüphelerim var.
- d) İnanç konusuyla ilgilenmiyorum, ileride belki.
- e) İnanmıyorum, inanmak da istemiyorum.

9) Dinî inanç kabullerinizin oluşmasında başkalarının etkisi oldu mu?

- a) Evet
- b) Hayır
- c) Farkında değilim, olmuş olabilir

10) Bir önceki soruya cevabınız “Evet” ise aşağıdakilerden hangisidir?

- a) Ailem
- b) Din kültürü öğretmenim
- c) Sosyal çevrem – arkadaşlarım
- d) Kitle iletişim araçları
- e) Okuduğum kitaplar
- f) Bu ülkede doğduğum için
- g) Diğer (belirtiniz)

BÖLÜM 2

11) Allah’a inanma ile ilgili inancınızı aşağıdaki ifadelerden hangisi en uygun biçimde dile getirmektedir? (Lütfen sadece bir madde işaretleyiniz)

- a) Her şeyi yaratan, bilen, gören ve her şeye gücü yeten, bir olan Allah’ın varlığına kesinlikle inanıyorum.
- b) İnanan bir aile ve çevrede olduğum için inanıyorum.
- c) Her şeyi Allah’ın yarattığına inanıyorum, fakat daha sonra onlara müdahale ettiğine inanmıyorum.
- d) Allah’a inanıyorum fakat tereddütlerim var.
- e) Bazen Allah’a inanma gereği hissediyorum.
- f) Neye inandığımdan pek emin değilim.
- g) Allah’ın varlığına inanmıyorum, her şey kendiliğinden veya doğa tarafından var edilmiştir.

12) Peygamberlere inanma ile ilgili inancınızı aşağıdaki ifadelerden hangisi en uygun biçimde dile getirmektedir? (Lütfen sadece bir madde işaretleyiniz.)

- a) Peygamberlerin Allah’ın kulu ve elçisi olduğuna inanıyorum.
- b) İnanan bir aile ve çevrede olduğum için inanıyorum.
- c) Farklı özellikleri olmakla birlikte peygamberlerin sadece bir insan olduğuna inanıyorum.
- d) Peygamberlerin bir ya da bir kaçına inanıyorum, diğerlerinin sadece efsane olduğunu düşünüyorum.
- e) Allah’a inanıyorum ancak peygamberlere inanmanın pek gerekli olmadığını düşünüyorum.
- f) Tanrı elçisi olarak peygamberlere inanmıyorum.

13) Kutsal kitaplara inanma ile ilgili düşüncelerinizi aşağıdaki ifadelerden hangisi en uygun biçimde dile getirmektedir? (Lütfen sadece bir madde işaretleyiniz.)

- a) Kutsal kitapların Allah’ın peygamberleri aracılığıyla gönderdiği Tanrısal mesajlar olduğuna inanıyorum.
- b) İnanan bir aile ve çevrede olduğum için inanıyorum.
- c) Kutsal kitapların Allah tarafından gönderildiğine inanıyorum. Ama yeteri kadar tanımıyorum.
- d) Çok güzel ve faydalı bilgiler içermekle birlikte kutsal kitapların Allah tarafından gönderildiğine inanmıyorum.
- e) Allah’a inanıyor ancak kutsal kitaplar yerine bilim ve aklın yeterli olabileceğini düşünüyorum.

f) Kutsal kitaplara inanmıyorum.

14) Kutsal kitap denilince ne anlıyorsunuz?

- a) Bütün dinlerin sunumunu yaptığı Tanrısal mesajlar.
- b) Tevrat, İncil, Kur'an-ı Kerim.
- c) Kur'an-ı Kerim.
- d) Ruhsal öğretileri içeren kitaplar.
- e) Kutsal kitap yoktur.

15) Melek inancı ile ilgili aşağıdaki ifadelerden hangisi size daha uygundur?

- a) Kesinlikle inanıyorum
- b) İnanan bir aile ve çevrede olduğum için inanıyorum.
- c) Bu konuda emin değilim, şüphelerim var.
- d) İnanmıyorum fakat hayali bile güzel.
- e) İlgilenmiyorum.
- f) Kesinlikle inanmıyorum.

16) Ahiret gününe, öldükten sonra dirilmeye, bir başka dünyada bedensel dirilişe inanıyor musunuz?

- a) Kesinlikle inanıyorum.
- b) inanıyorum.
- c) İnanan bir aile ve çevrede olduğum için inanıyorum.
- d) Emin değilim, şüphelerim var.
- e) İnanmıyorum, her şey bu dünyadan ibarettir.
- f) Reenkarnasyona inanıyorum.
- g) Kesinlikle inanmıyorum.

17) Kadere yani hayır ve şerrin Allah'tan olduğuna inanıyor musunuz?

- a) Kesinlikle inanıyorum. Ben kaderciyim.
- b) inanıyorum.
- c) İnanan bir aile ve çevrede olduğum için inanıyorum.
- d) Emin değilim, açıklayamadığım noktalar var.
- e) Hayatımı ben şekillendiririm, ilgilenmiyorum.
- f) Kesinlikle inanmıyorum.

BÖLÜM 3

18) Hayatınızı düzenlemede inanç esaslarını (Örneğin Allah’a, ahirete, kadere inanma...vs.) bir engel ve sorun olarak görüyor musunuz?

- a) İnanç esaslarının hayatımı düzenlemede bir engel değil, aksine rahatlatıcı yönü var.
- b) İnanç esaslarını hayatımda yaptığı bazı düzenlemelerde engelleyici olarak görüyorum.
- c) İnanç esaslarını davranışlarımda bir sorun ve engel olarak görüyorum.
- d) İnanç esaslarını çok az dikkate alıyorum.
- e) İnanç esaslarını hiç dikkate almıyorum.

19) Dinî inancınızla çelişen bir durumla karşılaştığınızda tutumunuz ne olur?

- a) Dinî inancıma göre davranırım.
- b) İnancım vicdanımla ilgilidir, davranışlarımı etkilemez.
- c) Bulduğum durum ve çevreme göre hareket ederim.
- d) İnanmadığım için inanç esasları davranışlarımı hiç etkilemez.

20) Söz ve davranışlarınızı inanç esaslarınıza göre şekillendirir misiniz?

- a) Evet, her zaman dikkat ederim.
- b) Ara sıra değerlendiririm.
- c) İnancım var ama söz ve davranışlarıma yansıtmam.
- d) Dinî inanç esaslarına göre değil kendi felsefeme göre hareket ederim.
- e) İnanmadığım için değerlendirmem.

21) Güzel söz ve davranışların (Ahlak) kaynağı sizce nedir?

- a) İnanç esaslarına inanmak
- b) Töre ve geleneklere bağlılık
- c) Aile etkisi
- d) Sosyal çevrenin etkisi
- e) Evrensel değerler
- f) Akıl ve bilim.

22) Kötü söz söylediğinizde veya kötü davranışta bulunduğunuzda tavrınız ne olur?

- a) Pişman olur tanrıya tövbe ederim.

- b) Üzülürüm, vicdan azabı çekerim.
- c) Üzülürüm, ama uzun sürmez.
- d) Normal karşılar ve etkilenmem.

23) Şiddetli bir hastalık veya felaket yaşarsanız tutumunuz ne olur?

- a) İncam beni güçlü kılar, Allah'a sığınırım.
- b) Böyle zamanlarda Dinî inanca yönelişim artar.
- c) Kadere isyan ederim.
- d) Bu olayların inançla ilgisi olduğunu düşünmem, bilimsel önlemler alırım.
- e) Bunların tabiat kuralları olduğunu düşünürüm.
- f) Kendimi ümitsiz ve çaresiz hissederim.

24) Sizi mutlu eden başarılarınızın kaynağı sizce nedir?

- a) Başarılarımın kaynağı olan ve her şeyi bana veren Allah
- b) Kendi becerim ve aklım
- c) Çevrem; aldığım eğitim, ailem, arkadaşlarım.
- d) Öğretmenlerim ve okuduğum kitaplar.
- e) Kendi felsefemdir.

25) Ölüm ve ölüm sonrası hayat ile ilgili düşüncelerinizi aşağıdakilerden hangisi ifade eder?

- a) Ahiret incam beni rahatlatır yok olmayacağımı bilmek güzel.
- b) Ahirete inanıyorum ama yine de korkuyorum.
- c) Bunları çok az düşünmeye çalışıyorum.
- d) Hayatımı yaşarım bunları hiç düşünmem.
- e) Ölüm sonrası hayata inanmıyorum.

26) Allahın her şeyi bilmesi, işitmesi ve görmesi inancının davranışlarınıza etkisi aşağıdakilerden hangisidir?

- a) Allah'ın her şeyi işitip gördüğünü bildiğim için davranışlarıma dikkat ederim.
- b) Allah'ın her şeyi işitip gördüğünü bilirim ama bu davranışlarımı etkilemez.
- c) Allah'ın her şeyi işitip gördüğü hakkında tereddütlerim var.
- d) Bu şekildeki bir inanç bana mantıksız geliyor.

27) Dinî inanç esaslarının birey için gerekli ve faydalı olduğunu düşünüyor musunuz?

- a) İncım her şeyimdir, yaşamda her zaman faydasını görürüm.
- b) İncım, fakat bunun çok az faydasını gördüm/görüyorum.
- c) Bazen zor anlarımda incmanın gereğini ve faydasını hissedirim.
- d) İncın gerekli ve faydalı olduğunu düşünmüyorum.

BÖLÜM 4

Aşağıdaki cümlelerde durumunuza uygun olan seçeneği işaretleyiniz?

- 28) Evrendeki kusursuzluk ve düzen bir yaratıcının varlığını ve O'nun birliğini göstermektedir.**
- a) Kesinlikle katılıyorum
 - b) Katılıyorum
 - c) Kesinlikle katılmıyorum
 - d) Katılmıyorum
 - e) Kararsızım
- 29) “ Yapılan iyilik ve kötülük, küçük de olsa Ahirette karşılığını bulacaktır.”**
- a) Kesinlikle katılıyorum
 - b) Katılıyorum
 - c) Kesinlikle katılmıyorum
 - d) Katılmıyorum
 - e) Kararsızım
- 30) Kadere inanmak gelecekle ilgili plan yapmama ve çalışmama engel değildir.**
- a) Kesinlikle katılıyorum
 - b) Katılıyorum
 - c) Kesinlikle katılmıyorum
 - d) Katılmıyorum
 - e) Kararsızım
- 31) Hz. Muhammed ve diğer peygamberlerin hayatları ve sözleri davranışlarımı olumlu etkilemiştir.**
- a) Kesinlikle katılıyorum
 - b) Katılıyorum
 - c) Kesinlikle katılmıyorum
 - d) Katılmıyorum
 - e) Kararsızım

32) Kur'an-ı Kerim'i okumak bana huzur veriyor. Düşünce ve davranışlarımı olumlu yönlendiriyor.

- a) Kesinlikle katılıyorum
- b) Katılıyorum
- c) Kesinlikle katılmıyorum
- d) Katılmıyorum
- e) Kararsızım

33) Meleklerin her davranışımızı kaydettiğini bilmek beni kötülükten uzaklaştırıp iyiliğe yakınlaştırıyor/yönlendiriyor.

- a) Kesinlikle katılıyorum
- b) Katılıyorum
- c) Kesinlikle katılmıyorum
- d) Katılmıyorum
- e) Kararsızım

ÖZGEÇMİŞ

Necip Fazıl Mendeş, 1976 yılında Elazığ'da doğdu. İlköğrenimini Elazığ'da, orta öğrenimini Malatya İmam- Hatip Lisesi'nde tamamladı. 1992 yılında Marmara Üniversitesi İlahiyat Fakültesi'ni kazandı. Üniversite öğreniminden sonra iki sene özel sektörde çalıştıktan sonra 1999 yılında öğretmen olarak atandı. Halen İstanbul ili Tuzla ilçesinde bir lisede idareci olarak çalışmaktadır. Evli ve bir çocuk sahibidir.